

COLLOQUIORUM

SCHOLASTICORUM

LIBRI QUATUOR,

Ad pueros in quotidi-
ano sermone paula-
tim exercendos:

AUTHORE

MATURINO CORDERIO,

Recens ad emendatissima exem-
plaria recogniti.

*Hic tibi purus inest sermo, brevis atque
Latinus,*

*Hic bene vivendi sunt documenta
simul.*

E. D I N B U R G I,

Excudebat Joannes Moncur, Et prostant Ve-
nales apud Joannem Vallange. Anno Domini

1712.

LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
LONDON

NO. 1000
1841

THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
LONDON

1841

15.4.81
BOL

MATJRINI CORDERII

Colloquiorum Scholasticorum.

LIBER PRIMUS.

COLLOQUIUM PRIMUM.

Bernardus. Claudius.

S Alve *Claudi.* C. Tu quoque sis saluus *Bernarde.* B. Ludamus paulisper. C. Quid ais ineptule? vix Scholam ingressus es, & jam de ludo loqueris. B. Ne irascaris quæso. C. Non irascor. B. Quid ergo sic exclamas? C. Accuso tuam stultitiam. B. Non licet igitur ire? C. Immo licet, at cum tempus est. B. Vah, tu nimium sapis. C. Utinam tantum scirem satis: sed mitte me quæso, ut repetam quæ mox addenda erunt præceptori. B. Æquum dicis. Volo ego quoque tecum restare, si tibi placet. C. Eho quid hoc est? quid sibi vult ista tam subita mutatio? Nonne tu modo loquebaris de lusu? B. Loquebar quidem, sed non serio. C. Cur simulabas? B. Ut paucis tecum confabularer. C. Quid id prodest? B. Etiam rogas? Nunquam audivisti ex præceptore? C. Tunc mihi non occurrit. Quid inquam prodest contabulari? B. Ad nos in ista lingua exercendos. C. Profecto recte putas, & ego te nunc magis ago. B. Habeo tibi gratiam, age, repetamus prælectionem: nam brevi præceptor aderit.

Stephanio. Præceptor.

Alve præceptor. P. Salvus sis mi *Stephanio.* Unde venis tam multo mane? S. E Cubiculo nostro. P. Quando surrexisti? S. Paulo ante sexum præceptor. P. Quid ais? S. Sic est ut dico. P. Tu nimis es maturinus: te expergescit? S. Frater meus. P. An precatus es Deum? S. Numprimùm frater me pexuit precatus sum. P. Quomodo? S. Flexis genibus, & conjunctis manibus, dixi precationem Dominicam cum gratiarum actione. P. Qua lingua. S. Anglice. P. O factum bene! Quis te mihi adduxit? S. Nemo. P. Quid ergo? S. Ultrò veni. P. Mihi animule tam pulchrum est sapere. Nonne est jentandi tempus? S. Nondum est. P. Quid vis igitur? S. Volo reddere nomina quotidiana, si tibi placeat audire me. P. Quidni placeret? Tenes igitur memoria. S. Teneo, gratias Deo. P. Age, pronuncia. S. Sed mihi soles præire Anglice, & ego Latine, respondeo. P. Bene mones, pene illud oblitus eram: responde.

LIBER PRIMUS.

Exponit propahas. P. *The head.* S. Caput. P. *The top of the head.* S. Vertex. P. *The forehead.* S. Sinciput. P. *The hind head.* S. Occiput. **N**unc responde Anglice. P. Caput. S. *The head.* P. Vertex. S. *The top of the head.* Sinciput. S. *The fore head.* P. Occiput [S. *The hind head.* P. Quid si nunc solus dicas omnia. S. Facile dicam nunc. P. Ego vero libenter audiam. S. Caput *the head,* Vertex *the top of the head,* Sinciput *the forehead,* Occiput *the hind head.* Nonne bene dixi præceptor? P. Quam optime. S. Laudetur Dominus Deus. P. O pulchrum verbum, nunc petitum ab ancilla jentaculum. S. Malim abs te accipere præceptor si tibi non est molestum. P. O quam te amo de isto verbo, Age, sequere me, dabo tibi aliquid boni, quia tuum recte fecisti officium. Quid est hoc? S. Panis candidus, *white bread,* P. Quæ sunt hæc? S. Ficus arida *dry figs.* F. Numerâ. S. Una, duæ, tres, quatuor, quinque, sex. P. O lepidum capitulum, jenta nunc oriole.

A B.

Vis jentare mecum? B. Non habeo jentaculum. A. Quid non attulisti? B. Ego domi jentaveram. B. Itane semper facis? B. Minime, sed quod bene mane surrexeram, sic matri placuit me tractare. A. Profit tibi? Ego igitur solus jentabo. B. Et ego interim studebo.

Magister. Discipulus.

Esne paratus ad reddendam studii tui rationem? D. Paratus ut mihi respondeor. N. Redde igitur, & esto præienti animo. D. Hoc matutino tempore primum pronuntiavimus carmen ex Catone, deinde ejus interpretationem Latine & Anglice reddidimus, postremo binij tractavimus singulas partes orationis, cum attributis & significatione. M. Rectene fecisti officium tuum? D. Puto me satisfecisse præceptor! magna ex parte. M. Vis ne mentiaris: nam ego illum percontabor. D. Ut voles præceptor, nihil hac in re metuo. M. Age, pergamus, Meridie quid habebis reddere? D. Habemus declinare verbum *Possum* Latine & Anglice. M. Nihil prætere. D. Nihil. M. Ego te istud alias docui: Nonne tenes memoria? D. Non ausim affirmare, donec tentavero. M. Declina in primas personas: cetera erunt tibi facillima.

D. Indicativus, possum, *I can*: poteram, *I was able*: potui, *I have been able*: potueram, *I had been able*: potero, *I shall be able*.

Imperativus deest.

Optativus, utinam possum, *God grant I can*: utinam possem, *Would to God I could*: utinam potuerim, *God grant I have been able*: utinam potuissem, *Would to God I had been able*.

Subjunctivus, ut possim, *That I may*: ut possem, *That I might*: quamvis potuerim, *Although I have been able*: quamvis potuissem, *Although I had been able*, cum potuero, *When I shall be able*. M. Declina in infinitivum.

D. Infinitivi modi præsens & præteritum imperfectum, posse, *to be able*, præteritum perfectum & plusquamperfectum, potuisse, *to have been able*: Cætera desunt. M. Cur hoc verbum possum caret futuri indicativo? Cur item participia in rus? D. Quia non habet supinum. M. Quid tum? D. Illæ enim voces a supino formari solent. M. Da exemplum in istius quo verbo integro. D. Ut a supino Lectum sit lecturus, & lecturus, sit lecturum esse. M. Recte sane: sed cur prætermisisti participium præsens & verbo possum, cum sit in usu *potens potens*? D. Quia (

LIBER PRIMUS.

he bea pe, nos docuisti) *potens* non est participium, licet a *possum* veniat. M. Quid ergo est? D. Nomen adiectivum. M. Probe meministi: utinam sic ergas semper. D. Spero indies maiora per Dei gratiam. M. Ego quoque idem tecum spero. Nunc restat ut dicas prateritum cum prole. D. Potui, potueram: potuerim, potuero: potuissim potuisse. M. Dic terminationes. D. I, ram, rim, ro, sem, se. M. Dic significationes. D. *possum*, *I can*, *posse*, *to be able*. M. Hæc hæcenus. Ecce vocamur ad prandium,

C. D.

Quando vis prandere? D. Ego jam prandi. C. Quota hora? D. Sescui octava. C. Tam mane igitur pranderis? D. Sic sere solemus inestate: vos autem? C. Non prandemus ante sescuidecimam: interdum ab undecima. D. Pape! cur non citius? C. Expectandus est pater dum e curia redierit. D. Tu igitur non potes adesse aulae in cantione Psalmorum. C. Raro admodum intersum. D. Quomodo excusaris? C. Exemptus sum illo munere. D. Quis te exemit? C. Didascalus patris mei monitu. D. Ergone omnes senatorum filii habent ejusmodi privilegium? C. Habent modo patres jubeant. D. Nonne mater possit tibi dare prandium ante reditum patris et senatu. C. Posset quidem: sed pater vult a me expectari. D. Quamobrem? C. Quia sic illi placet. D. Nunc mihi tacendum est: senum mihi occlusum. C. Cur tu es tam curiosus percontator? D. Puerum, & pueri semper cupiunt aliquid scire novi. C. Fateor: sed est modus in rebus, ut praeceptor nos sæpe docet. D. Ergo discedamus, ut te prandium conferas. C. Ignosce, quæso, si qua in re te offenderim. D. Ego abs te idem peto: ego inquam potius qui te offendere potui loquacitate mea, sed interim nihil mali cogitans.

F. G.

Bi hodie cibum cepisti? G. Apud hospitem meum. F. Quanti prandisti? G. Sex quadrantibus. F. Quid cena, quanti constitit? G. Tantidem: tu vero quanti aleris quotidie? F. Pluris quam tu. G. Quanti igitur? F. Quatuor assibus.

Choletus Coleguezus.

Unde redis? C. Foris. Cho. Cur prodieras? C. Ut irem domum. Ch. Quid eo? C. Peritum libros meos. Ch. Eho! cur non attuleras? C. Oblitus eram. Ch. Sictine soles tentaculum aut merendam oblivisci? G. Rarissime. Ch. Profecto magna sunt negligentia. C. Imo maxima: sed quid agas, pueri sumus? Ch. Quid si praeceptor tuum factum sciret? C. Fortasse poenas darem. Ch. Ain tu fortasse? procul dubio vapulares. Non te pudet sine libris in scholam venire? C. Non solum pudet, sed piget etiam: verum tamen ne me accuses obsecro. Ch. Nil minus cogito, sed non possum dissimulare, quin ego te reprehendam. C. Mîud (credo quidem) amice facis. Itaque boni consulo. C. Id satis est mihi, eamus intro in auditorium. Ch. Tempus est: jam decuriones exigunt scripturarationem.

Puer. Pædagogus.

Præceptor, licetne pauca? P. Loquere audacter. Pu. Ego & condiscipuli mei hoc sere toto triduo libris affixi sumus, licetne paulisper animum ludo relaxare? P. Dic igitur aliquam sententiam.

Pu. Interpone tua interdum gaudia curis,
Ut possis animo quemvis sustinere laborem.

P. Dic etiam versus Anglicos si memoria tenes.

Pa.

LIBER PRIMUS.

Pu. Mixt with thy labour sometime put in ure,

That better thou mayest thy labour endure

P. Quam recte dixisti omnia. Pu. Est Deo gratia. P. Addendum est posthac aliquid. Pu. Quidnam Præceptor? P. Qui dedit mihi ingenium, mentem bonam: Pu. Sed quis docebit me illa verba? P. Ea scribam tibi in commentariolo tuo, ut edicas: Sed dic mihi quæso, quis te docuit istam orationem, quam pronunciaſti? Pu. Campanus heri dederat mihi scriptam, & ego memoriæ mandavi. P. Profecto ego te amo, mi Daniel, ob istam diligentiam. Pu. Ago tibi gratias Præceptor, permittisne igitur ut ludamus? P. Sane, Abi, renuncia discipulis tuis. Pu. Faciam. P. Quid dicis illis? Pu. Id quod me docuisti aliquando. P. Sed volo prius ex te audire. Pu. Gaudere pueri, ea affero vobis iucundum nuncium. Ego vobis impetravi ludendi potestatem. P. Euge probe meministi: ico nunc jam

Concedus Daniel

Repetamus nomina quotidiana, ut certis reddamus ea præceptori, Bene mones præito mihi helterna: C. Dic Latine *an eye*. D. Oculus. *The Right eye*. D. Oculus dexter. C. *The left eye*. D. Oculus sinister. C. *Both the eyes*. D. Ambo Oculi. C. Probe tenes. D. Nunc audi an recte sole dicam. C. Age audio. D. *An eye*. C. Debes enumerare in digitis ut doc præceptor. D. Quid prodest illud? C. Ad memoriam iuvandam. D. Quis hoc sibi vult? C. Non audivisti toties? D. Ego sum obliviosus: quid agam? C. Esto diligentior ad retinenda quæ perceperis. D. Quod me fideliter mones pergratum facis. C. Age, ad rem redi. D. *An eye*. Oculus. *The right eye*. Oculus dexter. *The left eye*. Oculus sinister. *Both the eyes*. Ambo oculi. C. Quam recte omnes dixisti? D. Repetamus etiam hoc ierna. C. Placeat actu vicissim præito mihi. D. *An hand*. C. Manus. D. *The Right hand*. C. Manus dextra. D. *The left hand*. C. Manus sinistra. D. *Both the hands*. C. Ambæ manus. D. Restat ut solus dicas. C. *An hand*. Manus. *The Right hand*. Manus dextra. *The left hand*. Manus sinistra. *Both the hands*. Ambæ manus. D. O si tam bene diceremus coram præceptore. C. Quid obstat? D. Quia timemus. C. Et tamen errata nostra satis humaniter corrigat. D. Nescio quid hoc sibi velit, ego semper timidus sum in principio. Illud est quodammodo naturale omnibus, ut audivimus ex præceptore. Nunc reperendum esset Latine & Anglice: sed præceptorem venientem videro. C. Ingrediamur.

A B.

Dic Latine. *Let us say our lesson together*. B. Repetamus una prælectionem. A. Hæc oratio quot habet partes? B. Tres. A. Discerne singularia nominum. B. Repetamus, est verbum, una adverbium, prælectionem, nomen. A. Declara paulo planius. B. Tu igitur præito mihi, ut solet præceptor. A. Repetamus. B. Repero, repetis, repetere, conjugationis tertiae sicut Legō, legis legere, Præteritum repetivi. Supinum, repetitum: Participia, repetens, & reperiturus. A. Una. B. Non declinatur, quia est adverbium hoc in loco, Anglice *together*. A. Prælecto rem. B. Prælectio, prælectionis, si g, *The lesson or lecture*.

G. B.

Eamus una repetitum. B. Quid ego repeterem? Nonne satis est quod solus reperiverim? G. Si tantum semel ut bis repetiveris, id parum est ad ediscendum. B. Imo circiter decies repetivi. G. Id quidem sufficit. B. Quia

LIBER PRIMUS.

ur vis amplius ? G: Si vis certissime reddere coram præceptore, cupis aliquo reperivisse. B Istud ego nesciebam : sed tibi libenter assentior. Faciamus ergo quod te monebam. B Equidem non recuso, incipe.

Gentilius Isaacus

12

Enesne memoria prælectionem ? I Propemodum, G. Visne repetamus unâ ? I Maxime velim. G, Incipe igitur, I, Faciam libenter : sed rogate audi, ut me corrigas, si quid erravero, G, Agedum I Fac *sumptum* perge. G Jam errasti : incipendum fuit ab hesternâ I Bene admones, ne incipiam Iratus de re incerta contendere noli : Impedit ira. G. Peccacento : itera. I. Impedit ira animum ne G Distingue post animum, Impedit irra animum, ne possit cernere verum tac sumptum propere queres desiderat ipsa : Dandum etenim G Iterum peccas accentu : repere Dandum etenim est aliquid, cum tempus postulat aut res. G. Videſne te ravisse quater ? I Video. G. Et observasti locos I. Observavi. G. Sic tibi illius cavebis. I. Me miserum, putabam me recte tenere. G. Sic mihi quoque solet accidere, quoties memoria non est bene confirmata. I Felix memoriam bonum habet, G Magnum Dei beneficium : Sed tempus abiit di nunc me ; I Audio, pronuncia. G Iratus de re incerta contendere noli. I. am præceptor adest : tace, ut illum salutemus.

Clemens Felix.

13

Nilne est quod reddamus hodie præceptor ? F, Nihil nisi de Grammaticæ Rudimentis. C. Quidnam ? F, Inspice librum tuum, invenies notam in quinque lectiones quas præceptor nobis præscripsit, C. Quando istud ? F, Die veneris hora quarta. C. At ego tunc non interfui. F Ergo plagas eruiſti. B. Siccine iudicās, severe iudex: Occupatus eram domi. nec abeam in iussu præceptoris. F. Esto: sed tamen debuisti postridie quærere, quid pridie actum esset. C Meam culpam confiteor, sed cedo librum tuum, ut videam quid nobis reddendum sit. F. Accipe, & eadem opera parato quæ a præceptore nobis præscripta sunt. C. Faciam diligenter : ne posthac, ut spero, me accusabis negligentie.

Comes. Oblivarius.

14

Quid actum est in auditorio hora tertia ? O Tractatæ sunt orationis partes ex prælectione C. Nilne amplius ? O. Dixissem nisi me interpeſtes. C Erravi, perge. O. Postea dictavit præceptor argumentum Gallim hodie vertendum. C. Quando reddendum ? O. Cras meridie. C Jamne dististi ? O. Utcunque C. Dicta mihi quæſo vernaculum. O. Accipe, festinam habeo scribere aliquid,

Sylvius Gervasius.

15

Quid agis ? G. Repeto tecum S, Quid repetis ? G. Præscriptum hodie. num præceptoris. S. Tenesne memoria ? G. Sic opinor S. Repetamus, sic uterque nostrum rectius pronunciabit coram præceptore. G. Tu incipe, qui me provocasti ; B. Age attentus esto ne me finas aberrare Sum promptior ad audiendum, quam tu ad pronuciandum.

Accoratus Curtius.

16

Ilne tecum, repetere prælectionem ? C. Volo. A. Tenesne ? C. Non satis recte fortasse. A. Age faciamus periculum. C Quid igitur expectamus ? A Ubi voles incipe C. Atqui tuum est potius incipere, A. Quid ita ? Quia me invitasti, A. Equum dicis, attende igitur G. Istud sum.

Cripus

LIBER PRIMUS.

Crispus Sandrotus.

Tamne tenes quæ reddenda sunt hora tertia? S Teneo C Ego quoque
S. Ergo contabulemur paulisper? C. Sed si intervenierit observator
putabit nos garrire. S. Quid times, ubi nihil timendum est? si venerit, non
deprehendet nos in otio, aut in re mala; audiat si velit nostrum colloquium
C. Oprime loqueris; secedamus aliquo in angulum, ne quis nos impediat.

Trimundus, Messor.

Non decet hic otari aut garrire, dum præceptor expectatur, M
ais? non decet, imo vero non licet, nisi volumus vapulare, T, Tu
tur audi me, dum prælectionem pronuncio; ego deinde te audiam, M
pronuncia.

E. F.

Cur non scribis? F, Jam scripsi meam paginam; tu vero, E Eo scri
tum in area, F, Quid ita? E, Quia serenum est cælum. F. Festum
tempus abit & mox exigetur ratio.

Titus, Valerius.

Cur non scribis? V Quia non libet. T. Atque præceptor iusserat. V Sed
sed est mihi aliquid legendum prius. Prætera, nihil habeo quod nu
scribam. T. O si velles mihi scribere, V. Quidnam? T. Habeo describere
dictata præceptoris. V. Quæ dictata. T. In Ciceronis epistolas. V. Libenter
describam tibi; sed expecta feriarum diem proximum. T. Expectabo
tur, sed ne fallas quæso. V. Nec sciens nec volens fallam,

Damon, Audax.

Visne mihi describere prælectionem? A Cur non habes? D. Quia hodie
no die fui occupatus. A. Accipelibrum meum & describe. D. Non
noras me lentius scribere; & tu citius totum descriperes quam ego quat
aut quinque versiculos. A. Quære tibi alium scriptorem, nunc ego tibi
possum dare operam. D. Cur non? A. Est mihi aliud negotium, idem
pernecessarium, D. Nolo te urgere nec possum quidem sed saltem comit
da tuum codicem. A. Accipe utere ut libet, modo ne abutare. D. Nihil
quod hic verearis

Augustinus, Observator domesticus.

Læte ne ire cubitum, condiscipuli? O. Cur ante horam? A. Quia ter
est mihi surgendum O. Quamobrem? A. Scribendi causa. O. Quid
bes scribere. A. Literas ad patrem. O. Cur non petis a præceptore venia
A. Bene mones; estne in musæolo, O. Puto esse, vise.

Padagogus, Puer.

Unde venis? Pu. Venio interne: Pæ. Quod erat tibi negotium infra. D. En
Iveram reddidit urinam. Pæ. Sede nunc ad mensam, & mane in cu
culo donec rediero P. Quid agam interea, Pæ. Edisce prælectionem in di
crastinum, ut eam mihi reddas ante cœnam P. Jam edidici præceptor
Lude igitur. Pu. Sed a nullos habeo collutores Pæ. Satis multos invenies in
vicina, ex tuis etiam condiscipulis, Pu. Nihil id curo; nunc malim
placet) ediscere de catechismo in diem Dominicum Pæ. Ut tibi libet.
Si quis te quæret, quid illi dicam? Pæ. Dic me produisse, sed mox rever
rum.

Padagogus, Abrahamus Puer.

Heus Abrahamæ. A. Hem præceptor. P. Ponē libros; jam satis toto
studuisti; para te ut eamus ambulatum. A. Nonne a cœna præstare
P. Salubrior est ante cibum exercitatio corporis, A. Me mini ex te aud

LIBER PRIMUS.

Narra Socratis dictum in eam sententiam. A. Quam Socrates usque ad
 sperum contentius ambularet, interrogatus, quare, id faceret. respondit
 quomelius cœnaret, osonare famem ambulando. P. probe meministi,
 ait, autor? A. Cicero, Sed quo prodibimus præceptor? P. Extra urbem.
 Mutabam calceos? P. Muta, ne istos novos pulvere conspergas. Su-
 e etiam umbellam ne Solis ardor in intuscer tibi faciem. A. Jam paratus
 sum. P. Nunc sane prodeamus. A. Vocabone ex vicinia unum aut alter-
 um comitem. P. Recte admones, sic enim jucundior erit deambulatio,
 nam per viam sermones inter vos conferatis, & in umbra colludetis. alicubi;
 Sic etiam excitabitur cibi apperentia. P. Ego lento gradu præcedam:
 M. Appinastuseris comites, vos me per portam Ripatiam sequimini. A. Non
 tunc illic expectabis. P. Certo. A. Quid si nullos invenero? P. Nihilomi-
 nus sequere me: audistin? A. Audiui præceptor.

Herfenius, Gimardus.

Festinus Quo emisisti chartam? G. A. Farino. H. estne bona? G. Melior
 quam ista tua, ut opinor. H. Nihil miror G, Cur istud dieis? H. Quia
 carasse carior. G. Nescio. H. Quanti emisisti scapum? G. Solido & semis-
 V. Scapum vero quanti. H. Solido & plus. G. Quanti igitur? H. Quinque
 quadrantibus. G. Non male protecto emisisti. H. Quin etiam mercator dedit
 scriberet mihi auctarium G. Quoddam quæso; H. Schedam chartæ bibulæ: G. O
 Libenter imprudentem qui oblitus sum petere. H. Ego ne petive quidem, sed ul-
 bo ille dedit. Et hoc (inquit) addo tibi, ut me revisas. G. Sic solent
 aptores allicere. H. nec mirum: suum quisque commodum quærit. G.
 sed quid agimus, hodierni pensi immemores? H. Exiguum est: Satis tem-
 poris nobis restat,

Acellus Fortinus

Meministin, me tibi nuper dedisse chartam mutuo? Fon. Quidni memi-
 nerim? non adeo sum obliuiofus: A. Quot erant schedæ? F. Quatuor.
 A. Cur non reddidisti? F. Expectavi dum haberem codicem. A. Ha-
 buisti tandem? F. Tantum hodie. A. Unde nactus es? F. Petivi a præ-
 iudice. A. Ubi? F. In bibliotheca ejus. A. Quid ille, deditne libenter?
 Mihi me ad hypodidasculum, qui statim deat codicem. A. Non ante
 sanum codicem retulit? F. Nihil dare solet quin prius inscribat: A. Au-
 di ex patre, id esse viri prudentis. F. Præsertim si reddenda est ratio. A.
 Quid tibi indicis, dare tibi ausus est? F. Ostendi illi manu mea scriptum
 veniale libello meo, sic enim (ut scis) facere solemus. A. Reddes ergo mihi
 mutuum. F. a prandio statim, ne dubites,

Francus Marius.

Denæ istæ, quas circumfers, suntne venales? M. Etiam si se emptor ob-
 tulerit. F. Ostende. vah, quam sunt molles? M. Tales deciderunt ex
 indolis nostrorum asperum; sed tenta diligenter: sunt enim aliæ aliis firmi-
 res. F. Satis video quales sunt, quot vis dare pro quadrante? M. Tantum
 ex. F. Quid ais? tex mallem emere a mercatoribus qui Luretiæ & Lugdu-
 ni huc auferunt. M. Quasi nesciam quanti vendantur? audiui ex fratre qui
 et operam Scribæ hujus civitatis, se emisse Luretiæ singulis assibus. F. A-
 udi et Luretiæ, aliter Genevæ vivitur. Sed non opus est tot verbis; vis dare
 codicem? M. Hui, duodecim; quasi ergo furatus sim. F. Istud non dico,
 sed vide num tibi placeat conditio. M. Vis uno verbo dicam? F. Dic quæ-
 sis jam garricum est, M. Dabo tibi novem modo promiscue de mea
 charta accipias. F. Nugas agis ego sine delectu unlem accipere quindecim.
 Vale

Vale. alibi inveniam satis M. Per me licet: Heus, heus, redi, F. Cur me revocas? M. Accipe. si vis octo, nec a me plures expecta F. Cedo totum fasciculum, ut deligam arbitratu meo. M. Tene, delige ut voles, F. Vide nunc, & si liber, numera M. Sunt viginti quatuor, constat numerus: Sed miror te nullas accepisse ex ala extrema: sunt enim firmiores. F. Scio sed habent caulem breviorē; Accipe pretium. M. Bene vertat Deus utrique nostrum. M. Idem tecum opto atque precor. F. Sed quando afferes meliores pennas; M. Nescio an meliores possim, sed (ut spero) brevi plures afferam quum ad nos domum proficiam. F. F. Sunt ne vobis multi anseres? M. Triginta & amplius F. Pape! quantus grex anserum; Ubi pascuntur M; Scies, aliās, non licet mihi diutius hic morari. Vale France F. Cura ut valeas, Mari.

Othomanus Philibertus

Visne mihi dare unicam pennam? P. Non sic dantur mihi. O, Hem rem tantillam mihi negas! quid si magnum quid rogarem? P. Fortasse repulsam ferres. O, Credo equidem Age, non peto dono, saltem commodabitur P. Non recuso; modo ne abutare. O, Non abutar: P. Cave ne hinc Pedem moveas. O. Nusquam moveo.

Mercator Bernardus.

A Cuiusne pennam meam? B. Jamdudum, M. Qua forma scripturæ? B. Mediocri. M. Maluissim ad minutas literas B. Debuisti prædicere. M. Oblicus eram. B. Pannum refert, mucronem facile nautabo. sed I petition Scalpellum meum; M. ubi reliquisti; B. Super mensam hypocausti. M. In qua parte. I. Ubi studere soleo.

Pistonus Josua.

HAbesne duas aut tres pennas? J. Sunt mihi tantum duæ. P. Da mihi unam commodato J. Non faciam. P. Cur non. J. Ne abutaris. P. Memineris. Fortasse aliquando me frustra rogabis aliquid. J. Atqui jubet Christus malum bono compensandum. P. Nondum istud didici. J. Tamen discas oportet si cupis esse Christi discipulus. P. Quid cupio magis? J. Discas igitur magistrum imitari P. Discam progressu temporis J. Præstaret nunc incipere, dum per tempus licet P. Nimis urges, nondum complevi annum octavum, ut ait marer, J. Semper est bene agendi tempus. sed interim ne mihi quæso succenseas; jocabar enim, ut te ad colloquendum invitarem tantisper dum sumus otiosi. Ecce tibi penna eaque non omnino pessima P. Reddam tibi statim, quum aliquid descripsero. J. Nolo mihi reddas. P. Quid igitur faciam? Quicquid voles. A me enim tibi dono datur. P. Gratiam habeo maximam.

Henricus Gualterus.

Unde redis, tam anhelus? G. A foro. H. Quid illinc affers? G. Scalpellum. H. Quanti emisti G. Duobus assibus. H. Estne bonum? G. Est e Germania, ut dixit mercator. Vide notam. H. Ego minime novi Sed tu non satis prudenter facis, qui fidas cuilibet mercatori. G. Quid facerem? H. Debuisti aliquem peritum adhibere qui tibi optimum deligeret. G. Hic erravi fateor sed hoc me consolatur, Quod mercator habetur vir bonus iuxta professionis Evangelicæ. H. Quasi nulli sint fallaces ejusmodi G. Puto esse plurimos. sed hæc omittamus, quin potius experiamur ipsum scalpellum. H. Experientia docebit nos G. Accipe & tenta obsecro Non enim probavi nisi levissime, idque inter emendum. H. Pape! quis te docuit tam prudenter eligere, G. Rogas: non meministi præcavorem nobis dicere

LIBER PRIMUS

dicere tam sæpe? Deum esse solum qui bona doceat, H, Profecto hic optime te docuit, G, Ago illi ex animo gratias, & precor, ut me semper, doceat parere suæ voluntati, H, Ego quoque idem precor, nec solum nobis sed etiam piis omnibus G, Facis ut pium decet puerum, sed estne tempus ut conferamus nos in auditorium? H, Sic est: sume libros, & eamus una.

Michael Renatus.

Habeſne ſcalpellum? R, Habeo. M, Oro te, commoda mihi parumper! R, Quando reddes? M, Quum primum duas Pennas exacuero. R, Accipe, ſed ea lege ut integrum reddas,. N, Ea conditione acceptum intelligo, etiamſi non addidiſſes, R, Intelligenti (ut vulgo dicitur) pauca ſufficiunt.

Sordetus Munaffes

33

E Miſtine ſcalpellum, ut nuper volebas? M, Non emi S Quid obſtitit? dixeras enim mihi empturum te hodie. M, Dixeram quidem, ſed mihi poſtea in mentem venit, præſtare ut expectem mercatum proxime futurum in hacipſa urbe. S, Quid facies lucri? M, Et minoris emam, & melioris notæ, nempe e Germaniæ officinis S, Quis tibi iſtud conſilium dedit? M, Hieronymus noſter. S Bene fecit: Debemus enim amicis bonum conſilium ſemper dare. M, Tantumne igitur amicis? S, Imo & inimicis, fateor quia ſic jubet Chriſtus Præceptor noſter optimus. M, Utinam doctrinam ejus bene infixam memoriæ conſervemus, eamque perpetuo ſequamur. S, Faxit ille Spiritus bonus cujus unius inſtinctu animi noſtri ad bene agendum accenduntur M, Bene precaris.

Campanus Langinus,

34

Habeſne multos libros? L, Non admodum C, Sed quos habes. L, Rudimenta Grammaticæ, Colloquia ſcholæſtica, Terentium, Epistoſas Ciceronis cum Gallica interpretatione, Catonem, Diſtionarium, Teſtamentum Gallicum, Pſalmos cum catechiſmo, præterea librum chartaceum ab ſcribandum dictata præceptoris. Tu vero quos habes? C, omnes habeo quos enumeravi, præter Catonem Terentium & Ciceronis epistoſas, Cur enim libros haberem qui non præleguntur in claſſe noſtra? L, At ego, dum ſumus otioſi, lego interdum illos, ut ſemper aliquid addiſcam novi: præſertim in lingua Latina, & honeſtiſ moribus. C, Prudenter facis mi Langine, O me miſerum, qui nunquam didici, quid ſit ſtudioſum eſſe, L, Diſce igitur. Præſtat enim ſero quam nunquam diſcere.

Simeon, Haggæus.

35

Commoda mihi Virgilium tuum in duos dies, ſi nullo incommodo tuo id fieri poteſt. H, Profecto non poſſum. S, Cur non? H, Quum Gerardus his diebus a me commodato accepiffet, pignori oppoſuit. S, Ain tu pignori? H, Sic eſt ut dico. S, Quanti oppigneravit? H, Tribus (ut ait) aſſibus. S, O hominem ingratum! H, Tantumne ingratum? S, Imo vero, & ingratum & malum: Sed nuncquid ille rem tuam oppignerare potuit, te inconfulto? H, Potuit, ut factum vides. S, Non tamen debuit. H, Rem acu tetigiffi: ſed quid facerem? S, Rogas? deſer eum ad præceptorem. H, Malo iſtam pati injuriam, quam committere ut miſer vapulet. S, Bene facis, dummodo tuum reddat. H Reddet ſpero. S, Unde redderet. H Ait ſe brevi accepturum a patre pecuniam. S, Quid ſi te fallit? H, Feiri poteſt: ſed tamen aliquot dies expectabo, quid futurum ſit: poſt deinde conſilium capiam. S, Conſilio recto nihil eſt tutius. H, Memniſſi probe, ſic enim præceptor dictavit nobis: ſed nunquid vis aliud? S, Ut bene tibi ſit H, Et tibi optime.

Cre

Visne mihi commodare tuum Terentium? *F.* Volo equidem, modo illum repetas a Conrado, cui utendum dedi. *G.* Quo signo vis reperam? *F.* Nempe hoc quod ejus habeo epistolas. *G.* Id mihi satis est. *F.* Sed quando reddes? *G.* Quum descripsero contextum in tres, aut quatuor prælectiones. *F.* Matura igitur ne meo studio incommodes. *G.* Maturabo. Sed heus tu, cave macules, alioqui ægre commodabo posthac. *G.* Nempe indignus essem beneficio.

Augustinus. Rodingus

Quis iste est novus liber deauratus, quem tam magnifice ostentas? *R.* Terentius. *A.* Ubi impressus? *R.* Lutetiae. *A.* Quis tibi dedit eum? *R.* Emi pecuniâ mea. *P.* Unde nactus eras pecuniam? *R.* Stulte istud quæris, quasi vero furatus sim. *A.* Absit a me id cogitare, sed animi causa id rogabam. *R.* Nec ego serio dictum tuum reprehendi; sed eo more jocari solemus cum familiaribus. *A.* Nihil joculari prohibet, modo ne Deus offendatur. Sed age, ad propositum revertamur. De quo emisti Terentium istum? *R.* De Clemente. *A.* Illone bibliopola circumforaneo? *R.* Maxime. *A.* Quanti constitit? *R.* Decem assibus. *A.* Nihilne amplius? *R.* Nihil omnino. *A.* Profecto satis vile pretium. *R.* Præsertim quum auratus, adeoque eleganter compactus sit. *A.* Erantne codices alii similes? *R.* Duo vel tres. *A.* Deduc me quæso ad illum. *R.* Eamus.

38

Alardus Balbus.

Nonne hic liber tuus est? *B.* Ostende mihi, Agnosco meum? Ubi invenisti? *A.* In auditorio nostro. *B.* Ago tibi gratias, quod eum colligeris. *A.* Atqui nunc tu notandus esses, si summo jure vellem tecum agere. *B.* Quid ita? *A.* Nescis leges nostras scholasticas. *B.* Ipsæ etiam leges cupiunt, ut jure regantur. *A.* Quo jure reguntur leges nostræ? *B.* Equitate & præceptoris arbitrio, nempe qui bonas eas privatim condiderit. Præterea non solet tam severus esse in eo, quod vel negligentia vel oblivione peccatum est. *A.* Sic sæpe expertus sum: sed quoquo modo peccaveris, dicenda erit causa coram observatore. *B.* Non timeo causam dicere, ubi nihil est periculi. *A.* Taceo. *B.* Sed quæso quid opus est, ut id sciat observator? Hic enim Deus nihil offensus est. *A.* Age perabo. *B.* Bene facies. *A.* Sed heus memento par pari referre si forte mihi acciderit aliquod delictum ejusmodi. *B.* Equum bonumquedam, meminerō.

Coliatus. Germanus

39

Cur non reddis mihi librum? *G.* Expecta in crastinum diem, nondum satis usus sum. *C.* Libenter expectabo. *G.* Referam tibi gratiam, Deo volente. *C.* Pro tantillo beneficio nullam expecto gratiam. *G.* Tamen meum est agnoscere.

40

Noctus Capellus.

Vidistine librum meum? *C.* Quem librum quæris? *N.* Ciceronis Epistolas. *C.* Ubi reliqueras? *N.* Oblitus eram in auditorio. *C.* Tuz fuit negligentia. *N.* Fateor, sed interim indica si quem scias accepisse. *C.* Cur non adis præceptorem? Solet enim ut scis quæ a nobis reliste sunt, aut ferre in musæolum aut alicui dare qui reddat. *N.* Bene mones: Oportet obliviosum, cui istud in mentem non venerat.

Ezekiel. Beatus.

41

Va me magnam inire gratiam? *B.* Nihil libentius fecerim siquidem pones me res ipsa esset. Sed quid est in quo tibi commodare possim?

E. Da

LIBER PRIMUS.

13

Da mihi mutuo asses decem B. Non tantum nunc habeo, sed
 iorem partem E. Quantum quaeso? B. Nescio, nisi crume-
 cum inspexero Ecce tibi octo asses cum semisse E. Sinos septem
 and pio. Non enim te vacuare prorsus volo. B. Parum retent, totum si
 Cio accipe. E. Ago tibi gratias, credo hoc pecuniae satis fore negotio meo
 P. aliquantula, quam ipse habeo B. Ut libet. E. Amò te de ista tam
 prompta benignitate B. Si quid aliud possum, ne parcas E. Reddám
 um, Deo volente, quum primum pater ad me miserit B. Ne sis mag-
 37 ere sollicitus, nondum est opus mihi.

David Nicolaus.

Desne mihi mutuo dare aliquantum pecuniae? N. Quantum petis? D.
 istud Quinque asses, si tibi est commodum. N. Non tot habeo. D. Quot
 caur? N. Tantum quatuor. D. Bene sane, da mihi illós quatuor. N.
 moreo (si vis) dimidium. D. Cur non totum? N. Quia sunt mihi opus
 Dens. D. Da igitur duos, quaeso N. Sed tibi non sufficient. D. Petam ab
 enti-uo alio. N. Accipe igitur hos duos Quando reddes? D. Die (ut
 R. o) Sabbathi, cum pater ad forum venerit. N. Esto igitur memòr D.
 lius timeas.

Pasquerus Custos.

43

A mihi duos asses mutuo C. Nunc mihi non est promptum dare P.
 Quid obstat? nam scio te his diebus accepisse pecuniam O. Accepi
 em: sed eme di sunt libei, & alia mihi necessaria, P. Nolo tuum com-
 in remorari. C. Ubi emero quæ mihi sunt opus, si quid super sit, faci-
 col-e libenter participem P. Interea igitur sperans expectabo Sed quid
 a- nil tibi super fuerit? C. Statim dicam tibi: ne frustra diutius expectes,
 iam quando emes ea, quæ decrevisti? C. Cras (ut spero) aut ad summum
 B. die. F. Bene habet, tempus est brevissimum

Morelius Bobusurdus.

litne pater tuus? B. Abiit M. Quot hora? B. Prima pomeridi-
 ana. M. Quid dixit tibi? B. Multis verbis monuit me, ut dispen-
 derem M. Utinam sic facias B. Faciam Deo iuvante M. Ec-
 pecuniae dedit tibi? B. Dedit ut tere sole: M. Quantum? B. Ni-
 tre. M. Fateor sed tamen quid iacias ista pecunia? B. Emam
 am, & alia quæ mihi sunt usui. N. Quid si amiseris? B. Aque a-
 lerendum erit N. Quid si forte egnero, dabis e mutuo? B. Dabo
 39 idem libenter. N. Habeo tibi gratias.

Columbanus Fontanus

54

sne usus es scalpello meo? F. Satis. C. Redde igitur F. Accipe,
 to tibi gratias. C. Nihil est quod agas F. Sed ignosce: quid non
 & citius reddiderim. C. Ea de re nihil sum offensus Non enim de-
 offendi, nisi quum Deum offendi videmus F. Recte sentis.

Bergerius Nipos.

moda mihi parumper cultellum tuum? N. Semper aliquid com-
 edato petis: accipe, quin tu emeris potius? B. Non habeo pecuni-
 N. Cur non petis? B. Unde peterem? N. A patre. B. Non est
 urbe, N. Ubi igitur? B. Peregre profectus est. N. Que? B. Ber-
 N. Quo die? B. N. diutius, N. Quando est reversurus? B.
 speramus. Sic enim dixit proficiscens, M. Bene ventat Deus

Colum.

Da

LIBER PRIMUS

Columbicius. Simo.

Restate tibi multum panis? S. Satis gratia Deo C. Visne mihi mutuo? S. Libenter. C. Sed forrasse tibi non sufficit. S. Imo ut sp. G. Ad quod usque tempus? S. ad diem Veneris. C. Unde habebis postea Domo C. Quis afferet? S. Egomet ibi petiturum. C. Quando? S. die Veneris. C. Da mihi mutuo sesquilibram. S. Quis appendet? Uxor praeceptoris. aut ancilla. S. Eamus petiturum ex arca mea. C. Ito solus: ego te in culina expectabo.

48

L. L.

Oro te, da mihi ex pane tuo? L. Mihi non habeo nimis: tamen tibi impertiri: accipe. I. Gratias ago tibi. L. Non est quod agas ob tantillam: sed dic quaeso, cur non attulisti? I. Quia nemo erat domi qui mihi daret. L. Tu vero cur non accipis? I. Non audeo nisi det mihi. L. Bene facis, sed audi bonum consilium. I. Ausculto, ut audiam, dic quid. L. Quum prandio finito tollantur mensae reliquiae, petito merendam teamque in peram statim recondito: Ita fiet, ut nunquam immunis ve-
ri, De jentaculo autem quid sudes? L. Ut peras in exitu coenae, & facias quod dixi tibi de merenda. I. Nunquam vidi melius consilium. L. Fac igitur ut memineris, & quum voles, utere. I. Ego vero quoties opus erit

A. B.

Da mihi frustum panis. B. Nonne habes? A. Si haberem, non tererem. B. Cur non attulisti? A. Dicam postea, sed da mihi quaeso nam esurio vehementer. B. Cape. A. Hui tantillam? B. Etiam queres? A. Non immerito: das parce nimis. B. Vide quid restat, dedi fere dimidium. A. Ago tibi gratias, dedisti abunde, sed parum. B. Nunc responde, cur non attulisti panem domo? A. Nemo qui daret? B. Nemo? A. Prorsus nemo. B. Quid mater? A. Domo. B. Quid ceteri? A. Omnes erant occupati. B. Cur tute non accipiebas? A. Nunquam auderem tale quidpiam. B. Cur non? A. Perpetuo verat ne quid attingam sine permissu ejus. B. Dura mater. Tuo quidem iudicio, qui indulgentiorem habes. B. Non dico indulgentem sed certe liberalem. A. Quomodo te tractat? B. Suavissime, omnino ex animi sententia. A. Fortasse in tuam perniciem. B. Avertat Deus. A. Non equidem invidio. B. Cur ego istud dicis? Ut interim te moneam omnes licentia deteriores fieri. B. Bene facis quid censes? Nonne uti licet parentis bonitate? A. Certe licet, ne abutaris. B. Quomodo abutimur? A. Rogas? quum aut patris matris indulgentiam in malum vertimus. B. Recte dicis, sed quoties id facit? A. Imo, fere omnes, nisi qui a Domino Deo prohibentur. Quis potest bonus esse, nisi per Dei gratiam? A. Ergo (ut sapemur a praeceptore) precandus est, ut Spirito suo nos bonos & sanctificet. B. Gaudeo te non attulisse jentaculum. A. Quamobrem? B. hoc nostro colloquio mihi videor multum profecisse. A. Ego quoque parum. B. Tua opera id factum est. A. Imo, beneficio quidem ira voluit. B. Credo equidem. A. Et hic igitur ceteris agnoscamus bonitatem ejus. B. Valde id aequum est. A. valde necessarium, si quidem volumus ingrati animi crimen effugere. O sermonem jucundissimum! A. Gratias Deo immortales per Jesum Christum. B. Ita velim.

Discipulus primus ex victoribus, Præcep. Nomencl.

Præceptor, visne dare præmiolum? P. Quamobrem? D. Victoriz causa. P. Ubi sunt compares tui? D. Adsumt Hugo & Audax P. Nomenclator, suntne hi victores hac hebdomade? N. Habent notas o-
mum paucissimas. P. Ergo sunt victores: quid aliud ex te quero? vos
C. Quod tibi placuerit? D. Quod tibi placuerit P. Quotandem ju-
bebo? D. Ex promisso. P. Aequum dicitis. Quicquid enim recte
missum est, præstari debet. D. Sic ex te didicimus. P. Ecce vobis
singula ad scribendum ac ne putetis vulgares esse ex earum sunt ge-
næ quæ vulgo Hollandinæ appellantur. D. Gratias agimus præceptor.
Quin potius agite Deo omnium bonorum auctori qui dat studiis vestris
effus prosperos: vos autem in literarum studio pergite diligenter. D.
icimus operam quantum juvabit ille pater optimus. P. Sine ejus opẽ va-
lent omnia

Observator. Caperonus.

51

Unde venis Caperone? C. Domo. O. Quid affers illinc? C. Merendam
O. Quis tibi permiserat exire. C. Præceptor ipse. O. Unde istud pro-
s? C. Adeamus illum, ut consulamus. O. At vide quid agas. C. Hac
nihil timeo. G. Adeone securus es? C. qui verum dicit, nihil timore
x. O. Vera quidem ista est sententia: sed quocumque non mentitur?
Certus sum me nihil mentiri nunc. O. Propemodum persuades mihi.
credo tibi. quia in mendacio nunquam te deprehendi. C. Est Deo gra-
B. quem præcor, ut me integrum & purum custodiat. O. Utinam ex,
no omnes sic precarentur: recipe nunc te, ut edas merendam tuam.

Geraldus, Eliel.

52

Ui sunt victores hac hebdomade? E. Ubi eras quum rationes redderen-
tur? G. Accersitus a patre fueram: sed qui sunt victores? dic sodes.
Ego & Pontanus. G. Jamne habuistis præmium? E. Habuimus. G.
dnam? E. Duodenas juglandes. G. Hui: quale præmium? E. Eho
te æstimas ergo præmium ex rei pretio? G. Hic nihil aliud video æsti-
dum. E. Sordidus es qui lucro sic inhias. Non meministi verbum præ-
oris? G. Quod verbum? E. Non lucri sed honoris causa datur præmi-
G. Nunc reminiscor quasi per nebulam, posthac ero diligentior. E. Sic
em sapiens.

Galatinus Burchardus.

53

Ige, dimissi sumus ad lufum: audistin? B. Quidni audierim, quum
egomet adtuerim? G. Placetne paulisper confabulari? deinde ludemus
B. Mallem ego prius ludere. G. Atqui difficile est ludum abruptere.
lane verum dicis, & ego in me sic experior. G. Quoniam igitur placet
mea ratio, da nobis aliquid argumenti ad confabulandum. B. Imo, tu-
st dare, ut qui me laceffiveris. G. Aequum dicis, redde nomina. La-
quæ tibi Anglice proponam. B. Qua de re propones? G. De supel-
li. B. Tentabo respondere, modo ne plura quam decem proponas. G.
merabo in digitis, ne forte numerum excedam. Audi igitur. B. isthic
G. A. *cupboard*. B. Abacus G. *A bench* B. Sella. A *candlestick*.
andelabrum. G. *A caldron*. B. Ahenum G. *A pair of Bellows*. B. Fõl-
G. *A pillow*. B. Pulvinus G. *A bolster*. B. Cervical. G. *Linnen*
is. B. Lintheum G. *Apot of earth*. B. Olla. G. *Astagon of Wine*. B.
nophorum. G. Errasti semel. B. Ubi? G. Dixisti lintheum pro lodice:
ateor, debeo tibi semel victoriam: G. Nunc vicissim propone, ut redi-

ma, si potes B. Vis respondere de edulis? G, ut libet. *Fresh-Flesh*: G. Caro recens: B. *Pork*: G. Suilla: B. *Venison*: G. Ferina: B. *Venison*: G. *Wild Boar*: G. Aprugna: B. *Sod milk*: G. Lact decoctum: B. *Woey*: G. Serum, vel serum lactis: B. *New cheese*: G. Caseus recens: B. *Postage*: G. Jus carniū: B. *Fish sod*: G. Piscis elixus: B. *Pickle*: G. Condimentum: B. *Falleris*: G. Quid ergo est? B. Intinctus: G. Condimentum volo: B. At ego nolo contendere: G. Quis contendit? consulamus: Quin prius ludamus, illud fiet posterius: G. Age, fiat, ne amittamus ludi dendi occasionem.

Moses. Olivetanus.

Jamdudum cedit me toxice repetere lusus scholasticos? O, Quid facis igitur? M. Eamus in hortum nostrum: O. Quid agemus? M. Ambulamus, Colloquemur, Dei beneficia in ejus operibus commemorabimus: Nihil sane jucundius, sed interim petenda est a præceptore venia: Jam impetravi mihi, & item uni quem vellem ducere. O, Bene habet: eamus ducente Deo: M. P. ecor ut nos custodiat: O. Ego quoque idem precor tecum

Sulpitius, Munchius,

Impetrastis ludendi facultatem? M. Impetravimus. S. Ad quod usque tempus? M. Ad cenam usque, S. Qui dederunt versus? M. Primus, Secundus. S. Quid ex erant classes? M. Primus quisque decurio trium primarum classium pronunciavit unam e facis literis sententiam. S. Nos præcati estis ut solemus? M. Præcati, & quidem præsentem ludimagistro: vero ubi eras. S. Iveram domum, a matre accersitus. M. Nunc igitur quid agere cogitas? S. Ludere sesquihoram, deinde ad studium ire recipere. Visne ut ubi sum collator? S. Quidni velim? M. Quoludo nos exercebimus? S. Nullus est mihi jucundior pala palmaria. M. Nec mihi quidem. S. Viamus igitur an ex eris parces sortiti sumus nam si soli luderemus minus esset lupratis. M. Visamus sane.

56

Meconius. Raverius

Visne venire mecum? R. Quo properas? M. Ad lacum, R. Quid est? M. Lotum pedes, R. Iane, nunc lotioni mihi non opus est, Sed interim parum fabulabimur, R. Ne fabulari quidem nunc sum. M. Atqui utilis est confabulatio dumtaxat de honestis rebus, R. At mihi utilior est ad valitudinem exercitatio corporis, Quid si mansero tecum? R. Prudenter facies, & nos pala palmaria collatorum, M. Bene vertat Deus, maneo, R. Alias lotum una tecum ibo, cum scilicet longius erit temporis spatium, M. Ad ludum igitur accingamus, R. Nulla est in me mora

Vincencius. Bonus.

Cur hodie non lusisti nobiscum? B. Non erat mihi ludendi spatium, Quid habebas negotii? B. Non absolveram pentum meum, Quod pensum? D. Dimidium exemplaris restabat mihi describendum, Perfecisti? B. Perfeci, V. Laudo tuam diligentiam ludes alias otio, B. Quam voluerit Deus, V. Recte dicis. Nam absque voluntate ejus nihil potest.

58

Primus Puer, Præceptor, Secundus Puer & Textus

Salve Præceptor, P. Sit vobis salus a Christo. Pueri: Amen. P. Jamne reperivistis? Pri. Etiam Præceptor. P. Quis docuit vos? Pri. S. doctor, P. Quid nunc vultis? S. De veteri litæ nobis parumper

LIBER PRIMUS.

17

P. Non est ludendi tempus. T. Non petimus omnibus. sed nobis
 arvulis tantum. P. Atqui pluit, ut videtis. Ludentes in pergula. P.
 quo lusu? S. Aciculis vel juglandibus. P. Quid mihi dabit? Pri. Di-
 mus nomina. P. Quot dicetis singuli. S. Duo. P. Dicite igitur. Pri.
 aper, charra, Ink. atramentum, Dixi. S. A book, liber, A little book,
 pellus, Dixi. T. A cherry, cerasum, Walnuts, juglandes Diximus. P.
 iam belli estis homunculi? Ludent ad cenam usque. P. Gratias agi-
 us præceptor.

A. B.

59

Bi nunc est pater tuus? B. Puto eum esse Lugdunū. A. Quid illic a-
 git? B. N goriatur. A. Ex quo tempore? B. Ab ipso initio mer-
 tus. A. Valde miror qui audeat illic commorari tot dies, quum pesti-
 tia tanta sit per totam urbem. B. Non est adeo mirandum. A. Itane
 videretur? B. Ita profecto? fuit enim alias in majore periculo: sed Do-
 minus Deus semper eum custodivit. A. Credo equidem, & adhuc custodi-
 Sed quando est reversurus? A. Nescio, in horas expectamus. A.
 educat illum Deus. B. Ita precor.

Elisæus. Delphinus

Qua dere sic elatus es lætitia? D. Pater meus advenit modo. E. Quid
 mea refert? D. Imo plurimum, quia nobis impetravit ludendi ve-
 am. E. Ain tu? D. Vide pueros jam ludentes in area. E. Ludant sane
 i: ego studere malim, quam ludere. D. Nec minus ego, sed in tem-
 ore: Nam (ut est in proverbio) Omnia tempus habent. Unde & nos
 & monet Cato nosse.

Interpone tuis interdum gaudia curis,
 Ut possis animo quemvis suffere laborem.

E. Vera sunt quæ dicis, fateor. Ieu interim omitte me, ut serēo studeam.
 Per me studeas licet. Nihil impedio at ego hac utar occasione. E. U-
 e sane.

Nomenclator, Quidam puer ex turba, item alius.

61

Eus pueri, heus, heus. Q. Quid clamitas? N. Desistendum est a lusu.
 Q. Eho inepte, nondum quarta exacta est. N. Imo sere semihora
 est quartam. Q. Cur non dedisti signum? M. Quia tintinnabuli sonis
 tus est. Q. Clama iterum sed attolle vocem. N. Heus pueri, recipite
 omnes. Festinate, festinate inquam, urget præceptor. Q. Desine cla-
 re: accurrunt omnes.

Ornatius. Quintus.

Uid ita lætus es? Q. Quia venit pater. O. Ain tu. Unde venit. Q.
 Lutetia. O. Quando advenit. Q. Modo. O. Jamne salutasti? Q.
 utavi cum ex equo descenderet. O. Quid amplius illi fecisti? Q. Cul-
 tia detraxi & ocreas. O. Miror te non mansisse domi propter ejus adven-
 tum. Q. Nec ille permisisset, nec ego vellem, præsertim nunc, quum au-
 enda est prælectio. O. Bene tibi consulis, qui temporis rationem habeas.
 Q. Quid pater, valetne? Q. Recte, Dei beneficio. O. Equidem gaudeo
 maximum tua & ejus causa quod salvus peregre redieris. Q. Facis, ut ami-
 am decet: Sed cras pluribus verbis colloquemur: Vade Præceptorem,
 iam ingreditur auditorum. O. Eamus auditum prælectionem.

Marcus. Abaron.

63

Uideret me tuus. A. Quid ita. M. Quod penna tua iam misere abuta-
 ris. A. Quomodo abutor? M. Quia pessime tractas eam in achen-
 A. Non

A Non est culpa mea, ne quid erres. **M.** Cuius igitur? **A.** Scalpelli me cuius acies obtusa est. **M.** Scalpellum in culpa non est, sed tu ipse. **Cur istud dicis?** **M.** Quia debuisti vel scalpellum tuum acuere, vel aliunde rogare commodato saltem ad præsens negotium. **A.** Non audeo petere. **M.** Quid times? **A.** Ne mihi denegetur. **M.** Ecce tibi meum. **Gratias ago.** **M.** Utere quantum voles, sed recte. **A.** Sciens non abutar. **Nec sis posthac tam verecundus in petendo.** **A.** Sic est ingenium meum. **Soleo libentius dare quam petere?** **M.** Utinam multi essent tui similes, sed tamen qui libenter dat beneficium, is quoque petere libere potest. **Sed ego te nimis detineo: perfice quod coeperas.**

64

A B.

Cur non venit Petrus in scholam. **B.** Est occupatus. **A.** In quo negotio. **B.** In ligno struendo. **A.** Qui scis. **B.** Dictum est mihi. **A.** In quo. **B.** A patre ejus. **A.** Ubi eum vidisti. **B.** Fuit mihi obuius quum venirem. **A.** Vide ne mentiaris, nam ex illo quæram, si forte occurrat mihi per vicos. **B.** Reperies sicut dico.

Sulpitius. Rogerus.

Cur hodie mane abfuiisti. **R.** Occupatus eram. **S.** In quo negotio? **In scribendis ad matrem literis.** **S.** Quid opus erat illi scribere. **Quia ad me scripserat.** **S.** Ergo rescripisti. **R.** Proprie loqueris. **S.** Ubi de tibi miserat literas. **R.** Rure, nempe ex villa nostra. **S.** Quando profecta est? **R.** Superioribus diebus. **S.** Quid agit ruri. **R.** Curat nostra negotia rustica. **S.** Quid potissimum. **R.** Præparat ea quæ sunt opus ad proximam vindemiam. **S.** Prudenter agit. **R.** Unde istud probares. **Nam omnibus in rebus adhibenda est præparatio diligens.** **R.** Quis te istud docuit. **S.** Quidam pædagogus dictavit e Cicerone. **R.** Qua occasione. **S.** Quum admoneret, ut me diligenter pararem ad reddendam lectionem postero die. **R.** Profecto recte monebat. **S.** Sed ad propositum revertamur. Non habetis villicum, qui curet ruri vestra negotia. **B.** Immo villicum habemus, & famulos, & ancillas. **S.** Quid igitur opus est illic tuæ matris opera? **R.** Quia melius novit providere rebus omnibus quam imperiti rusticorum. **S.** Nihilne amplius? **R.** Sine me finire propositum. **Putabam te abfuisse.** **Perge.** **R.** Etiam (ut ex patre audiui) præcipua cura domini requiritur in re familiari administranda. **S.** Ergo pater tuus nullus potius deberet ad villam esse. **R.** Non potest. **S.** Quid prohibet. **R.** Quia totus est in arte sua occupatus. **S.** Majorem (ut opinor) ex ea re fructum percipit. **R.** Quis dubitet? **S.** Inde igitur fit; ut relinquat uxori omnem curam rei domesticæ. **R.** Omnino sic est. **S.** Sed mater quando est reversa? **R.** Vix ante perfectam vindemiam. **S.** Quid tu non ibis vindemiarum. **R.** A matre (ut spero) brevi accersar. **Sed quæso te quid cogitamus?** **Ja omnes in auditorium currunt.** **S.** Bene res habet: curramus & nos, ne perstremi simus.

66

Riparius

Amedæus

A Udivistine horologium? **A.** Dudum sonuit. **R.** Dinumerasti horas. **A.** Dinumeravi. **B.** Quota est? **A.** Fere sesquiprima. **R.** Instat igitur prælectionis tempus: fac ut paratus sis. **A.** Ubi merendam peredere, ecce me paratum. **R.** Cur meridie non adiuisti nobiscum? **A.** Prodieram cum bona venia præceptoris. **R.** Sed interim sum tibi impedimento. **Nihil impedis, ne holum quidem perdidisti interpellatione tua.** **R.** Bene habet. **Perge, sed matura**

LIBER PRIMUS

Legarius, Savius

19

67

Eccistine officium tuum? S. Qua in re? L. In repetenda prælectione, S. Nihil adhuc repetivi, L. Quid causæ fuit? S. Expectabam dum rediret compar meus, L. Quo ille ivit? S. Domum, L. Quid eo? S. Petium merendam, L. Quid si redibit serius? S. Nescio; fieri potest, L. Vis interea mecum repetere, S. Equidem non recuso. L. Secedamus igitur, ne quis molestus sit nobis S. Profecto bene mones: nemo studere potest in tanto ambulatorum strepitu & clamore, L. Aspice illic locum remotissimum ubi nulli sunt ambulantes, S. Eamus illuc.

D. E.

Quo properas? E. Eo cœnatum, quid tu? D. Jam cœnavi, F. Quota hora? D. Quinta, ut tere solemus, F. Quid nunc ages? D. Repeam aliquid eorum quæ reddere habemus crastino die, F. Ego didici ex prælogo meo, non esse tam cito a cibo studendum. D. Istud ego quoque didici, sed volo nunc ediscere, E. Quid ergo facies? D. Ego quasi animi cau- prælectione particulatim aliquoties legam & relegam, E. Quid tum? Ita paulatim fiet, ut sine cura, sine tadio, sine molestia, bonam partem prælectionis ediscam, E. Ista non satis intelligo, & certe videris mihi præciuatatem sapere, D. Non est res adeo difficilis, quin te docere possem, si ad cœnam properarer, E. De cœna in tempore admones, ego igitur causa me domum recipis, Vale, D. Ducat te Deus & reducat

PRÆFATIUNCULA QUÆ

Septem proximis Colloquiis præfixa erat.

NE pueri nihil agendo discunt male agere, præsertim otioso sermone, pravisque aut ineptis colloquiis sese invicem corrumpentes, omnibus modis incitandi sunt, ut in schola dum præceptoris ingressum expectant, quiescant interea bini ternive id quod ab eo præscriptum fuerit, simul repetere: plurimum proderit hæc illis jucunda exercitatio: eosque interim ab otio, lascivia, multisque aliis rebus malis quibus offenditur Deus avertere poterit. Sed quia, sine periculo colloquia ejusmodi repetitiones non solum, pueri autem ipsi nisi instituti fuerint nihil aliud quam barbare loquuntur. Idcirco ut latine inter se loqui paulatim discant; hæc de re hic aliquot vires colloquendi formulas proposuimus. Cæterum in præceptoris diligentia situm erit, ut hæc ipsa colloquia discipulis aliquoties interpretetur, doceatque quomodo in his & aliis ejus generis quæ tradere ipse poterit, sese domi & in schola debeant exercere, atque ad id illos identidem cohortetur. Ita fiet progressu temporis, ut promptiores semper & alacriores eos habueris sit ad ea mature reddenda, quæ præscripserit. Hinc etiam consequetur, ut minore cum labore & molestia docendi munus exequatur.

A. B.

Præterea repetamus una? B. Quidnam? A. Id quod nobis præscriptum est.

B. Equidem volo, sed quo genere repetendi utemur? A. Audiamus vicissim. B. Sic præceptor nos monet sæpe. A. Recte monet, sed maxime paremus, B. Uter incipiet? A. Ego si tibi placer, B. Maxime placet, sæpe igitur. A. Secundæ declinationis nomina his exemplis Latine decli-

namur. Magister, puer, dominus, Iulius, Antonius, regnum. B. Quæ sunt

sunt hodie declinanda? A, Hesternum quidem est lanus, hodiernum vero Antonius, B, Cur nos reperimus id quotidie, quod pridie reddidimus, Quia sic Præceptor jubet, B, Id satis scio: sed cur jubet? A, Ad confirmandum memoriam, B, Age, declina lanus, A, Nom. sing. hic lanus, g, hujus lanii, &c Ad finem usque, B, Verte Anglice, A, Lanus lanus, Mas. Gen. a Butcher B, Declina Antonius, A, Nom. sing. hic Antonius, g, hujus Antonii, d, huius Antonio, &c ad finem usque, B, Verte Anglice A, Antonius, Antonii, gen. mal' est nomen viri, it is the proper name of a man. Anglice Anthoine, B, Cur dicis nomen viri tu nomen? Fiat, es vir, A, Fateor, sed sunt alii Antonii qui viri sunt, B, Utrum aliquid de vir evadas, A, Evadam Deo juvante, B, attende tunc, ut videris autem me, A, Iste sum, dic audacter, B, Secundæ declinationis nomina Declina, præceptor adest, B, Audio sufficientem, declinamus, ne putetis garrire

C, D.

MOx aderit præceptor: Repetamus, D, Quid opus est mihi repetitione? solus repetivi: satis omnia teneo memoria, C, Quid tum? quare sæpius repetes, tanto melius tenebis, D, Bene mones. habeo tibi gratias, C, Incipe, tempus abit, D, Quartæ Declinationis, C, Erras Daniel incipendum est ab exemplo hesterni, D, Erravi fateor, C, Dic igitur nunc, &c, D, Nom. sing. Hoc sedile, gen. hujus sedilis, &c. ad finem usque, Quartæ declinationis nomina hoc exemplo declinantur Nom. sing. hic sedile, gen. hujus sedilis, dat, huic sedili, C, Hæc hæcenus, audio præceptoris rem.

E, F, G.

Quid agis Franciscæ? instat Præceptoris adventus, F, Scilicet instat nondum est semihora post secundam, E, Tamen non debemus interire tempore sic abuti: repetamus, F, Non stabit per me: ego enim sum plenum paratus, E, Incipe igitur, G, Expectate parumper, quæso: ego quoque susceperis vestræ decuriz, E, Matura, F, Dicamus suum quisque calum ordine, interdum nos docet præceptor, E, Satis est verborum, attendite, G, Quid aliud agimus? E, Tertiæ declinationis nomina his exemplis Latine declinantur, Pater, Lumen, Rupes, Messis, Pars, Sedile, Vestis, al, Laqueus, F, Nom. sing. Hæc rupes, G, Gen. hujus rupis, E, Dat, huic rupi, F, Ab hac rupem, G, Voc. Orupes, E, Ab hac rupa, F, Nom. plu. hæc rupes, G, Gen. harum rupum, E, Errasti Gabriel, G, Corrige erratum, Gen. harum rupium, F, Dat. his rupibus, F, Accipias rupes, G, Voc. Orupes, E, Ab his rupibus, F, Verte Anglice, G, Rupes rupis, scilicet generis teo, A rock, E, Pone in oratione, G, Non est in libro nostro, E, Sed præceptor docuit, F, Alta rupes an high rock, E, More patrio dicis afoira fortissimus high, F, an high rock; Nom. sing. messis, E, Gen. hujus messis, F, Dat, huic messi, &c. usque ad finem hujus nominis, deinde sic pergunt colloqui, E, Ambo errastis, F, Erravi fateor, G, Ego quoque, sed uter erit victor, E, Præceptor judicabit, F, Aequum dicis, E, Vultisne, dicamus iterum ad memoriam confirmandam, F, Quidni? G, Quid si præceptor interveniat? E, Quid tunc? laudabit nos ore pleno, G, Sed mutandus est ordinem, E, Non est dubium: incipe Franciscæ, F, Tertiæ declinationis nomina, &c.

H, I.

Visne repetere mecum? I, Cur tam cito? H, Ne observator nos deprehendat garrientes aut oriosos, I, Age, repetamus, sed uter incipiat, H, E.

H. Ego quia victor sum. I. Dic igitur. H. Prudens nomen adjectivum sic declinatur per genera ; Hic prudens, m. g. hæc prudens, f. g. hoc prudens, n. g. Idem nomen si declinatur in casus, N. S. Hic & hæc, & hoc prudens, I. G. prudentis, H. da, prudenti, I. Ac; prudentem & prudens &c. ad finem usque.

L M

73

C Ur tu es otiosus ? M. Non sum omnino. L. Quid agis igitur ? M. Cogito delectione reuocanda. I. Ego quoque id ago : repetamus una M. fiat, sed quam rationem tenebimus ? L. Age tu præceptoris partes, ego discipuli. M. Valde placet mihi conditio. S. Sed ne sis mihi austerior. M. Ne timeas, non me fatis. I. Novi M. Declina, Lego in modo infinito. L. Infiniti modi tempus præsens & præteritum imperfectum, legere. Præteritum perfectum & plusquamperfectum, legisse. M. Perge, I. Sine me paulisper respirare, quæso præceptor M. Age; sino, satisne respirasti ? L. Satis. M. Perge nunc L. Futurum indefinitum. Lecturum esse, Genundia, Legendi, &c. ad finem usque M. Gaudeo te recte fecisse officium. L. Ego vero mihi gratulor. Sed est Deo gratia, M. Recte dicis, utinam ex animo, L. Ex animo certe : M. Bene habet, desinamus, sentio præceptoris advenum, L. Ecce : adest, ita

N O P. Q R

H Eus pueri, nos hic sumus quinque, repetamus hodiernum verbum, ut solemus, coram præceptore. O, Nemo (ut opinor) contradicet ; P. Quis conradiceret ? nostra omnium res agitur. Q. Incipe igitur Nicolae, mi primus sedes, N. Optativi & subiectivi modi præsens tempus. Sing. Audiam, O Audias, P. Audiat Q. Pl. Audiamus R. Audiatis. N. Audiant. O. Præteritum imperfectum. Sing. Audirem, P. Audires. Q. Audiret R. Pl. Audiremus, N. Audiretis. O. Audirent, P. Præteritum perfectum; sing. Audiverim O. Audiveris, R. Audiverit. N. Pl. Audiverimus, &c. *Usque ad finem verbi hoc pergunt ordine.*

S. T. V.

H Ic dies est nobis feriatas, & jam satis lulumus. T. Satis opinor, S. Vultis ergo ut animi gratia conferamus de studiis nostris ? T. Sane mihi gratum feceris, V. Mihi vero gratissimum. T. Sed quid tractabimus ? F. A. Tentemus declinare aliquod verbum Latine simul & Anglice, V. Incipe hæc igitur, quia nos provocasti. S. Faciam quando ita placet vobis, T. Audiamus, S. Indicativi modi præsens tempus; Sing. Doceo, I. teach : doces, thou teachest : docet, he teacheth. Pl. Docemus, we teach ; docetis, ge. teach, docent they teach ; T. Præteritum imperfectum, sing. Docebam præceptor did teach ; docebas, thou didst teach ; docebat he did teach ; Pl. Docebat, we did teach ; docebatis, ye did teach ; docebant they did teach : F. D. P. Præteritum perfectum sing; Docui, I have taught, docuisti, thou hast taught ; docuit he hath taught ; Pl. Docuimus, we have taught ; docuistis, ye have taught ; docuerunt vel docuere, they have taught, S. Aliter Anglice, I have taught, thou hast taught, he hath taught, we have taught, they have taught they have taught V. Præteritum plusquamperfectum S. Docueram, I had taught ; docueras, thou hadst taught, &c. Sic pergunt usque ad finem verbi placet.

Colloquiorum Scholasticorum.

LIBER SECUNDUS.

COLLOQUIUM PRIMUM.

Cornelius. Martialis.

Quid legis? M. Literas. C. A quo? M. A patre. C. Quando accepisti? M. Heri vesperi. C. Quis attulit? M. Nescio. C. Nescis? Quis tibi reddidit eas? M. Ancilla quædam a caupone. C. Unde sunt datæ? M. Lutetia credo. C. Quo die? M. Nondum licuit inspicere. O. Nempe ego te interpellavi. M. Parum refert: non adeo sum occupatus. C. Age, perlege tuam epistolam, ego interea studio bo. M. Ego quoque mox idem faciam.

Musæus. Herardus

Quo in statu sunt res vestrae Lugdunenses? H. Nescio, jampridem nihil audivimus? M. Nihilne scripsit frater tuus? H. Post menses duos nihil literarum misit quod viderit pater. M. Fortasse agrotat. H. Minime vero, nam tabellam sæpe nobis salutem nunciant verbis ejus. M. Libenter audio illum recte valere: Valde enim diligo, quia fuit mihi suavissimus comes discipulus. H. Ille (ut opinor) te vicissim diligit. M. Id vero mihi non est dubium. Sed nos hora vocat: eamus in auditorium. H. Maturemus, jam recitatur catalogus.

Observator. Brisantellus.

Definite, O pueri, garrire absente magistro
Verba, quibus summus læditur ille pater,
De studiis potius tractate, & rebus honestis:
Discite sermones, aptaque verba loqui.
Discite & inter vos reddenda revolvère sæpe,
Doxter enim pueris semper adesse nequit,
Discite sectare vestigia certa bonorum.
Quia vos fallant blanda cavete precor.
En ego præmoneo, vos ne delectet abuti
Tempore: ne tergum verbera dura premant.
Ecce rectum vobis morum prædico magister,
Si quis erit cæsus, ne mihi det vitio
H. Desine plura loqui: nemo parere recusat,
Est monitor nobis optimus ille Pater,
Illiusque Patris natus, cui nomen Jelus,
Et qui nos renovans Spiritus intus alit.
O. Quem mihi speraßero tam respondere paratum
Quis puer Angelicos mittit ab ore sonos?

O. Quam

Quam te memorem nostræ doctissime classis?

Nam tibi divinum carmen ab ore fluit

Non sum tam felix ut iundam ex tempore versus :

Sed modo quæ dixi præmeditatus eram

Si meditatus eras, qui nunc tam fundis aperte

Castalios latices? Quis furor iste novus?

Nam tua me tantis moverunt carmina flaminis

Ut mihi nunc videar posse movere feras.

Sed cur immeritum tantis me laudibus effers;

Est tribuenda uni gloria summa Deo,

aque utinam eloquium nobis, spatiumque daretur

Et nostra in lauses, solveret ora suas,

Sed quia tempus adest, ut voce & mente precemur,

Idque jubet doctor, desine plura loqui.

Observator, Puer

Quid agis? P. Scribo O. Quid scribis? P. Sententias O. Quas? P.

Ex novo testamento O. Bene tacis: unde habuisti? P. Hypodidas

N. Ubi dictavit nobis O. Quando? P. Hæc O. Quota hora? P. Meridie.

O. Ubi? P. In area O. Quaderant? P. Omnes domestici, præter pri-

os & secundos O. Ubi erant illi? P. In aula communis O. Quid a-

ebant? P. Disputabant O. Vale, & perge scribere.

Observator Pueri Studentes

Quid vos hic agitis pueri? Mihi videmini garrere, & nugas agere.

Quidam puer. Longe falleris, nam repetimus una O. Qua de re? P.

verbis anomalis id quod reddendum est hora tertia G. Bene tacis P.

is audire nostrum colloquium. O. Imo, pergit, majus opus moveo,

lo rendere laqueos picis & graculis. P. In area multos ad solem invenies.

Retibus est illic præda parata meis

Observator Pueri garrientes

Tat: ecce nunc capti estis: non faciemini? quidem puer, Certe fate-

mur ingenue: sed non dicebamus mala verba Quæso te, mi Nicolaë,

velis notare nos Ob. Quid garriebatis? Audivi nescio quid de jentacu-

P. Illud est, loquebamur de jentaculo matutino, quia famulus non de-

rat nobis in tempore Ob. Puto id fuisse: nec certe est valde magnum

alum nisi quod sunt otiosa verba P. Sed Latine loquebamur Ob. Au-

vi, sed non erat fabulandi locus: Nam (ut scitis) hoc pusillum temporis

merenda, debet vobis esse valde pretiosum, quum sit dicatum studio:

licet ut se diligenter quisque præparet ad reddenda magistris ea quæ præ-

cipierint: nonne verum dico? P. Certe verum dicis; nos debuissimus

terè simul de Testamento quæ mox oportebit reddere: sed ignosce præter-

missæ Nicolæ, posthac erimus prudentiores, & officium nostrum di-

genter faciemus Ob. Si sic feceritis præceptor vos amabit tanquam mi-

ra intestina: Nonne videris quemadmodum diligit bonos pueros & stu-

diolos? Nec amat solum, sed etiam laudat, & præmiolis afficit P. Ista

amus & quotidie experimur Ob. Ergo memento, & promissa facite. F.

cebis igitur hanc culpam Ob. Tacebo, sed ea lege ut caveatis recidere.

Cavebimus, Christo favente

Nomenclator. Puer

Bi est frater tuus? P. Modo ivit domum N. Quid eo? P. Petiit nobis

opsonium. N. Quid nunc vobis opus est opsonio? P. In merendam. N.

An

Annon habetis in arca vestra P. Non. N Quid ita non? P. Quia Mater non solet nobis dare opsonium, nisi in præsens tempus. N Nempe quia novit vos esse gulosos P. Quomodo gulosi sumus? N Quia fortassis uno convictu devoratis, quod in tres datum fuerit. P Tace ego dicam fratri te nos gulosos vocare. N. Tace, ego dicam præceptoris, fratrem tuum nihil aliud quam discurrere. P Atqui prodire non solet nisi cum bona venia præceptoris. N Atqui præceptorem fallit Quomodo fallit eum? Non enim mens est præceptoris, ut ter quod die prædeat: Sine illum venire, videbis quid tibi respondeat. N. Imo, ille videt quid præceptoris respondeat.

8

Pastor Langius.

FRater tuus venitne Lugduno? L Jam venit heri ante meridiem P Nihilne literarum tibi attulit? L Nihil P Quid igitur nunciavit L. Prospere omnia P De patre quid narrat potissimum? L. Ait illum Dei beneficiis, jam plane febri carere, & paulatim convalescere? P. Gaudeo sane. Deumque precor, ut pristinam valetudinem brevi recuperet: sed cur ille, ut solet nihil ad te scripsit? L. Negat frater eum potuisse scribere. P. Quamobrem? L. Quia nondum satis erat confirmatus P. Nihil mirum quum tam diu tam graviter ægrotaverit. Sed ille nihil ad te misit? L. Imo pecuniam P. Euge nullus est jucundior nuncius L. Ita aiunt P. Tu vero sic respondes, quasi fabulam audias. L. Quin pejus audio Quidnam? L. Merum mendacium. P. Ego ne mentitus sum? L. No dico te esse mentitum, sed falsum dixisse P. Ego quid dicas non intelligo L. Dabo operam ut intelligas P. Obsecro te L. Si nullus est jucundior nuncius quam de allata nobis pecunia, quid ergo est Evangelium Christi quis est jucundior nuncius quam de gratia Dei, quam Christus attulit nobis per Evangelium? P. Fateor nihil esse jucundius Evangelio, iis dumtaxat qui credunt ei, & ex animo amplectuntur. L. Equidem sic intelligo. P. At ego loquebar de humanis & terrenis rebus, tu vero statim ad cælum ascendisti. L. Ita solent boni concionatores P. Non putabam te esse Theologum tam acutum. L. Nihil dixi nisi quod est tritum, & in medio positum. P. Utinam illud adeo vulgare & proutum foret, ut omnes in Christum crederent. L. Nunquam credent omnes. P. Quid prohibet? P. Quia multi sunt vocati, pauci vero electi: sicut Christus ipse testatur. Sed ne te diutius teneam, potesne facere ut fratrem tuum paucis conveniam? L. Vix possum. P. Quid ita? L. Nam habet a Patre nostra manda plurima; in quibus curandis totus est occupatus. P. Nonne cœnabit domi apud vos? L. Cœnabit opinor P. Ibo igitur sub horam cœnæ. L. Veneror & eadem opera nobiscum cœnabis, P. Non recuso. L. Interim veni: sed fac memineris adesse tempori. P. Quota hora? Ante sextam. L. Hora est mihi commodissima

Vignolus, Angelinus.

ROgo te Angline, compinge mihi hanc chartam A. Quid me rogas? Non est ars mea, V. Tu tamen sæpe compingis alios. A. Quot habes schedas? V. Octo: sed jam sunt complicatae: tantum restat insuere membranam. A. Quid dabis si tibi compegero? V. Nihil habeo quod possim dare; nam pecunia nulla mihi est. A. Ergo quære tibi alium opificem: non enim gratis faciam. V. Mi Angeline, tu es tam bonus denegabis mihi tantillam? A. Scin tu quid habet proverbium? V. Quod proverbium dicis? A. Mando manum fricas. Quid hoc sibi vult, A. Da a-

qu

Uid si quid velis accipere. V. Si quid haberem, certe darem libenter. A. Ede merendam tuam. V. Merendam? Ah me miserum quid ederem? Ma. allem dare pileum, si auderem. A. Merenda tua parva res est. V. Sed mementementer esurio. A. Quid causæ est? V. Quia nihil prandi, nisi frum panis, & tres aut quatuor juglandes. A. Eho quid causæ fuit? V. Quia mater domo aberat. A. Quis ergo tibi dedit merendam? V. Ipsa. Atqui dicebas eam abfuisse. V. Verum est; aberat enim tempore manducandi, nec rediit, nisi paulo ante merendam. A. Nihilne edisti domi antequam in ludum venires? V. Nihil. A. Cur non? V. Quia timebam non adesse in tempore. A. Tintinnabuli sonitus te satis admonere debet. V. Sed raro audimus a nostris ædibus. A. Quid ita? V. Quia longe mis ab hac schola distat. A. Suntne vera ista omnia quæ mihi narras? V. Vera profecto *Angeline*. A. Age, da mihi tuam chartam, ego tibi compingam elegantem libellum, tu interim ede merendam tuam. V. Ego petam a matre sextantem, quem dabo tibi. Cave petas: nihil volo quin potius darem tibi si ogeres. V. Sed tibi gratias. A. Nonne putabas me serio petere abs te merendam? V. Profecto sic putabam. A. Atqui dicebam joco. V. Quam rem? A. Ut paulisper audirem te latine fabulari. Nam quod bene scas gaudeo: quanti emisti chartam hanc? V. Dedi pro codice affem cum misisse. A. Non emisti male: bona est, sed non recte complicasti. Habes membranam? V. Ecce tibi. A. Bene res habet, ego citius confecerò, quam merendam perderis. V. Habeo tibi maximam gratiam, mi *Angeline*. Honeste loqueris, sed memento fili, ut semper vivas in timore Domini: recte obsequas matri, sis frequens in Schola, diligens in studio, ne verum cum pravis ac dissolutis: denique quibus poteris benefacito, quomodo vides me fecisse tibi. Intellexisti? V. Optime. A. Fac igitur ut fac recorderis. V. Faciam Deo volente. A. Ede nunc otiose.

Davinus. Maius.

IO

Uid tibi dedit mater in merendam? M. Vide, D. Caro est: sed quam tuam? M. Bubula, D. Utrum recens an falsa? M. Est bubula saluta. D. Utrum pinguis an macra? M. Eho inepte, non vides macram? D. An non malles esse vitulinam aut vervecinam? M. Utraque bonum est, sed in omni genere sapit mihi hocedina, præsertim assa. D. Hem, catule, jamne palatum tam doctum habes? M. Dico ut sentio; non est mentiendum. D. Absint a nobis mendacia. Sumus enim filii Dei, Christi fratres, qui est ipsa veritas, ut ipse de se loquens testatur. M. Sed ad rem. Suilla quoque yescor libenter, modico sale aspersa & bene condita. D. O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opsoniorum genera & bona! M. Quot putas esse hac in urbe pauperes, qui solo pane horreo victitant, neque tamen ad saturitatem? D. Non dubito multos esse, tanta præsertim annonæ caritate. M. Itaque nos in tanta bonarum reum copia quantas Deo gratias agere debemus? quas laudes illi dicimus? D. Ejus igitur beneficia magnifice ubique prædicemus, atque interprecemur, ut pauperum suorum misereatur inopia. M. Utinam ipsa nostra suo spiritu ad eam rem peritus efficiat. D. Ita precor.

A. B.

II

Uid rides? B. Nescio, A. Nescis? magnum signum stultitiæ. B. Me igitur stultum vocas? A. Minime vero: sed dico tibi, argumentum est stultitiæ, quum quis ridet, & ridendi causam nescit. B. Quid est stultitia?

D

A. Si

A, Si diligenter evolvas Catonem tuum istud quod quæris, invenies, Nunc non habeo meum Catonem, & volo aliam rem agere, A, Quod habes negotium B, Habeo edificare aliquid de Rudimentis, A, Et interim quæris fabulari ineptule? B Dic mihi quæso de stulticia in Catone, A, Stultitiam simulare loco prudentia summa est. An non hæc didisti? B, Imo: non recordabar. A Quum domi eris, inspicere librum tuum B O quam gratias ago tibi! Ego proponam alicui istam quæstionem qui non potest mihi respondere, & sic erit victus. A, Tace puer, & stude ne vapules, Non multum curo, ego fere teneo Prælectionem A, Nisi taceas, dicam servatori, qui te statim notabit. B Mane, mane nihil dicam amplius, Sed memento id quod dixi tibi. B, Quid est? A, Ne rideas unquam sine causa. B, Sed ridere non est malum A, Non dico istud B, Quid ridetur? A, Stultum est sine causa ridere. B Nunc intelligo, A, Recordare sæpe.

Cleophilus. Melchisedeo.

ECquid habes novi? M Accepi literas a fratre qui Lugduni habitabat C Quando accepisti? M, Heri, sub noctem C, Quis attulit? P, Piscarius. C Quidnam intellexisti ex istis literis? M Omnia bene habere, quæ ad Evangelium pertinent C, Verane prædicas? M Ex prædictis literas ipsas ostendam tibi a prandio: D Est profecto quod nos fratribus gratulemur. M, Scilicet, quoque Deo nostro gratias maximè agamus. C Id quidem præstare debemus, omni tempore, sed nunc maxime quum audimus ea, quæ ad gloriam ejus præcipue pertinent M Utrum nam hoc semper habeamus in memoria C, Communicebis igitur me tuis literas? M Ut promisi C, Ergo post prandium. M, Etiam dures? C, Interea vale, M, Vale, & salve *Cleophile.*

Israhel. Matthæus

EStne domi frater tuus? M, Cur istud rogas? I, Pater meus volebat convenire, M, Non est in hac urbe. I, Ubi igitur? M, Peregre profectus est. I, Quando, M, Nudiustertius, I, Quonam ivit? M, Luteriam, Qua iter facturus est, M, Lugduno, I, Utrum pedes an eques ivit? M, vit in equo, I, Quando est rediturus? M, Nescio, I, Sed quem terminum constituit illi pater? M, Jussit ut hic adesset ad vicissimum hujus mensis em, I, Ducat illum Deus ac reducat. M, Ita precor.

14

Duraus. Ballivus

QUando profecturus es domum? B Cras. Deo juvante. D, Quis te secutur? B, Pater, D, Quando autem jussit? B, Ad me scripsit super hebdomade, D, Quo die literas accepisti? B, Die veneris, D, Quid conebant præterea literæ? B, Omnes recte valere; proximis diebus initio fore vindemiæ D, O Fortunatum, qui vindemiatum properas! B, Vis eam patri meo ut te accersat D, Quam gratum mihi faceres, sed vereor nolit. B, Imo gaudebit, cum propter nostram conjunctionem, tum vitiis quia & Latine colloquendo nos exercebimus, & de studiis una interdu conferemus, D, Oh gaudio totus exilio. Amabo te, id cura, mi animam B, Senties, interim Deum precemur, ut dicta, facta & consilia nostra valeat in gloriam sui nominis, D, Bene mones, & certe expedit ita facere.

Hector. Lambertus.

Siste, parumper gradum Lamberte, quo properas? L, Recta domum H, Quid eo? L, Mater vult me paucis convenire. H, Nescis quam

LIBER SECUNDUS

27

em? L. Nescio, nisi forte ut vestimenta hyberna mihi facienda curet.
Istud est verisimile, jam enim instat hyems, I, Jam visa sunt gelicidia
lacies etiam alicubi, H, His diebus vidi in foro montanos quosdam, qui di-
ant magnam vim nivium decidisse superiore hebdomade, quum hic inte-
lentas pluvias tantum viderimus. L, Ego quoque id ipsum audiui domi
trax ex rusticis qui triticum nobis advexerant, sed cogor abrumpere ser-
nem, ne mihi irascatur mater, H. Sed heus tu, mi Lamberte, adfer
mi domo aliquot uvas, nam amplissima fuit vobis vindemia. L. Adse-
(ut spero) utrique nostrum affatim: nisi si quid forte mater irata sit
H, Istud avertat Deus.

Pelignus Bartholomaeus

16

Unam is tam celeriter? B. Ad tonsorem, P, Ego quoque una te-
cum, B, Rogasti veniam? P, Non rogavi, sed tantisper expecta me-
eo rogatum, B, Festina igitur. P, Mox rediero. Redii, eamus nunc
B, Quo vultu te praeceptor excepit? P, Hilario sane, B, Eodem
quoque exceperat, P, Non solet irasci nobis, nisi illum adeamus intem-
pive, B, Quotusquisque id non aegre fert? P, Etiam nos qui pueri su-
mus, saepius irascimur condiscipulis, quam studia nostra quantulumque
interpellant. Sed jam desinamus, optime tonsorem ante officinam video,
Euge nulli sunt igitur expectantes, ita fiet, ut minus diu moremur

D, K.

17

Uo nunc solus abis. K. Semper a versibus aliquid auspicaris, D, Facile
est carmen incipere, deducere non item: sed dic, quo nunc is?
Resta in portum, D, Quid in portu habes negotii? K, Viso ecquid ali-
ti mihi advectum sit, D, Vis me tibi comitem? K, Imo etiam ducem,
id id videtur. D, Nunquam dux esse didici: sed saepe egi comitem. K.
ad rem pertinet pluribus verbis hic fabulari: eamus una, D Ea-
sane confabulari licebit amplius ambulanti- bus in ripa lacus, si navis
dum appulsa sit, K, Quid si jam sit appulsa? D, Tamen deambulare
diu poterimus dum exoneratur.

Nomenclator, Puer.

18

Bi est Petrus? P, Ivit foras, N, Quo? P, Abiit rus, N, Quocum?
P, Cum patre, N, Quis venerat accersitum? F, Patris famulus, N,
ndo est in urbem rediturus? P, Hinc (ut dixit) ad octavum diem, N,
uo petivit abeundi veniam? P, Ab Hypodidascalo N, Cur non potius a
magistro? P, Ad negotia prodierat, N, Sat habeo.

Richardus Niger.

19

Uo ascendis? N, In cubiculum nostrum, R, Quid eo? N, Peticum the-
cam scriptoriam, R, Adfer mihi cingulum eadem opera, N, Ubi est?
Super arcam meam, N, Adferam, sed tu me hic expecta, R, Nusquam
eo.

Levinus, Gerardus

20

Eus Gerarde, G, Quid vis? L, Accerferis, G, Quis me vocat, L,
Frater tuus, G, Ubi est? L, Prae foribus te expectat, G, Certo scis
fratrem meum? L, Quidni sciam? Vidi illum, & sum alloquutus, G,
sane quis sit

Richardus Vilastus.

21

Scis vetitum esse, ne submis- se loquamur inter nos. V, Quidni scirem,
cum praeceptor tam saepe nobis inculcet ejus rei causas; R, Cur igitur
faciebas contra, V, Quia Isaias ita me ceperat alloqui, R, Quid
cum

D

tum ; Debuisti illum admonere, non imitari. V. Debui, sed tunc mihi venit in mentum, R. Sed interim notandus es. V. Minime vero, nisi esse ipso præceptore severeor. R. Dic mihi causam. V. Quia præceptum vetat quempiam notari, qui sponte delictum agnoverit modo ne tale sit delictum, quod verbo Dei interdictum sit. R. Nonne a Deo præceptum est ut parentibus obediamus ; V. Illud est quintum Decalogi præceptum. Atqui (ut habemus in Catechismo) præceptum illud patet latius. N. Parentum nomine præceptores complectitur, & magistratus, & deus omnes quibus Deus ipse nos subiecit. V. Non equidem nego vera esse quæ narras, sed malo præceptorem consulere, quam tecum disputare, alioquin in majus malum me induceres, quod est contentionis vitium multo magis præceptore vetitum. R. Aequum dicis, memineris igitur præceptorem admonere, quum rationes a nobis exigit. V. Ne putes me obliturum præceptum quum mea res agatur.

Rogerus. Ferrerius.

Unde venis ? F. E. foro ; R. Quid illic audivisti novi ? F. Nihil. R. Nihilne ? F. Nihil prorsus ; R. Mirum est te nihil audisse de bello, de cæteris rebus Anglicis. F. De iis quæ nihil ad me pertinent, non so percontari. R. Esto : sed tamen aliquid vel in transitu audiri solet, Ne mentiar, intellexi nonnihil in transitu, R. Narra quæso, F. Nunc est narrandi spatium, R. Cur non ? F. Est mihi alio properandum. Quonam ? F. Nihil ad te, R. Quando igitur revives nos ut ex te istud audiamus. F. A prandio, si licebit per otium. R. Amabo te fac liceat, F. De operam, sed me detines diutius, Vale.

A. B.

Unde venis ? B. A foro. A. Quis te illuc miserat ? B. Mater. A. Quid egisti in foro ? B. Emi pyra. A. Nescis nobis vetitum esse emere fructus quos B. Quis ignorat illud, nam dictum est palam in aula. A. Qui igitur aususes emere pyra ? B. Mater dederat mihi sextantem, ut mihi emere in merendam, Quid mali feci si parui matri ?

Franciscus. Dionysius.

Ubi fuisti his diebus ? D. Ruri. F. Quo in loco ? D. In villa nostra. Quid agebas illic ? D. Ministrabam patri. F. Quid vero ille ? D. scinabat vites nostras. F. Quando illinc redisti ? D. Heri tantum. F. Quid pater ? D. Una mecum reversus est, F. Bene factum, sed quo nunc is ? Recta domum. F. Sed quando repetes ludum literarium ? D. Cras, Juv. Deo, aut ad summum perendie. F. Ergo interim vale. D. Et tu vale, *Francisce.*

E. C.

Quando rediturus est Blasius ? C. Non certo scio, tortasse die crastina sed cur istud rogas ? F. Quia secum abstulit catalogum, & præceptum irascetur, si nemo sit qui recitet, C. Relinque mihi istam curam : habeo catalogi exemplum. F. Recitabis igitur, C. Recitabo. F. Bene facies & non Blasius referet gratiam, si qua se offerat occasio.

Gerbæus. Furnarim.

Quod est tibi domicilium ? F. Paterna domus ; G. Unde nunc venis ? Damo. G. Ubi prandisti ? F. Domi ; G. Ubi cenabis F. Domi vestram spero. G. Qui scis ? F. Pater ipse tuus hodie me invitavit. G. Ubi illum vidi ? F. Domi Varronis. G. Quid illic erat tibi negotium ? F. Pater me miserat nunciatum aliquid, G. Scire etiam velim ubi sis cubiturus. F. Domi.

tris. G. Quid habes negotii cum fratre tuo? F. Dixit forori nostræ se velle
convenire me otiose. G. in qua domo habitat? F. In quadam conductitia.
G. Eho, nullamne habet propriam domum? F. Habet quidem: sed eam
locat quibusdam inquilinis. G. locat igitur domum propriam, conducit
alienam? F. Scilicet ut ex me audis? G. Quanti locat. F. Octodecim au-
reis Italicis, quos nunc Pistoletos vocant. G. Cur illam non potius habitat?
F. Quia sita non est in loco satis commodo sive (ut ita loquar) mercatorio:
G. Sed illam alienam quanti conducit? F. Longe pluris. G. Quanti igitur? F.
Quinque & viginti. G. Cara est habitatio. F. Carissima; sed quid agas?
Locum commoditas id facit. Age, ut aliquando tandem finiamus, dic precor,
scisne ubi cras futurus sis? F. Domum revertar, ut inde in scholam me con-
feram, siquidem permiserit Dominus. G. cur addis, si Dominus permiserit?
F. Quia sine permisso Dei, ne domo quidem exire possemus. G. Istud audi-
vi sæpe ex præceptore. F. Cur ergo rogabas. G. Quia nunquam nimis dicitur,
quod bene dictum fuerit, præsertim ubi de rebus divinis agitur. F. Istud
quoque ex præceptore didicimus; Verum, sed utile est talia sæpe repetere
ad memoriam exercendam. F. Vide quo nos sensim adduxerit tua prima
interrogatio, G. Tantum volebam paucis verbis tecum joculari. F. Age quo-
niam nunc satis animum exercuimus; non vis etiam corpus exercere vale-
tudinis causa? G. Quæni velim? F. Eamus igitur lustrum pila palmaria, nam
eo lusu scio te delectari. G. Delector sane, sed nunc pilam non habeo. F.
Ecce tibi, sequere me. G. Ego te sequor libens; tu me bene ducito.

Creditor. Debitor.

27

Quando patris reditum expectas? D. Hinc ad diem octavum. C. qui scis
diem? D. Ipse pater ad me scripsit. C. Adventus ejus (ut spero) te
edificabit. D. Credo diuor ero si bene nummatus venerit. C. Tunc mihi mu-
tuum reddes? D. Non est quod dubites; quia si tibi opus erit amplius, non
modo reddam mutuum, sed etiam referam gratiam. C. Quomodo? D. Pe-
cuniam mutuam vicissim dabo. C. Nihil opus erit spero. D. At nescis quid
possit accidere. C. Tempus est brevissimum. D. Non eo dico quod tibi vel-
lem ominari malum. C. Quicquid ominentur homines, Deus clavum tenet.
D. Sed quid cessamus recipere nos in auditorium. C. Opportune admones.

Picus. Marcuarius.

28

Quando rediisti domo? M. Tantum redeo. P. Ubi est frater. M. Mansit
domi. P. Cur mansit? M. Ut pranderet cum matre. P. Tu vero cur
etiam non mansisti? M. Jam pranderam cum patre. P. Quis vobis mini-
strabat? M. Ancilla. P. Quid mater? Ubi erat? M. Etiam domi sed occu-
para. P. Qua in re? M. In recipiendo tritico quod nobis advectum fuerat.
P. Quando redibis domum? M. Quum accersar a patre. P. Quo die illud
erit? M. Fortasse hinc ad quatuor dies. P. Cur vos tam sæpe commeatis?
M. Sic volunt parentes. P. Quid agitis domi? M. Quod jubemur a paren-
tibus. P. Sed interim perit vobis studiorum tempus. M. Non omnino perit.
& no. P. Quid igitur? M. Quoties pater non est necessario occupatus omnibus
horis exercet nos; mane, ante & post prandium, ante cenam a cena satis
diu, postremo etiam antequam cubitum eamus. P. Quibus rebus vos exercet?
M. Exigit a nobis ea potissimum, quæ tota hebdomade in schola didici-
mus: themata nostra inspicit, ac de his nos interrogat, sæpe dat nobis aliquid
modo Latine, modo Anglice describendum, interdum etiam nobis proponit
breve sententiam vernaculo sermone, quam Latine vertamus; interdum
contra jubet aliquid Latine Anglice reddere. Postremo ante cibum &
post

post, semper ex Bibliis Anglicis aliquid legimus, idque tota præsente familia, P. Nihilne de Catechismo interrogat? M. Id facit omni die Dominico, nisi forte domo absit. P. Mira narras si modo vera. M. Imo sunt longe plura quam quæ tibi narravi: sum enim oblitus moxum civilitatem, de qua etiam admonere nos solet in mensa. P. Cur pater vester tantum sumit laborem in vobis docendis, M. Ut sic intelligat num in schola operam ludamus, & tempore abutamur. P. Mira hominis diligentia atque adeo prudentia. O quam devincti estis patri cœlesti, qui talem patrem in terra dedit vobis. M. Faxit ille, ut hoc & cætera ejus beneficia nunquam obliviscamur. P. Bonum & pium est illud optatum: cura ut habeas non modo in ore, sed in animo etiam magis. M. Quod me tam fideliter mones, habeo tibi gratiam. P. Bene monendi officium debemus omnibus sed maxime fratribus. M. Fratribusne igitur solis? P. Eos potissimum fratres hic dico, qui ex fide in Christum nobis conjuncti sunt. M. Recte judicas: sed visum frater domo tandem reverterit, nam ad cessandum promptus est plus satis.

Mycomus. Petellus

SERIONE scribis, an tu ineptis P. Equidem scribo serio: cur enim tempore abuterer? Tu vero cur istud rogas? M. Quia vidi aliquando quum bene scriberes. P. Scribo interdum melius. M. Qui sit igitur ut nunc tam male scribas. P. Desunt mihi bene scribendi adjumenta. M. Quæ tandem? P. Bonæ charta, bonum atramentum, bonæ penna. Nam hæc mea charta (ut vides) misere perfluit: atramentum est aquosum & subalbidum, penna mollis & male parata. M. Cur ista omnia mature non providisti? P. Pecunia mihi deest: & nunc etiam deest. M. Incidisti in illud vulgare proverbium Cui deest pecunia, huic desunt omnia. P. Sic agitur mecum. M. Sed quando te speras accepturum? P. In mercatu proximo pater ad me missurus est, aut ipsemet venturus. M. Ego te interea juvare volo. P. Siquidem id potes, magno beneficio me affeceris. M. Accipe hos sex asses mutuo ad chartam & cætera comparanda. P. Quam vere dictum est illud, Amicus certus in re incerta cernitur, Sed quid te impellit, ut mihi ulro tam benigne facias. M. Charitas illa Dei, (quæ ut Paulus ait) effusa est in cordibus nostris. P. Mira est vis divini Spiritus, qui ejus auctor est charitatis. Sed mihi iterum cogitandum quomodo tibi referam gratiam. M. Parva res est. Omittam istam cogitationem ne te impediat, quo minus in utramvis aurem dormias: tantum redde mutuum quum tibi quomodum fuerit. P. Reddam (ut spero) propediem. M. Eamus ad precationem, ne nocemur. P. Adde unum, si placet. M. Quid est? P. ne hodie incenati mittamur cubitum. M. Ha, ha, he.

Velusatus, Stephanus

QUOTA hora surrexisti hodie? S. Paulo ante quintam. V. Quis te exprobra-
geieci? S. Nemo. V. An cæteri jam surrexerant? S. Nondum. V. Non
non ivisti illos excitatum? S. Non ivi. V. Quamobrem? S. Nescio, nisi quia
non putabam illud ad me pertinere. V. Annon te illi excitant interdum. S.
Imò sæpius ne. V. Debuiisti igitur similiter facere. S. Debui. fateor. V. Se-
mento igitur ut posthac facias. S. Meminero. Deo juvante. V. Sed tu quid
fecisti, ex quo surrexisti e lecto? S. Primum flecis genibus precatus sum
pacem cœlestem, in nomine filii ejus Domini nostri Jesu Christi. V. Factum
bene quid posita? S. Deinde ornavi me, & curavi corpus mediocriter ut
Christianum decet. Postremo, ad quotidiana studia me retuli. V. Si perge-
sic tacere, ne dubites quin Deus tua juvet studia, S. Adhuc me semper ju-
vi

vic. quæ est ejus benignitas nec me (ut spero) derelinquet. V. Recte lo-
queris, nec ille spem tuam frustrabitur. S. Anno superiore didici in
Catone : Spem retine, spes una hominem nec morte relinquit. V. Quod
retinueris, bene fecisti ; est enim egregia sententia, & homine Christiano
digna. S. Atque auctor ejus libri non fuit Christianus. v. Non fuit, certa res
est. S. Unde igitur sumpsit tot pulchras sententias. V. Maxime ex Philo-
sophis Ethnicis nam & ipsi (divino spiritu illuminati) plurima dixerunt,
quæ sunt verbo Dei consentaneæ : quod tu quoque videre aliquando poteris,
si literarum studium proseguare. S. Ego proseguar (ut spero) dummodo
ipse Deus det patri meo vitam longiorem. V. Precare diligenter & ex ani-
mo, ut illud contingat. S. Quotidie id precor sæpe. V. Det tibi Dominus
Deus in omni opere bono perseverantiam. S. Quod mihi optas, idem tibi
precor & gratias ago, quod me tam fraterne monueris.

Dominicus, Barrasius

Ubi sunt juglandes tuæ ? B. De quibus loqueris juglandibus ? D. Quas
hodie ex præmio accepisti. B. Ubi sint, rogas ? quasi vero tibi serva-
re debuerim. D. Non sic intelligo ; sed quero quid feceris ? B. Edi in me-
endam. D. Edisti miser ? cur potius non servabas ad ludendum ? B. Ede-
re malui quam perdere. D. Non poteras perdere nisi duodecim. B. Fateor.
D. Quod si fors tulisset, poruisti ducentas aut fortasse plures lucrata-
re. B. Dubius est (ut vulgo dicitur) ludi eventus. D. Quid tum ? ubi-
ne parati esse debemus in utramque partem, & boni contulere quicquid
nobis e venerit. B. Istud ego scio, sed non sum admodum ludendi peritus in
hoc genere. D. Abi, nunquam rem facies. B. Nemo rem facit, nisi Deo vo-
lente, nec ego ditari ex ludo velim. D. Ergo (ut video) querendus
mihi est collusor alius. B. Nihil sane impedit : sed mane parumper. D.
Quid vis ? B. Quid tu vocas sortem, de qua hic mihi mentionem fecisti ?
D. Ipsam fortunam. B. Quid autem est fortuna ? D. Stultorum opinio. B.
ne fortuna quid opinantur stulti ? D. Nunc mihi non vacat de hoc tibi re-
spondere ; sed vide annotationem præceptoris in Catonem. B. In quem lo-
cum ? D. In illum versiculum : *Indulget fortuna malis, ut ladere possit.* B.
ut video non ignoras quid sit fortuna. D. Satis scio fortunam nihil esse.
Cur ergo dixisti, quod si fors tulisset ? D. Excidit mihi sic loqui Ethnicor-
um more, nam eorum libri (ut sæpe docet præceptor) pleni sunt ejusmo-
di impia doctrina. B. Nihil mirum, nempe illi veram Dei cognitionem
non habuerunt. D. Sed audis, mi Barrasii, si vis amplius disputare quære
mi alios disputatores. Nam mihi nunc serio ludendum est. Volo tamen
prius te vicissim admonere. B. O quam gratum mihi teceris ? D. Nonne
dixisti hæc verba Dubius est ludi eventus. B. Fateor me dixisse, sed
remunivi. D. Quomodo istud intelligis ? B. Addidi enim hæc tria verba,
vulgo dicitur. D. O astutam vulpeculam ? Os occlusisti mihi : Sed
inter nos, sine odio aut mevolentia dicta sint. B. Novit Deus utrius-
que animum. D. Est enim ille solus cordium scrutator. Sed quid tu ? via
solus otio torpescere ; B. Cogito quo lusu me exerceam. D. Quasi vero
diutius cogitandum. Age, sequere me, dabo tibi mutuo juglandes. B.
Memento nunc loqueris, sed quando reddam ? D. Ad Kalendas Græcas, si
non potes citius. B. O festivum caput ; eamus.

H. J. PAV. 201. 31

Iacobus. I. Quid vis ? H. Repetamus una prælectionem. I. Non est mihi
otium. H. Quid habes negotii ? I. Volo scribere. H. Quid scribere
para

paras? I. Distata præceptoris. H. Cur heri non scripsisti? I. Quo tempore scripsissem? H. Quum luderetur. I. At ego volebam amittere ludendi occasionem. H. Ah piger, nihil aliud quam lusionem meditari. Nonne diebus Mercurii & Sabbathi ternæ sunt horæ liberæ. I. Liberæ quidem sunt, sed non ad lulum destinatæ, deputatæ, attributæ, assignatæ. H. Imo, partim lusbis, aut alicui honestæ remissioni, parim studio literario sunt dicatæ. I. Fateor, duntaxat iis, qui volunt immori studiis. Non poteras heri sesquihoram detrahere ludo tuo, aut saltem horam unicam? I. Tu stude quantum voles, ego vero ludam quamdiu licebit. H. Per me quidem licebit, sed interim parum promovebis in literis. I. Nonne præceptori satis facio? H. Utunque. I. Tu igitur studiose, vis esse præceptore ipso severior? Omitte me tandem, age tuum negotium, ego meum. H. Age, age ut liber.

Rufus, castrensis.

Quando repetes ludum literarium? C. Nescio. R. Cur de hac re patrem non admones? C. Quid putas me curare? R. Parum admodum ut credo. C. Profecto verum dicis. R. Satis est signi te non amare literas. C. Scio legere, scribere, Latine loqui saltem mediocriter: quid opus est mihi tanta scientia? Ego plus scio quam tres sacerdotes Papistici. R. Misertum adolescentem, siccine rem contempnis inæstimabilem? C. Quid tibi exolamas? Unde tibi videor miser? R. Amice nulla tibi a me ortæ est injuria, quod enim tibi dixi non est convitium, ne tu in malam partem accipias: sed misereor tui, quia id contempnis quod felicitàtem parit. R. Imo ista multis fuerunt exitio: tametsi divitiæ sunt donum Dei, nec nocent nisi iis qui abutuntur: verum enimvero nulla est homini pretiosior possessio quam virtus & rerum honestarum cognitio. C. Vis igitur concionari, ut videas? R. Utinam divinas conciones audivisses diligenter. C. Hem obtundis me, anquid vis? R. Ut bonam mentem det tibi Deus. C. Ea fortasse tibi est magis opus quam mihi. Vale.

E. F.

Miser ego quid tibi velis? tu fere semper es otiosus, aut garris aut inedipris. F. Quid vis faciam? E. Ut studeas diligenter. F. Cur me istum quomones? E. Pro meo in te amore, & tuæ utilitatē. F. Frustra mones. E. Mihi quid ita? F. Quia non est mihi animus in literis. E. Quid ergo velles? F. Bene discere aliquam artem aptam ingenio meo. E. Jamne cogitasti, quanam ars tibi placeat possimum? F. Jam pridem. E. Cur ergo patrem non admones? F. Nunquam ausus sum. E. Cur non? F. Vereor ne mihi irascendo idetur. E. Roga præceptorem, ut illi dicat. F. Imo te oro. E. Dic tu ipse præceptori meis verbis, nam verecundia me impedit. F. Faciesne quod rogo? E. Faciam certe, idque libentissime. Valde enim tædet me videre te. I adeo remissum. F. O quam mihi gratum feceris. E. Sed præceptor te apellabit. F. Quid tum? Oblata occasio me audacem reddet, ad mentem meam libere aperiendam. F. Recte judicas. F. Tu igitur tac promissi memineras, deinde renuncia mihi quid ille tibi responderit. E. Alioqui non est fere istæ nuntius utilis.

Michael: Frisius.

Salve Fris. F. Tu quoque sis salvus Michael: quora est hora? M. Mox audies sonum semihoræ post quintam. F. Bene habet, mature satis aderimus. M. Gaudet me tibi occurrisse, ut euntes, Latine tantisper colloquamur. F. Ea sane est utilis & jucunda exercitatio. M. Quoties incido in alios quos

ex istis dissolutis nebulonibus, malle redarium offendisse. Non
 per eos mihi licet aliquid in via meditari : adeo mihi sunt eorum mo-
 odiosi. F. Nihil mirum : Nam fere sunt ejusmodi, ut neque loqui ve-
 quippiam boni, neque audire sustineant. M. Quid cum illis agas qui-
 nihil est curæ, nisi ut suas libidines expleant ? F. Nihil aliud crepant
 suas cupedias & meras comperationes in secretis cauponulis. M. Etiam
 irrident plenis buccis, quod latine per vicos loquamur. Illud vero est
 nimum pessimum, quod nusquam se patiuntur admoneri. F. Quia scilicet
 ait Propheta) non est timor Dei ante oculos eorum. M. Si quid oc-
 eris amice commonere, statim audies : Tace concionator, obtundis me,
 od si dixeris, Deferam te ad præceptorem, aut ad observatorem. Oh,
 bene curo, inquit : tu non auderes, nam si me accusares non ferres
 pune. F. Imo vero te continuo verberabunt, si locus erit semotus ab
 pirris. M. Profecto quum quidam eorum me nuper offendisset in quo-
 recessu, impexit mihi in utramque malam duos ingentes colaphos, &
 fugit continuo. F. Quid tu quæso, interea ? M. Quid istud quæris ? tam
 subitum fuit, ut vix hominem aspicere potuerim. Sed qui tam cito
 sensum ad scholam pervenimus ? M. Sic fere confabulantibus usu venire
 et. F. Age ingrediamur sine murmure & strepitu ne studentes offen-
 dentur.

Probus. Amiculus.

36

R. Nde adfers istam tuniculam ? A. Domo. P. Quid vis facere ? A. Vo-
 lo induere. P. Nunc non est mutandi tempus. A. Quando igitur ?
 Cras mane quum surges e lecto. A. Bene mones : expectabo.

Antonius. Daniel.

37

Uge, audiavi sororem tuam nupsisse. D. Verum audisti. A. Quis est
 maritus ejus ? D. Quidam civis Lugdunensis, honestis parentibus
 ogenitus. A. Estne dives ? D. Sic habetur : sed tamen pater meus hæc
 age pluris facit : primum, quod ille sit bene moratus adolescens : deinde
 in eo non solum doctissimus, sed etiam bonarum literarum amantissimus, de-
 istud quod verus Dei cultor, & Christianæ Religionis summus observator.
 E. Mihi narras egregios adolescentis titulos. O felicem sororem tuam, quæ
 ? F. beneficio talem virum nacta est. D. Fœlicem sane non abs re dixeris.
 quidem bonum illum perpetuo sic agnoscat, ut semper meminerit ex Dei
 nitate profectum esse, ob idque immortales agat eidem gratias. A.
 do id facturam. D. Ita spero quidem, sic enim a parentibus semper in-
 ipta est in doctrina Christiana. Sed me jam alio revocant domestica ne-
 quicia. Ergo vale, mi Antoni. A. Tu quoque bene vale, suavissime Da-
 niel. D. Nunquid vis ? A. Ut verbis meis dicas salutem plurimam tuis om-
 nibus, præcipue patri matrique, & ipsi novæ nuptæ, meque illi gratulari
 istum illud conjugium. D. Ego vero faciam, & quidem libentissime.

Henricus. Gerardus.

38

Odie te non vidi in concione : quid illud sibi vult ? G. Quid sibi velit
 nescio : ego tamen interiui. H. Narra mihi quæ mandasti memoriæ.
 Non est tuum a me rationem exigere. H. Ego quidem non exigo : ve-
 id rogo, ut memoriæ causa conferamus una. G. Malim nunc solus
 ordari. Audies me (si voles) quum præceptor ante prandium nos in-
 rogabit. H. Quid mali esset, si nunc inter nos ea de re conferamus ?
 Nihil mali esset fateor : sed nunc mihi non libet. H. Tua igitur te li-
 queris regit. G. Omitte me, cur molestus es ? H. Omitto sane, sed audi unum

E

verbum

verbum. Non decet puerum esse tam morosum. G. Nec puerum de
esse tam molestum.

Rublius. Cicero

Quid fecisti regula mea? C. Reliqui in pergula superiore. R. Cur e
reliquisti? C. Oblitus sum. R. Non recte factum, sed tu sic fere
les, si quid fuerit tibi commodatum. C. Piget me negligentia mea.
Non satis est dolere, nisi mores mutare velis. C. Deum precabor ut m
mutare velit. R. Si fapis, alioqui nemo tibi posthac commodare vo
C. Habeo gratiam quod me tam amice monueris. R. I hunc repetitum
am regulam, est enim ea mihi opus ad ducendas in charta lineas.
Nunc eo. R. Refer ad me in cubiculum. C. Mox habebis.

Emercus Baldus.

Cur solus rides? B. Quid tua? E. Quia fortasse rides me. B. Unde
bi orta est ista suspicio. E. Quia malus es. B. Omnes quidem m
sumus: at ego te pejor non sum. Nemo igitur ridet, nisi aliquem in
deat? E. Non sic intelligo: sed qui solus ridet, (ut sæpe audiui) aut
tus est, aut aliquid mali cogitat. B. Ista sententia cuius sit nescio, sed
iuscunq; sit, non est perpetuo vera: tamen admonitionem tuam in
nam partem accipio, teque moneo vicissim ut caveas suspiciosus esse. N
timidis & suspectis aptissima mors est, ut est in morali nostro carmine.
Memini, boni tamen consulo admonitionem tuam.

Nathaniel. Mercarius.

Unde venis? M. Domo. N. Quid agitur domi vestrae? M. Nihil
refert. N. Fateor, sed familiares sic rogare fere solemus, (peri
quasi rogemus ut valeatis) quomodo se vestrae res habent? M. De re ali
nimum percontari non decet. N. Taceo, sed videris mihi pro ætate
mis sapere. M. Nihil mirum dico id quod audiui sæpe. N. Ego quos
non semel audiui. M. Cur ergo non uteris? N. Quia non semper in m
tem venit. M. Imo quia tu es percontator, quæ res non sine causa da
vitio. N. Habeo gratiam, quod me adeo amice moneas, posthac adjuva
Deo, cavebo ineptus esse. M. Ita paulatim sapiens.

Humbertus. Plantinus.

Heus tu, Præceptor adest. P. Quid tum? H. Respice ad illud. P. Q
mobrem? H. Ut caput aperias & venientem salutes. P. Ita et
facere, sed aliud cogitabam. H. Tace.

Pontanus. Marcus.

Unde redis? M. Foris. P. Cur exieras? M. Redditum urinam
Qualis est cæli facies? M. Nebulosa. P. An regelat? M. Sic reso
vitur gelu, ut nives omnino liquecant. P. Etiamne pluit? M. Sensi a
quid superne distillare. P. Fortasse in transitu e stillicidio tecti. M. In
e nubibus scio, quod si non credis, vide tu ipse. P. Quasi ego tibi non cr
dam in re tantilla. M. Cur igitur dubitare videbaris? P. Ut pluribus ve
bis tecum fabularer. M. Quorsum id pertinet? P. Ad Latinum sermo
em exercendum. M. Sed interim sæpe otiosa verba dicimus, a quibus o
nino abstinendum Christus præcepit. P. Tota erras via in præcepti inte
lectu. M. Cur istud dicis? P. Quia non est otiosus sermo, qui ad aliqua
institutionem refertur, præsertim ubi agitur de bonis, & honestis rebu
qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus. M. Videris mihi recte sentiri
proinde facile tibi assentior. P. Sed hæc hæc hactenus, instat nobis aliud ne
sum; M. Age, desinamus.

LIBER SECUNDUS.

Trollienus. Bellenus

35

44

Cin' tu quota sit hora ? B. Non certo scio, sed video instare cœnæ tempus. T. Me miserum : oblitus sum adire matrem quæ jusserat. B. Curre, curre : opportune venies, ut cœnes domi. T. Recte mones : cogitatum venturam. B. Eccecum hypodidascalum. T. Optime adest.

Rolandus. Langinus.

45

Vid ais de scalpello quod emeram tibi nudiustertius ? Estne satis bonum ? L. Imo vero est optimum : sed me miserum parum absuit quin viderim. R. Eho quid ais ? quomodo id accidit ? L. Quum foris redirem, exciderat mihi in vico. R. Unde exciderat ? L. E theca mea, quam imprudenter apertam reliqueram. R. Quomodo recuperasti ? L. Affixeram statim sculam valvis januæ, post prandium quidam puer sextæ classis mihi restitit. B. Utinam omnes tam fideles essent, qui res amissas reperiunt. L. Specto pauci sunt qui restituunt, si modo sit res alicujus pretii. R. Et nem id verbo Dei nominatim præcipitur. L. Quidni ? est enim furti species, si quis rem alienam inventam retineat, modo sciat cui reddenda sit. R. plerique putant se jure possidere quicquid amissum invenerint. L. Errat illi quidem gravissime. R. Verum (ut redeamus ad inceptum sermone) quid dedisti puero, qui scalpellum tuum invenerat ? L. Dedi sextantem & nuces, & aliquot juglandes, laudavi præterea & paucis admonui in semper esse faciendum. R. Recte fecisti sic enim libentius reddet alias quid repererit. Sed quid si perdidisses ? L. Aequo animo tulissem, & remisses aliud. R. Idne æquo tulisses animo ? L. Certe non sine aliqua aestia. Non igitur æquo animo. Sed nolo te arctius urgere. L. Non fuit Theologi. R. Quid ergo ? L. Grammaticuli. R. Et quidem imperiti. Tanto diligentius Deum precari debemus, ut per Evangelium suum nos tect ab ignorantia tenebris in quibus & versati sumus, & adhuc versamur. B. Id vero faciemus si sanctis admonitionibus pareamus, quas audire quotidie a præceptore, & sæpe a contionatoribus divini verbi administramur. L. Vide quantum profuerit nobis scalpelli mei amissio. R. Obeam rem dupliciter gratulor. primum quod tibi recte emerim : deinde quod autem recuperaveris. L. Habeo tibi gratiam mi Rolande. R. Quin patri tuo cœlesti sit laus & gratiarum actio. L. Amen.

Macarius. Calvinus.

46

Ihi non videris nimis occupatus, C. Mediocriter. M. Quid si mihi exacuas duas aut tres pennas. C. Satis sit tibi, si unam acuero in præsentem. Suntne novæ ? M. Novæ quidem : sed paratæ usque dum acuantur. enim lævigavi, caudam rescidi, detraxi plumulas. C. Ostende : pro sunt optimæ & ad scribendum artissimæ. M. Unde istud nosti ? C. sunt caule amplo, firmo & nitido. Nam molles & quæ caulem brevior habent, parum sunt ad scribendi usum habiles. M. Gaudeo me utiliter te. C. Non abs re, sed quanti : M. Pro his tribus dedi quadrantes duos singulas igitur binis emisti denariolis. M. Res apparêt. C. Est vile utrum pro rei bonitate. De quo emisti ? N. De quodam circumforaneo, C. hujus oppidi mercatores singula & quidem minus bonæ, venduntur mercibus. M. Et tamen audent interdum dicere, pluris sibi constare Lugdunensibus. C. Ea fere est mercatorum consuetudo : nihil enim proficiunt, nisi dum mentiantur, ut ait Cicero. M. Sed age ne te diutius remorer, a quo quod instat. C. Cito expediero, aspice me diligenter ut discas aliquantulum. M. Aspicio intentis oculis, sed mihi opus esset spatia paulo longiora.

C. Istud ergo fiet in cubiculo, si quando me velis invisere, **M.** Quo tempore? **C.** Post scholæ missionem, hoc est hora nona matutina, vel quarta pomeridiana. Nunc habes pennas duas, recte (si fallor) in usum tuum accommodatas, Hanc tertiam in aliud tempus tibi integram servabis. **M.** Accipe tibi si placet. **C.** Quinti tibi serva ; domo adferuntur mihi satis multæ, **M.** Accipe tibi quantas possum gratias ; vale. **C.** Incolumem te conservet Deus. **M.** heus, ne parcas unquam labori meo. **M.** Tu quoque ; & me & rebus vicissim utere si quid opus fuerit. Interim vale.

Puteanus. Buerla.

Unde veniebas modo ? **B.** E culina. **P.** Quid illuc iveras ? **B.** Ut me ca-
 facerem. **P.** Tu credo libentius es in culina quam in schola Nonne ?
 Nihil mirum ; in schola non est ignis sicut in culina, **P.** Abi, sapias. **B.** Sapi-
 iam tam sapierem in divinis rebus quam in cura corporis, **P.** Fac sapias.
B. Quomodo ? **P.** Studio, cura, labore, diligentia **B.** non parco labori.
 Recte facis, sed est tempus expectandum cujus progressu fiunt omnia, **I.**
 rea precandus est Deus assidue **B.** Bene mones : utinam ille studia nos
 promoveat in gloriam sui nominis. **P.** Id faciet si pergamus eum colere
 gentes.

Puteanus Capusius.

Quid tecum cogitas, Capusi ? **C.** Libenter irem domum, **P.** Quid eo-
 Ut me his diebus parumper recrearem cum matre. **P.** Quid obstat
 minuseas ? **C.** Præceptor non vult permittere. **P.** Melius tibi consulit qu-
 ipse putas. **C.** Quomodo ? **P.** Nam interea perderes multum temporis
 quum rediisses tibi doleret ; nonne verum dico ? **C.** Profecto sic est. **P.** Ne
 ne igitur si sapias, **C.** Parebo tuo consilio, quia mihi rectum videtur. **P.** Ne-
 lem sciens malum tibi consilium dare. Atqui utinam quod suadeo, succedat
 tibi prospere. **C.** Spero ita fore, Deo volente.

Martialis Blancus.

Quamtu habes pecuniam ? **B.** Assen cum semisse. tu vero. **M.** Non
 tum. **B.** Quantum igitur ? **M.** Unicum assen. **B.** Vis mihi dare mutuum ?
M. Est mihi opus. **B.** In quem usum ? **M.** Ad emendam chartam ; **B.** Quom-
 die reddam tibi. **M.** Addendum fuit, Deo juvante. **B.** Sic docet Præceptor
 ex verbo Dei sed non possum assuescere. **M.** Fac assuescas. **B.** Quomodo
 id fiet ? **M.** Si sæpe cogites nos a Deo sic pendere, ut nihil possimus sine
 jus auxilio. **B.** Bonum mihi das consilium, **M.** Quale mihi dari velimini
B. Sed (ut ad Propositum redeamus) dabis mutuo illum assen. **M.** Est
 te mutuo petere, qui plus habeas quam ego. **B.** Est quidam scholasticus
 hac transiens, qui librum venalem ostendit. **M.** Quid tum ? **B.** Cupio
 emere, quia vilius vendit quam nostri Bibliothecæ. **M.** Accipe ; sed quomodo
 unde tam cito reddes ? **B.** A cœna ibo domum, ut a matre petam. **M.** Sed
 si dare nollit ? **B.** Nihil curabitur, quum librum ostendero.

Montanus. Eusebius.

Quot annos habes ? **E.** Tredecim, ut a matre accepi, tu vero ? **M.** Me
 quidem non tot habeo. **E.** Quot igitur ? **M.** Decem unus. **E.** Sunt
 duodecim. **M.** In promptu est ratio. **E.** Sed frater tuus quotum agit annos ?
M. Quintum. **E.** Quid ais ? Jam Latine loquitur ? **M.** Quid mirum ?
 Semper habemus domi prædagogum, & doctum & diligentem ; semper
 Latine loqui docet, nihil Anglicum effert, nisi aliquid declarandi causa.
 quin etiam patrem non audemus nisi Latine alloqui. **E.** Nunquam igitur
 Anglice loquimini ? **M.** Solum cum matre, idque certa quadam hora, quæ

illa nos ad se vocari iubet, E, Quid agitis cum familia? M. Cum familia rarus est nobis sermo & quidem tantum in transitu; & tamen famuli ipsi nos Latine alloquuntur E, Quid ancillæ? M. Si quando usus postulat ut eas alloquamur, utimur sermone vernaculo ut solemus cum ipsa matre E, O vos felices qui tam diligenter docemini. M. Est Deo gratia, cujus dono patrem habemus qui curet nos tam accurate erudiendos F, Certe ejus rei laus & honor unico celesti patri debetur. M. Sed quid agimus? jam audio recitari catalogos. E, Ergo festinemus *Gulielmus. Lodovicus.* 51

Quid tristis es *Lodovico*? L. Ægroto. G. Quid morbi est? L. Nescio. G. Sed tamen estne gravis morbus? L. Non admodum: gratia Deo G. Quidnam tibi dolet? L. Caput. G. Quid? totumne caput? L. Non certe. G. Quæ pars igitur? L. Nescio nomen. G. Estne vertex? L. Non est. G. Quid ergo, utrum finciput, an occiput? L. Hæc pars anterior. G. Est ergo finciput. L. Quid igitur faciam? G. Quiesce bene, mox sanus eris. Sic enim a matre accepi, nullum esse præsentius remedium capitis doloribus, quam quietem. L. Atqui varii sunt morbi capitis. G. Et varia fortasse remedia, sed quid est facilius quam id tentare quod dixi tibi L. Experiri quidem nihil (ut spero) nocebit, sed ubi quiescam? G. Domi vestrae in lecto. L. Mater non sinet. G. Imo si dixeris te ægroare. L. Atqui me putabit simulare. G. Fieri potest, sed quid dubitas periculum facere? L. Bonum consilium. G. Utere si vis. L. Faciam profecto. G. Enimvero si sapias. L. Sed unum restat. G. Quid est? L. Impetranda est a præceptore venia. G. Adi, & pete. L. Quid si nolit dare? G. Imo facillime. L. Qui scis istud? G. Quia satis est credulus nobis, nisi qui aliquoties illam tefellerunt. L. Nunquam sciens illum tefelli. G. Ito igitur fidenter. L. Nunc eo. G. Sed heus, prius meditare quid sis dicturus, ne forte loquendo hæreas. L. Bene mones, non accedam imparatus

P. T. S.

52

O Prætor mihi ades *Timothee*, quærebam qui mecum certare veller, sed omnes ad lusus certamen currunt, tu vero quid ais? T. Quid ego malim quam tecum de nostris studiis pacifice contendere. P. Sed quod petis certandi argumentum? An de repetendis *Ciceronis* Epistolis? T. Malo de *Catone*. P. Quamobrem. T. Quia restant mihi ediscendæ aliquot prælectiones siue de *Cicerone*. Scis enim me ægrotasse tere duas hebdomadas. P. Memini. Vis igitur dicamus secundum librum moralium *Distichorum*? T. M. Est longus nimis in hanc horam. F. Quid ita? T. Quia nobis aliquandiu ludendum est, ut corpus exerceamus ad valetudinem conservandam? P. Dicamus ergo librum tertium qui est brevissimus. T. Sed judicem volo. P. Præsto est *Solomon*, qui me ob eam rem sequitur. T. Vis igitur *Solomon*, audire nos? S. Quid dicturi estis? P. Tertium librum *Distichorum* moralium. S. Nonne alternis dicetis. T. Scilicet suum uterque *distichum*. S. At pueri ne erretis, nolo vos audire tanquam iudex. P. Cur non? S. Ne forte mea sententia alteruter amicorum offendatur. T. In quo igitur nobis eris adjutor? S. Notabo in chartula diligenter utriusque lapsus, deinde referis ad præceptorem. T. Quid tum fiet? S. Ille utri videbitur victoriam & præmium adjudicabit. P. Eris igitur nobis tantum testis. S. Sic intelligo. T. Optima sane videtur mihi ratio. P. Mihi quoque valde proba- di capur. S. Sed unum restat. T. Quid est? S. Vultisne præter lapsus manifestos, hæcitationes etiam notari? T. Sic volunt præceptoris leges super hac ra, q. S. Dare mihi librum in manum, ut certius observare possim. T. Te-

ne meum. Incipiamne? P. Æquum est, quia tu a me provocatus es. T. Audi quæso *Solomon*, sed diligenter. S. Tu vero cave dicas negligenter.

T. Hoc quicumque cupis carmen cognoscere lector,

Hæc præcepta feres quæ sunt gratissima vitæ.

P. Instrue præceptis animum, nec discere cesses:

Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

T. Commoda multa feres: fin autem spreveris illud

Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

P. Quam recte vives, ne cures verba malorum?

Arbitrii nostri. &c.

Sic pergunt ad finem usque libri tertii.

Poralis. Macardus.

Gratulator tibi reditum Macarde? Quando redisti rure? M. Heri post meridiem. P. Quid mater? M. Quemadmodum illa me secum duxerat, ita reduxit. P. Nonne venit in equo? M. Et quidem solutario. P. Tu vero M. Quid rogas? eram illi a pedibus. P. Non tibi fuit molestus labor itineris? M. Nulla mihi fuit via difficilis: adeo erat jucunda in urbem reditio. Quod quæris? Noluisssem eques venire. P. Quantum distat hinc villa vestra? M. Quatuor miliaribus, iisque non admodum longis. P. Sed jam satis de reditu, nunc aliud agamus. Fuisse memor promissi tui? num redisti vacuus? M. Attuli uvarum quantum potui. P. Quantum igitur? M. Quasillum. P. Hui, quasillum? tibi igitur uni? M. Imo nobis duobus. P. Quid duobus tantillum? M. Non poteram ferre amplius pro viribus corpusculi mei. Quod si robustus essem, aſini onus aſportassem, mater enim facile permittebat. P. Quam vellem adfuisses. M. Ego & mater te plurimum desideravimus. Sed esto animo bono, ea reliquit famulum ruri, qui amplissima corbe onustus veniet, tum illa tibi dabit affatim. P. Aha, nunc optata loqueris, mi Macarde M. Eamus domum ad nos videbis quasillum nostrum adhuc (ut spero) integrum. P. O lepidum caput. Nam & cupiebam ire salutatum matrem tuam mihi charissimam. M. Profecto illi gratissimum feceris. Eamus igitur.

Antonius. Bernardus

Quid hic solus cogitas? B. Meam deploro miseriam. A. Quæ nam te afficit miseria? B. Heu (me miserum) ecce mutavimus classem: Nec est mihi pecunia unde libros emam. A. An non tibi dat pater? B. Dat quidem interdum, sed parce nimis. A. Est igitur avarus. B. Non sequitur, A. Quid igitur impedit quo minus tibi pecuniam suppeditet? B. Paupertas. Præterea quum peto, miratus tot nobis opus esse libris. A. Nihil mirum præsertim quum sit pauper, sed interim esto animo bono nec te affliges quæso. Dabo operam ut te juvet pater meus. Libenter enim largitur pauperibus, præsertim iis quos novit bonarum literarum studiosos esse. B. O me felicem, si tua opera me Deus adjuverit. A. Juvabit spero, sed tu interim precare illum diligenter, ut mei patris animum erga te affectum reddat. B. Recte mones: nam (ut sæpe audiui e sacris concionibus) solus est Deus, qui hominum corda gubernat ac dirigit. A. Ita res habet. B. Vale, mi Antoni qui mihi animum reddidisti. A. Tu quoque Bernarde, vale sed dic mihi quæso, quantum nummorum tibi opus est? B. Si duos haberem decuisses. abunde mihi esset in præsentia. A. Tace, cras, ut spero, divinum auxilium senties.

Geor-

Q UO nunc is? V. In hypocaustum. G. Quid eo? V. Hoccine rogandum est? Non frigus sentis? G. Quotusquisque nunc non sentiat, cum sit adeo acerbum? Sed ego malim me in culina calefacere. V. Atqui præceptor vetuit. G. Non ignoro, Sed rogabo veniam. V. Cur non vis in hypocausto calefieri? G. Vapores cilibani tentant mihi caput, quod aliquid infirmum satis habeo, unde sit, ut facile ex capite laborem. V. Ego quoque sic aliquando fui, sed paulatim assuefeci me ad ferenda hypocausti incommoda. G. Et ego, ut spero, me assueticiam, verum præstat id fieri horis pomeridianis, ubi tantus ille æstus deserbuerit. V. Sed nunc tempus non est hic philosophandi diutius jam mihi dentes frigore crepitant.

Stratanus Theobaldus.

56

Q Uæ sunt arbores in horto vestro? T. Hortum habemus suburbanum, in quo sunt olera, quibus vescimur quotidie: præterea sunt in fundo nostri bini horti, variis arboribus confiti. S. In horto, quæ sunt olera? T. De hoc mater melius respondere posset. Nam illic sæpe versatur, aut ferendi causa, aut farriendi, aut aliquid colligendi. S. Sed tamen die mihi aliquot alerum nomina. T. Parum prodesset nomina tibi recensere, nisi res ipsas videres. Quin eamus in rem præsentem. S. Potere quando liber? T. Possum quidem matre permittente. S. Fac, amabo, permittat, sed ea lege ut me tibi comitem assumas. T. Id facillime fiet, tantum hic me expecta; mox rediero. S. Quid si ea domi non est? T. Tamen hoc tibi renunciabo, S. bene vertat Deus.

Daniel Caulonius.

57

Hodie pecuniam a patre accepi si tibi forte est opus. C. Nihil nunc opus est mihi, sed tamen gratiam habeo maximam, quod tua liberalitate ultro mihi offers beneficium: quotus enim quisque id faciat; D. Crede esse paucissimos, tu me tamen non semel beneficiis provocasti. C. Adeo parva illa fuerunt, ut non sint commemoratione digna. D. Non est parvum beneficium, quod ab optima voluntate profectum sit. C. Utinam Dei erga nos benefacta tam expenderemus, quam solemus hominum. D. Faxit illi, ut in ea cogitatione nos exerceamus, & sæpius & diligentius. C. Illud profecto necesse est, si vlovimus ejus benignitatem sæpius experiri.

Fatomus Barbarius

58

Uid agis? B. Scribo. F. Quid scribis? B. Describo dictata præceptoris. F. Quanam. B. Hæsterna. F. Quid? non aderas? B. Imo agram, sed non poteram magistrum distantem assequi. F. Quæ res te imdebant? B. Quod satis commode non federem. F. Veneras ergo serius. B. Illud est. F. Cedo commentarium tuum, egomet tibi scribam. B. Id faciam lucri. F. Ego citius quam tu descripsero, post ludemus una concessit præceptor. Da (inquam) libellum tuum. B. Libenter id idem facerem, sed non audeo. F. Quid times? B. Edictum præceptoris. Quod mihi edictum narras? B. Nescis eum vetuisse ne quis sine peritu ejus alteri scribat. F. Id ego probe memini: sed unde hoc scis. B. Gas? cum emendandi causa scripturæ rationem exigit tum captus ero: sit enim manum meam: præterea neque fallendum est, neque mentientem. F. Verbo Dei utrumque vetamur. B. Quid ergo responderem prætori, quum ille negarat me ista scripsisse. F. Non eo res evadet spero. Nolo tua spe tantum subire periculum? F. Vah nimium timidus es, quam rem facies, B. At tu forsitan audacior? F. Tu igitur scribe quan-

quam

tum voles, ego me ad ludendum confero? B, Abi quaeso, jam unam paginam descripsissem nisi me interpellasses. F At interim aliquid proficimus, dum Latine tabulamur.

Barthinus - Probus.

Venitne pater ad mercatum hodiernum? P. Hodie mane convenit mecum adhuc e lecto surgerem. B, Nihil ab eo petisti. P, Imo pecuniam. B Et numeravi? P, In praesentia B, Quantum obsecro? P, Viginti asses. B, Pape asses viginti qui fit ut audeat tibi tantum pecuniae committere? P, Quia novit me dispensatorem frugis. Siquidem semper illi reddo rationem usque ad teruncium. B, Sed ægre fortasse impetrasti. P, Imo, facillime, atque adeo cum gratia. B, O mitem parentem, F, Certe mitissimum; B, Sed (ut ad rem) quid facies ista pecunia? P, Emam libros, & alia mihi necessaria. B, Potesne mihi aliquod mutuo dare? P, Possum si modo eges. B, Nisi egerem non peterem. P, Quantum vis a me accipere? B, Quinque asses. P, Accipe. B, O vere amicam animam. P, Amicus verus non est nisi qui amicam juvat in tempore, modo habeat unde juvet. B, Amicus certus verba (ut est in proverbio) in re incerta cernitur. P, Quando reddes mutuum? B, Ubi primum pater in hanc urbem venerit. P, Quando venturum speras? B, In mercatu proximo, nempe ad octavum diem Octobris.

Padagogus Eduardus.

Hodie mane quota hora expergefactus es? E, Ante lucem quota hora ne scio. P, Quis te experge fecit, E, Venit excitator hebdomadarius, cum lucerna sua, pulsavit acriter ostium cubiculi; quidam aperuit; excitator accendit nostram lucernam, elata voce clamavit, experrecti sunt omnes. Narra mihi ordine quid egeris, ex illo tempore, usque ad finitum jentaculum. Vos pueri auribus atque animis diligenter attendite ut discatis hunc vestrum condiscipulum imitari. E, Experrectus surrexi e lecto, indui tunica cum thorace, sedi in scabello, accipi femoralia & tibialia, utraque indui, calceos calceavi, femoralia ligulis astrinxi thoraci, tibialia periscelidibus ligavi super crura, cingulo me praecinxī; caput diligenter pexui aptavi capiti pileolum, togam indui, deinde egressus cubiculum descendi infra urinam in area reddidi ad parietem, accepi aquam frigidam & sicuti manus & faciem lavi, os & dentes collui, deterxi mantili manus & faciem. Interea signum ad precationem datur minore tintinabulo, inter aulam privatam convenitur, precamur una, accipimus ordine jentaculum a famulo culinario: jentamus in triclinio, sedentes quieti, & sine murmure, sine strepitu, quos audiavi inepte garrientes, aut verba loquentes otiosos, aut etiam lascivientes vidi, amice monui, qui non paruerunt admonitioni detuli ad observatorem, ut eos notaret. P, Nemone vobis praeerat dum jentaretis? E, Imo: hypodidascalus. P, Quid agebat interea? E, Ille per aulam mediam ambulabat, tenens librum in manibus, & identidem monens observatorem, ut notaret inepte garrientes. P, Nullumne igitur verbum tunc licet emittere? E, Imo licet: verum si demum notari solent gentes qui diu & multis verbis inepte, & sine nullo fructu confabulantur. Ceterum licet omnibus jucundos inter se tractare sermones de bonis & honestis rebus, dum tamen id modeste fiat citra clamorem & contentionem. Haec hactenus satis fecisti mihi, cetera narrabis a prandio, nisi aliquid negotium intervenerit. Eamus nunc in aulam ad prandium, ne magistro in moribus simus, P, Audiavi modo signum dari, Prae. Opportune datum.

Bi finivisti narrationem ante prandium? Pu. Quum vellem finem imponere jentaculo, tu me interpellasti præceptor. Pæ Perge igitur narrare ordine reliqua. P Cum jentandi finem fecimus, datur publicum agnum posterius. Sumit quisque libros: imus in aulam communem, re-
 59 tantur de more catalogi singularum classium. qui adsunt ad nomen, re-
 tuncuntur de more catalogi singularum classium. qui adsunt ad nomen, re-
 60 pondent, ego quoque respondeo, absentes notantur in catalogis ab ipsis
 omni- nomenclatoribus. Finito catalogorum recitatione ludimagister pulpum
 61 scendit, ut precetur, jubet nos attentos esse, tumque publice precatur: ubi
 recatus est, recipite vos inquit in suum quisque auditorium. Conveniunt
 omnes, ego item venio cum meis condiscipulis, sedeo in loco meo, præ-
 62 ceptor ingreditur, inquit de absentibus, deinde sedet in cathedra sua. &
 63 jubet pronunciare auctoris scriptum, pronunciamus terni clara voce ut so-
 64 lemus quotidie: Tum jubet ut reddamus interpretationem: aliquot ex rudio-
 65 ribus legunt singuli, nos alii reddimus terni idque memoriter, præter eum qui
 66 certus verba ipsa auctoris præit nobis ordine. Tandem præceptor exigit Angli-
 67 tum verborum significationem, doctores quibus nominatim præcipit, re-
 68 spondent: ego quoque jussus ab eo respondeo: laudat illos qui bene re-
 69 ponderunt, de quorum numero, ego (quod sine jactantia dictum sit) unus
 70 sum, postea jubet singulas orationis partes ordine tractari ad rationem
 71 et grammaticam. Postremo palam præscribit quid sit a prandio reddendum:
 72 cum idita hora octava præcationem imperat: qua finita, monet ut efficiam
 73 jentaculo faciamus, tandem nos missos facit. Eo spectante eximus ordine, &
 74 res Pæ strepitu, lætisque discedimus. Satisne tibi feci præceptor? Pæ. Imo
 75 jentaculo simulatissime. Pu. Placetne tibi ut sub cœnæ tempus idem faciam de re-
 76 hunc quis hujus diei actionibus? Pæ. Nihil opus erit. Nam de iis quæ horis
 77 tunc meridiane aguntur, alias te audivi satis. Po. Nunquid vis præterea?
 78 ue in aulam, Estne tempus eundi in aulam communem ad Psalmorum cantionem?
 79 celidum Tempus est. Pæ Ito igitur, Pedagogus Puer. 62
 80 vi ca Des Carole? Pu Adsum præceptor. Pæ Quid agunt duo condisci-
 81 infra pulitui. Pu. Adhuc docentur a subdoctore Pæ Tu vero jamne pro-
 82 sculantiavisti contextum prælectionis in crastinum mane. Pu. Pronunciavi. Pæ.
 83 manasne recte? Pu. Saus gratia Deo Pæ Quis te audivit? pu. Ludima-
 84 lo, iaster Pæ. Bene habet, sed est quod monere te velim. Pu. Ego istud au-
 85 culum ire percipio Pæ. Sæpenumero cogitandum tibi est, quantum debeas
 86 urmorum omnium largitori Deo, qui & ingenium & memoriam tam sceli-
 87 toriosam tibi dederit. Pu. Quid illi non debeam qui mihi dedit omnia. Pæ.
 88 tionem aliquot ejus beneficia præcipua quemadmodum docui te aliquando.
 89 e dum Dedit mihi cœlestis ille pater corpus, animam, vitam, mentem bo-
 90 lle peam, parentes bonos, locupletes, nobiles, bene erga me affectos, & qui non
 91 mori modo, suppeditant mihi copiose omnia ad hanc vitam necessaria: sed e-
 92 veram (quod est longe maximum) me bonis literis bonisque moribus tam di-
 93 solentem instituerunt curant, ut nihil sit præterea requirendum. Pæ. Verse
 94 Cæternia ista dixisti, sed unum prætermisisti quod est singulare Dei benefici-
 95 onestum. Scisne tu quid sit? Pu. Sine me paulisper cogitare. Pæ. Oiose co-
 96 nita. Pu. Nunc ego reminiscor: sed, pro magnitudine rei, nescio quibus
 97 egotibus id possim exprimere Pæ. Dic tamen quo poteris modo. Pu.
 98 mori cogito etiam atque etiam. Pæ. Dic tandem Pu. Innumerabilia sunt
 99 et optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis re-
 100 bus, sed nullum majus nec dici, nec cogitari potest, quam quod Filium su-
 101 um

um unicum gratis mihi dederit, qui me miserimum peccatorem, & Satanæ tyrannide captivum ac morti æternæ destinatum redemit, idque morte sua omnium crudelissima, & maxime ignominiosa. Pæ Satis apud te dixisti, & totidem fere verbis, quot alias te docueram. Sed nunquid Deo tibi uni hoc tantum beneficium præstitit? Pu. Minime verò. Pæ. Quibus præterea? Pu. Omnibus quotquot Evangelio fideliter ac vere crediderint. Pæ. Age, profer locum ex Joannis Evangelio in eam sententiam. Pu. S. Deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum, qui credit in eum, non condemnatur? qui vero non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei. Hæc est autem, &c. Pæ. Hactenus satis, sed cujus sunt verba ista? Pu. Ipsius Christi, de seipso loquentis. Pæ. Quem alloquitur? Pu. Nicodemum qui eum noctu venerat. Pæ. Faxit ipse Christus unicus servator noster, ut magis ac magis in ipsius cognitione proficias. Pu. Faciet spero. Pæ. Peragitur ut cœpisti alacriter, quod bene vertat Deus in gloriam sui nominis. Pu. Ita precor. Pæ. Eamus cenatum.

Observator. Puer.

TU nunquam studes, quando eris doctus? P. Id fiet progressu temporis, Deo juvante. O. Recte dicis: sed interim laborandum tibi est. P. Atqui ego non sum arator. O. Etiam rides? quasi laborare idem quod arare. P. Scio non idem esse. O. Cur ergo sic respondisti? non istud ridere est? P. Et ridere non est malum, quum sit naturale omnibus hominibus. O. Pergin' tu nugas dicere. P. Quod dixi, verum est & verum dicere non est nugari. Cur me immerito reprehendis? O. Jure te arguo. P. Quo jure? O. Quia non ignoras ridere, pro irridere usitatum esse, & tamen sic accepisti, quasi de risu sim loquutus. P. Si defendo causam meam: quid mali facio? O. Pergis igitur esse pertinax? profecto ratio notaberis. P. Ne quæso mihi irascaris mi Martine. O. Non irascor sed officium meum facio. P. Sed audi quæso. O. Quid audiam? tuas nugas? P. Audi, inquam, nihil mentiar. O. Dic breviter, est mihi aliquid negotium. P. In primis cum tu me admonuisti, non eram otiosus. Quid ergo? si nihil faciebas, nonne otiosus eras? P. Non eram, pace te dixerim. O. Qui præstet istud fieri? P. Dicam tibi: etsi tute melius habere intelligis quam ego. Nihil faciebam ut apparebat, sed tamen cogitabam aliquid boni. O. Declara istud mihi. P. Quum tu facis versus saepe mendicaris diu, quasi sis otiosus, quamvis nunquam sis minus otiosus. O. P. Ista ætate nimis acutus es, etiam si tibi (ut ais) otiosus non eras, tamen qui te viderent, possent aliter judicare. P. At solus eram. O. Verum sed poterant aliqui intervenire. Denique non fateris culpam? P. Si quis fuit culpa, in eo fuit quod primo aspectu videbar tibi esse in otio, quum vera non essem. O. In eo nihil requiro, sed de irrisione quid respondeas? P. Certe nihil dixi irridendi animo. O. Quo igitur? P. Jocabar, crede mihi. O. Quorsum? P. Ut paucis verbis fabulando aliquid ex te addicerem. O. Non is sum a quo multa doceri queas. P. Imo tecum multa boni saepe didici. O. Quid tandem vis concludere? P. Ut mihi ignoscas quando ut vides, maior animo nihil peccavi, quod equidem sciam. O. Agnoscisco, quia videris mihi candidus & apertus, neque adhuc vidi te mendacem esse. P. Ago tibi gratias Martine suavisime,

Rgone abis in patriam? O, Cogor abire? nempe accersitus a patre,
 N Nunquamne es reverfurus? O. Non fpero, N, Quando profe-
 rus es? O, Crastinò die, ut opinor. N, Siccine igitur me relinquis?
 Ita neceffe est, O me miserum? ubi & quando amicum talem reperi-
 talem studiorum meorum focium? G. Ne doleas, esto animo bono,
 huiorem dabit tibi Deus. N, Ille quidem potest, scio: at ego vix spera-
 possum. O. Noli obsecro te affligere tantopere. Nec enim hac separa-
 tionem corporum interitura est amicitia nostra, quin potius accrescet magis,
 absentes corpore, præsentes animis erimus. Quid epistolæ, quas ultro
 roque dabimus, quantum vim speras habituras esse? Quid, quod mutuo
 desiderio amor ipse noster fiet iucundior N Verisimilia sunt quæ di-
 omnia sed interim non lenitur dolor meus, O. Ah reprime lachry-
 s, N. Non queo præ dolore. O, Siccine agis! An putas me minore
 ore tangi? Sed quid agas? Divinæ voluntati parendum est. Nunc ipse
 collige, obsecro: ac potius ad hilariter cœnandum te para. Pluribus a
 na colloquemur, O. O quam triste divortium.

M. V.

65

On meministi præceptorem tam sæpe monere nos de fugiendis pravis
 sodalibus? V. Ego vero probe memini, M. Tamen alicubi satis ne-
 enter uteris ejus monitis, V, In quo videor tibi ea negligere? M, Di-
 tibi, si modo attente audias. V. Dic obsecro: audiam attentissime,
 Nauquam vis cavere tibi ab illo impostore, V. Cur caveam; M, Ne
 contagione depraveris. Nosti enim eum esse pessimum, V, Atqui
 sponte sequor: ad me currit undique, M. Nimirum quia novit te ha-
 quod des, & dare libenter ac sæpe, V, Quid igitur mihi faciendum
 es? M, Dic semel & serio & quasi animo irato, quid vis amice, cur
 ubique sequeris? Omnes clamitant te esse pessimum: & ideo sodales
 esse nolunt, proinde omitte me posthac, quæso: ne tua causa virgis pa-
 cædar V Quid si velis aliquid contra respondere? M, Abrumpe
 sermonem, teque recipe celeriter. V. Ago tibi gratias, quod me tam
 iter monueris

G H.

66

ne permanere in ista ignorantia? H, Avertat Deus, G, Quid igitur
 facies? H, Da mihi super hac re consilium, quæso. G. Imprimis De-
 apissime & ex animo precare, deinde semper attentus esto, hoc est, di-
 ter audito quicquid docetur, sive præceptor loquatur, sive aliquid red-
 condiscipuli tui, postremo charitatem diligenter cole. H. Quibus
 is? G. Neminem neque lædito neque offendito, nemini invideto, nemi-
 odio habeto; sed contra, omnes dilige tanquam fratres, ac bene omnibus
 ad poteris facito. H. Quid illa mihi conferent ad studiorum profectum?
 plurimum, H. Quomodo? G. Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium.
 gloriam ac cæteras animi dotes augebit: denique studia tua ita promo-
 ut majores in ea re progressus indies facias, H Consilium mihi sane
 optimum; utinam in dei ipsius gloriam uti perpetuo valeam, tibi que
 ando referre gratiam. G. Non opto uti mihi aliquid gratiæ eo more
 nisi ut Deum sæpenumero laudes, studiaque honesta semper profe-
 atque ita ad divinaram literarum cognitionem tandem pervenias.

Quid egisti per hos quindecim dies? M. Ministravi matri quæ graviter ægrotabat. C. Ain tu? M. Sic est profecto. C. Quo laborabat morbo? M. Febre tertiana. C. An convaleuit? M. Paulatim convalescit: gratias Deo. C. Quis eam sanavit? M. Medicorum summus. C. Quis ille? M. Ipse Deus. C. De hoc nihil dubito: sed cujus opera? M. Domini Sarasini. C. Is habetur maximi nominis in medicinæ professione. M. Id quotidie probant egregiæ curationes ejus. C. Quibus remediis utitur in curanda matre tua? M. Medicamentis. C. Satis istud intelligo: tamen te tacente, M. Sed dic plane quæ fuerint ista medicamenta? C. Si me aliquantisper recordari, M. Sino. C. Dic tandem quæ reminisceris. Duo tantum mihi nomina occurrunt, clysteres & potiones. C. Quid conferunt? M. Eho inepte, ita rogas, quasi ego medicinæ operam dederim. Itaque si cupis amplius scire, quære tute ipse ab iis potius qui ista profitentur, hoc est a medicis & pharmacopolis. C. Ne mihi succenseas, oro. Cur tu es adeo curiosus? C. Ut addiscam semper aliquid. M. At vide irrim ne voceris percontator. C. Audi tamen item pauca. M. Loquere. Quamdiu ægrotavit mater? M. Fere duas hebdomades. C. Interea ubi erat pater? M. Profectus erat Lugdunum ad mercatum. C. Sed tu quæ hora redisti in gymnasium? M. Hodie mane. C. Dedistine excusationem præceptoris? M. Dedi. C. Quid tibi respondit? M. Factum bene inquit, vero ubi eras? C. Hesterno die rus iveram cum patruo. M. Age, videamus quid finis reddituri hora secunda: nam ego quodammodo nunc novus discipulus.

Grangerus, Toquetus.

Vis venire mihi? T. Satis otiose dixisti. G. Eamus una quæso, ut eorum fabulemur. T. Tace inepte, nisi vis accusari non est fabulandi tempus, nonne debuisti meire quum jentaretur? G. Debui, sed oblitus sum. T. Ito igitur solus cum bona venia præceptoris: Nec sis posthac obliviosus, G. Parebo tibi & meminero.

Malagnodus Gassinus.

Quid cogitas Gassine? Cave tibi obsecro. G. Quid mihi cavebo? M. Nihil morbum incidas. G. Quæ ex causa? M. Ex nimia lusus intemperantia. G. Unde apparet periculum? M. Quia totus æstuas, totus sudore madescis. G. Recte & in tempore admones, profecto non sentiebam. M. Desiste, si audis. G. Audio vero libenter, ac tibi morem gerō, quis enim respiciet fidele consilium? M. Deterge faciem sudariolo, & indue te celeriter, subitum frigus contrahas. G. Habeo tibi gratiam. Nam fere morbis obnoxius. M. Quid est causæ? G. Infirmetas meæ valetudinis: vides quam imbecillo sum corpore. M. Tanto magis debes tibi cavere. G. Iam probe novi, & parens uterque me monet sæpissime. Sed quid agas? nam proni sumus in nostram perniciem. M. O mi Gassine non est voluptati indulgendum: sed temperantia valetudini consulendum. G. Est in promptu. M. Teneo, sed de his alias. Jam satis datus es. Non est quod hic morere diutius. G. Vale Malagnode: morere amicitissime. M. Vin' tu ut domum te deducas? G. Nihil opus est deducere: Ego belle me habeo, Dei beneficio. M. Mi Gassine, cura ut valeas.

R. B.

Valde miror, cur hodie mane non adjueris? B. Quid miraris tantum? nihil hic est novi: multi absunt quotidie, imo iere horis singulis. Atqui victoria tibi erat in manibus. B. Quid ego curo? ejusmodi v

pla (ut bene dicebat quidam) nihil aliud est quam brevis gloria. R. Sed interitum modesti adolescentes hinc ad studia magis incenduntur, nec tamen inani gloria tumescunt, sed ad honorem Dei rererunt quicquid inde laudis accesserit. B. Istud certe raro contingit, plures enim sunt qui victoriis abutuntur ad privaram gloriam, quam qui divini honoris rationem habeant. B. Verisimile dicis. B. Imo verissimum. R. Sed velim mihi dicas cur absteris. B. Scripsi ad patrem literas. R. Cujus nomine. B. Matris. R. Dictavitne tibi ipsa. B. Quid scripsissem, nisi dictasset R. Quid continebant literæ. B. Longum esset tibi narrare. R. Saltem dic earum argumentum. B. Varium erat & multiplex. & quid tua quæso scire relet. R. Nihil. B. Cur ergo tam avide quæris. R. Animi causa, ut fere curiosi sumus novi aliquid audiendi. R. Nihil aliud quam garrisio mitte me. R. Ausculta paucis. B. Age ausculto, loquere quid velis. R. Scire cupio ubi sit pater tuus. B. Quasi vero nescias. R. Unde scirem. B. Quum tibi dicat notissimus & quum simus vicini, non putassem te ignorare. R. Dic tandem quæso. B. est Lugduni. R. Quando est profectus. R. Abhinc dies quatuor. R. Quid illic agit. B. Negoriatur. R. Quando rediturus est. B. Finito mercatu. R. Ad quod tempus finietur. B. Roga mercatores; Non est meum curare talia. R. Quid igitur curas. B. Ut Deum timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate discam. R. Næ tu magnifice loqueris; sed dic mihi serio, potesne res tantas efficere. B. Egone istud mihi assumo, quin potius fateor, ne incipere quidem penes me esse. R. Quid ergo de te fiet. B. Deus ipse spiritu suo in me operabitur. R. Optime sentis; nihil ex te præterea requirebam. B. Est Deo gratia, cui acceptum retero quicquid inest in me boni. R. Istud recte, & laudo equidem si ne tibi videar nihil aliud quam garrere. B. Quum illud dicerem, jocabar sane. R. Ego sic accepi, sed tu (ut crepisti) perge discere & sapere. B. Qui mihi dedit fidem idem (ut spero) perseverantiam dabit. R. Bene speras; & ego idem spero tecum. Itaque pergamus vivere inter nos conjunctissime, ut adhuc tecimus. B. per me quidem non stabit, nisi ope divina prorsus ero destitutus. R. Averrat ipse Deus sed audin tu horologium. B. Ut in ipso tempore sermonem finivimus.

Duo quæ sequebantur Colloquia, de consilio auctoris sunt translata ad finem hujus secundi Libri.

Rossetus. Monachus.

71

Unde venis. M. Foris. R. Quid prodieras. M. ut emerem chartam. R. Emistine. M. Emi. R. Quantum emisti. M. Scapum. R. Quanti. M. Cinque quadrantibus. R. Cujus formæ. M. Minoris. R. Ostende. M. Vide num bona sit. R. Bona est profecto. In quem usum emisti. M. Incepte quæris quis est chartarum usus nisi ad scribendum. R. Imo alius. M. Quis cedo. R. Ad merces involvendas, M. Intelligebam de charta scholastica non de amporetica; non enim sum mercator. R. Utimur etiam charta ad succandam recentem scripturam, M. Satis scio, sed charta illa est bibula. R. Et tamen charta est. M. Esto. R. Ergo multiplex est chartæ usus etiam in schola. M. Cogor fateri. R. Etiam dicam tibi alium usum. & quidem in schola frequentissimum. M. Quem. R. Non ausim dicere sine præfatione honoris. M. Quid opus est inter nos honorem præfari; non enim verba fœtent. R. Dicam igitur quando ita vis? dic libere. R. Ad tergendas plates in latrina. M. Illuc non feruntur chartæ puræ, sed jam scriptæ, &que intutiles. R. Quid tum? Chartæ sunt tamen. M. At ego de charta

ca.

pura & nova loquebar. R. Sed interim victus es. M. Sit ita sane: non me
pœnitet disputatiunculæ hujus nostræ. R. Sed jam a lusu disceditur. M. Et
nos ergo leco cedamus.

Hugo Blasius.

72

Habesne bonum atramentum? B. Cur istud rogas? H. Ut mihi des ali-
quantum. B. Eho non habes? H. Imo, sed eo non possum scribere.
B. Quid obstat? H. Quia nimis spissum est. B. Nescis diluere? H. Non
est mihi aqua. B. Dilue vino. H. Multo minus. B. Quid si aceto dilue-
ris? H. Inde charta perfluere. B. Qui scis? H. Audiui de quodam ma-
gistro qui me docebat scribere. B. Ego vero aliud audiui magis mirum
H. Narra mihi sodes. B. Quid mihi dabis? H. Bonam aciculam. B. Au-
di igitur quod ego didici ex quodam pædagogo meo: Atramentum, quod
aceto liquefactum est, egræ eluitur. H. Fieri potest, sed interim da mihi
parum in usum præsentem. B. Tene atramentarium tuum bene apertum,
ego infundam tibi. H. Ecce infunde. Vah, quam liquidum est. B. For-
tasse quia non est gummi satis. H. Sed quam decolor? B. Utere si vis qua-
le est, non enim habeo melius. H. Quid igitur faciam? B. Hem inepte,
non potes penna tua bene miscere? H. Miscui satis, quid possum præ-
terea? B. Infunde rursus in cornu meum. H. Admove propius, estne
satis? B. Comprime penna linteolum. H. Ita compressi, ut fere sit ari-
dum, quid erit tandem? B. Atramentum bonum, aut certe mediocre. H.
Bona est mediocritatis regula, ut ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex
duabus malis rebus confici potest aliquid boni. B. Ubi miscuero & tibi
rursus infudero, videbis experimentum. H. Ardeo istud videndi desiderio.
B. Porrige nunc atramentarium tuum. H. Ecce, infunde: Ohe, jam sa-
tis est, quæ isthæc est profusio? Plus mihi dedisti, quam tibi retinueris. B.
Commisce iterum etiam atque iterum. H. Nunquam posset coquus sua ju-
ra & condimenta melius confundere. B. Jam tandem facito periculum.
H. Dicta mihi aliquam sententiam ut interim discam aliquid. B. Experien-
tia (ut vulgo dicitur) est rerum magistra. Habes? H. Dicto citius.
B. Videlicet jam pridem tenebas. H. Quid istud ignoraret, quod est adeo
vulgare? B. Nunc videamus. H. Res apparebit melius, ubi scriptura
bene desiccata fuerit. B. Quid vis expectare? jam siccata est plus satis.
H. Oh, vide quam nigra sit. B. Dixine vere? H. Aliquando periculum fe-
ceras scilicet. B. Constat igitur experientiam esse rerum magistræ. H.
Quin etiam hinc experimur, ex rerum commixtione bonum fieri tempera-
mentum. B. Jam incipis altius philosophari: itaque discedo. H. O
longum sermonem de nihilo? B. Nihil me pœnitet: alioqui inerti otio
torpebamus.

Colloquiorum

Colloquiorum Scholasticorum.

LIBER TERTIUS.

Cui insunt Magistri Colloquia cum discipulis.

ADMONITIO.

Hæc a pueris ita legenda erunt, ut ex duobus legentibus, unus discipulum, alter præceptorem agat.

COLLOQUIUM PRIMUM.

Discipulus. Præceptor.

Salve Præceptor. P Salvus sis per Jesum Christum. An surrexerunt omnes? D. Omnes præter parvulos. P. Num quis ægrotat? D. Nemo gratia Deo. P. Quid agitur. D. Alii se induunt, alii jam student saviter. P. Adestne vobis hypodidascalus? C. Jamdudum. P. Ite igitur recatum, vosque diligenter commendate Domino Deo, per Jesum Christum deprecatorem nostrum, deinde pergite in studiis vestris, usque ad hominum jentaculi. D. Ita solemus præceptor. P. Credo equidem, sed quia se somniculosi estis ac negligentes, idcirco ego vos admoneo sæpius. D. Gratiam habemus, præceptor humanissime. Nunquid vis præceptor? P. Sic famulo, ut mihi rogam adferat.

Præceptor. Discipulus.

D. Fuisse hodie concioni sacræ? D. Adfui. P. Qui sunt testes? D. Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt. P. Sed prociendi erunt aliquot. D. Producam quum jubebis. P. Quis habuit concionem? D. Dom. N. P. Quota hora incæpit? D. Septima. P. Unde sumptum? D. Ex Epistola Pauli ad Romanos. P. Quoto capite? D. Octavo. P. Adhuc bene respondisti; nunc videamus quid sequatur. Ecquidem memoriæ mandasti? D. Nihil, quod referri possit. P. Nihilne? cogitavisti? & vide ne turberis quin esto animo bono. D. Certe præceptor, nil possum reminisci. P. Ne verbum quidem? D. Nihil prorsus? P. Num verbero? quid igitur profecisti? D. Nescio nisi quia fortasse interim malo abstinui. P. Istud quidem est aliquid, si modo fieri potuit ut a malo omnino abstinueris. D. Abstinui quoad potui. P. Fac ita esse, non parum satisfecisti Deo, quum scriptum sit. Declina a malo, & fac bonum. Sed dic mihi quæso, qua gratia illuc iveras potissimum? D. Ut aliquid addicerem. P. Cur non fecisti? D. Non potui. P. Non potuisti paulo? Imo noluisti, aut certe non curasti. D. Cogor fateri. P. Quæ te cogit? D. Conscientia mea, quæ me accusat apud Deum. P. Recte es, utinam ex animo. D. Equidem ex animo dico. P. Fieri potest, sed quid fuit causæ, quamobrem nihil memoriæ mandaveris? D. Negligentia

gentia mea : non enim diligenter audiebam P Quid igitur faciebas. D Identidem dormiebam. P Ita soles, sed quid agebas reliquo tempore? D Cogitabam mille ineptias ut solent pueri. P An tu adeo puer es ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum? D Si attentus essem, possem aliquid proficere. P. Quid igitur meruisti? D Verbera. P. Meruisti profecto idque largissime. D. Ingenue confiteor. P Verbo tenus, opinor. D Imo certe ex animo. P Fortasse interim para te ad plagas accipiendas. D Ah præceptor, ignosce obsecro, peccavi fateor, sed nulla ex malitia. P. Atqui tam supina ista negligentia proxime ad malitiam accedit. D Non equidem inficior, sed tuam imploro clementiam per Christum Jesum. P. Quid igitur facies, si tibi ignovero. D. Faciam posthac officium meum ut spero. P. Addendum erat, Deo iuvante, sed id parum curas. D. Im præceptor, adjuvante Deo præstabo posthac officium. P. Age, condon culpam tuis lachrymis, tibi que ea lege ignosco, ut promissi memineris. Gratias ago, præceptor humanissime. P, Eris apud me in maxima gratia si promissa servaveris? D. Faxit Deus optimus maximus, ut possim. Faxit precor.

M U Martinus. Præceptor.

PRæceptor, nemo est qui doceat in sexta classe? P Quid hoc rei est? U est Magister Philippus? M Morbo detinetur in lecto? P, Qui scis? M Nunciavit quidam ex discipulis ejus domesticis? P, Dic hypodidascalo meo. M, Non est in musæolo suo? P Qui scis? M, Nam ego ter aut quater pulsavi ostiolum? P, Dic primæ classis doctore, ut mittat e suis aliquem. M, Quid si nolit mittere? P, Abi inpete. An putas eum esse tam impudentem ut recuset: abi, propera.

Bardonus. Præceptor. Discipuli.

PRæceptor? P, Hem, quid est? B, Sunt quidam qui te conventum vident. P, Ubi sunt? B, Te expectant in vico? P, Nunc adibo? Atqui urgent. P, Præcurre tu, & eos intromitte in aream ego te sequar vos interim expectate cum silentio: Mox ego adero, ut vos ad cœnam mittam, D, O quam bonum verbum.

Cannellus. Præceptor.

PRæceptor, quid reddemus cras mane? P Hodie mane palam dixi a scholæ missionem. C At ego non aderam, præceptor. P Roga igitur condiscipulos. Nam si vellent singuli me interrogare de rebus a me palam dictis, quæso, quando finis esset. Itaq; fac, sis posthac prudentior. Curabo pro viribus. P Sed tu ubi eras? C Prodieram. P, Quid prodieras. C Ut curarem negotium aliquod de quo pater ad me scripserat. A quo petisti veniam? C Ab hypodidasculo. P Cur non a me potius? C Quia eras occupatus. P. Quid agebam? C Alloquebaris in area quodam viros honoratos, qui te conventum venerant. P. Abi, nunc redor.

Præceptor. Famulus. Observatores.

HEus Martine! F Hem, Præsto sum here. P Accerse mihi huc quique publicos observatores quos hesternæ die in hunc mensem elegi, nescis? F Optime, nam egomet aderam. P Sunt, opinor in suo quisque auditorio, Festina. P Quamprimum rediero. O. Adsumus omnes, præceptor quod tibi placet impera: P. Satius erat jubere, nec enim sum imperator, nec magistratus. Ego vos huc accerfendos jussi, ut vos vestri commonescerem. Vos igitur attentis auribus atque animis audite.

non ignoratis, quanto cum timore Domini hesterno die palam in aula nostra communi vos elegerim : auspicari sumus a sacris precibus, sequuta est ammonitio nostra atque exhortatio ad omnem cœtum scholasticum, de timore Domini, deque moribus qui deceant studiosos in schola versantes quotidie. Deinde non sine optimorum adolescentum testimonio vos elegi quippe, quos ad hoc munus idoneos existimavi. Postremo ventum est ad eundam cum gratiarum actione precationem. Ne igitur putetis ludum fuisse aut jocum, actionem illam, in qua nomen Domini tam studiose fuerit vocatum. Ac licet apud imperitos aut arrogantes, hoc munus & vile & objectum videatur, vos tamen credite, cum honorificum, tum sanctum esse ritum illud ministerium. Quod si aliter existimabitis, fieri non potest, munere vestro recte fungamini. Itaque ego vos hortor quantum possum per Jesum Christum obsecror, ut cum Dei timore atque reverentia diligentiam præsteris in iis omnibus, quæ intelligitis ad officium vestrum pertinere. A vobis igitur absit omnis favor, odium, gratia, studium vindictæ, & similia, quæ transversos agunt homines & sincerum corrumpunt iudicium. Ne timeatis improborum minas, qui pusilli animi adolescentes officio solent abstergere. Quam enim habent in vos potestatem ? Potius timete, qui vester est Dominus qui vitæ ac necis potestatem habet : itis (inquam) tanti principis timor vobis ob oculos semper obversetur. Incurretis scio in aliquot improborum ac dissolutorum odium : sed plurius vobis unius patris vestri cœlestis amor & charitas, quam omnes omnium hominum inimicitia. Estote semper memores verbi illius, quo servator noster & summus præceptor suos discipulos ad constantiam hortabatur. Vos (inquit) odit mundus, scitote quod me quoque prius odio habuerit. Vos igitur propter ipsum Christum, omnes floccifacite nebulonum minas, offensiones, inimicitias, dummodo gloriæ Dei possitis inservire fidei. Hæc sunt de quibus nunc pro temporis brevitate vos admonendos esse existimavi, præter illa quæ vos in aula hesterno die audivistis. *Præf.* Maximas gratias agimus præceptor humanissime : & Christum preamur ut sua dona tibi semper adaugeat. A te vero vehementer petimus, (si tibi molestum non est) præscriptam des nobis hortationem tuam : quod illam inter nos quandoque relegendes memoria tenacius infigamus. *P.* Ego faciam primo quoque tempore : quandoquidem rem sane honestissimam postulas. *Primus Obs.* Opramus etiam a te (si placet) commentariolum scriptum habere de præcipuis officii nostri capitibus, ut simus ceteros quid potissimum sit nobis hæc in re observandum. *P.* In ipso tempore de hoc admones : & sic ego jam pridem in animo habebam : sed me quotidie aliud ex alio impedit. Dabo igitur ejusmodi commentariolum quod videlicet contineat quicquid ad observatorum publicorum officia pertinebit. Id autem describetis ex ipso archetypo meo, quod ideo servare volo, ut cæteris quoque tradere possim futuris observatoribus. Nunc redite in suum quisque auditorium. O Restat unus præceptor.

Clericus. Magister.

Icerne præceptor, ut ego & patruelis eamus domum ? *M.* Quid eo ? *C.* Ad nuptias consobrinæ. *M.* Quando est nuptura ? *C.* Crastino die. *M.* Cur tam cito vultis ire ? *C.* Ut mutemus vestimenta. *M.* Per me licet. *C.* Quid si vultis potius, ut expectemus repotia. *M.* Non detinebit vos satis scio, dummodo dicatis ei, qua lege dimiserim. *C.* Verum farebimur. *M.* Abite & ab

gentia mea : non enim diligenter audiebam P Quid igitur faciebas. D Identidem dormiebam. P. Ita soles, sed quid agebas reliquo tempore? D Cogitabam mille ineptias ut solent pueri. P. An tu adeo puer es ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum? D. Si attentus essem, possem aliquid proficere. P. Quid igitur meruisti? D Verbera. P. Meruisti profecto idque largissime. D. Ingenue confiteor. P. Verbo tenus, opinor. D Imo certe ex animo. P. Fortasse interim para te ad plagas accipiendas. D Ah præceptor, ignosce obsecro, peccavi fateor, sed nulla ex malitia. P. Atqui tam supina ista negligentia proxime ad malitiam accedit. D Non equidem inficior, sed tuam imploro clementiam per Christum Jesum. P. Quid igitur facies, si tibi ignovero. D. Faciam posthac officium meum ut spero. P. Addendum erat, Deo iuvante, sed id parum curas. D. Imo præceptor, adjuvante Deo præstabo posthac officium. P. Age, condonam culpam tuis lachrymis, tibi que ea lege ignosco, ut promissi memineris. D. Gratias ago, præceptor humanissime. P. Eris apud me in maxima gratia si promissa servayeris? D. Faxit Deus optimus maximus, ut possim. Faxit precor.

M U Martinus. Præceptor.

PRæceptor, nemo est qui doceat in sexta classe? P. Quid hoc rei est? Ubi est Magister Philippus? M. Morbo detinetur in lecto? P. Qui scis? M. Nunciavit quidam ex discipulis ejus domesticis? P. Dic hypodidascalo meo. M. Non est in musæolo suo? P. Qui scis? M. Nam ego ter aut quater pulsavi ostium. P. Dic primæ classis doctore, ut mittat e suis aliquem. M. Quid si nolit mittere? P. Abi inpete. An putas eum esse tam impudentem ut recuset: abi, propera.

Bardonus. Præceptor. Discipuli.

PRæceptor? P. Hem, quid est? B. Sunt quidam qui te conventum vident. P. Ubi sunt? B. Te expectant in vico? P. Nunc adibo? Atqui urgent. P. Præcurre tu, & eos intromitte in aream ego te sequar. vos interim expectate cum silentio: Mox ego adero, ut vos ad cœnam mittam. D. O quam bonum verbum.

Cannellus. Præceptor.

PRæceptor, quid reddemus cras mane? P. Hodie mane palam dixi et scholæ missionem. C. At ego non aderam, præceptor. P. Roga igitur condiscipulos. Nam si vellent singuli me interrogare de rebus a me palam dictis, quæso, quando finis esset. Itaq; fac, sis posthac prudentior. Curabo pro viribus. P. Sed tu ubi eras? C. Prodieram. P. Quid prodieras. C. Ut curarem negotium aliquod de quo pater ad me scripserat. A quo petisti veniam? C. Ab hypodidasculo. P. Cur non a me potius? C. Quia eras occupatus. P. Quid agebam? C. Alloquebaris in area quidam viros honoratos, qui te conventum venerant. P. Abi, nunc redi.

Præceptor. Famulus. Observatores.

HEus Martine! F. Hem, Præsto sum here. P. Accerse mihi huc quosque publicos observatores quos hesternæ die in hunc mensem elegi, fin? F. Optime, nam egomet aderam. P. Sunt, opinor in suo quodam auditorio, Festina. P. Quamprimum rediero. O. Adsumus omnes, præceptor quod tibi placet impera: P. Satis erat jubere, nec enim sum imperator, nec magistratus. Ego vos huc accersendos jussi, ut vos vestri commonerem. Vos igitur attentis auribus atque animis audi-

non ignoratis, quanto cum timore Domini hesterno die palam in aula nostra communi vos elegerim : auspicati sumus a sacris precibus, sequuta est monitio nostra atque exhortatio ad omnem cœtum scholasticum, de timore Domini, deque moribus qui deceant studiosos in schola versantes quotidie. Deinde non sine optimorum adolescentum testimonio vos elegi quidam, quos ad hoc munus idoneos existimavi. Postremo ventum est ad eundam cum gratiarum actione precationem. Ne igitur putetis ludum sisse aut jocum, actionem illam, in qua nomen Domini tam studiose fuerit vocatum. Ac licet apud imperitos aut arrogantes, hoc munus & vile & objectum videatur, vos tamen credite, cum honorificum, tum sanctum esse ritum illud ministerium. Quod si aliter existimabitis, fieri non potest, munere vestro recte fungamini. Itaque ego vos hortor quantum possum per Jesum Christum obsecror, ut cum Dei timore atque reverentia diligentiam præsteris in iis omnibus, quæ intelligitis ad officium vestrum pertinere. A vobis igitur absit omnis favor, odium, gratia, studium vindictæ, & similia, quæ transversos agunt homines & sincerum corrumpunt officium. Ne timeatis improborum minas, qui pusilli animi adolescentes officio solent abstertere. Quam enim habent in vos potestatem? Potius vos timete, qui vester est Dominus qui vitæ ac necis potestatem habet. Tanti (inquam) tanti principis timor vobis ob oculos semper obversetur. Accurretis scio in aliquot improborum ac dissolutorum odium : sed plurius vobis unius patris vestri cœlestis amor & charitas, quam omnes omnium hominum inimicitia. Estote semper memores verbi illius, quo servator noster & summus præceptor suos discipulos ad constantiam hortabatur. Vos (inquit) odit mundus, scitote quod me quoque prius odio habuerunt. Vos igitur propter ipsum Christum, omnes floccifacite nebulonum minas, offensiones, inimicitias, dummodo gloriæ Dei possitis inservire fidei. Hæc sunt de quibus nunc pro temporis brevitate vos admonendos existimavi, præter illa quæ vos in aula hesterno die audivistis. *Præf.* Maximas gratias agimus præceptor humanissime : & Christum preceamur ut sua dona tibi semper adaugcat. A te vero vehementer petimus, ut (si tibi molestum non est) præscriptam des nobis hortationem tuam : quod illam inter nos quandoque relegentes memoriam tenacius insignimus. *P.* Ego faciam primo quoque tempore : quandoquidem rem sane honestissimam postularis. *Primus Obs.* Opramus etiam a te (si placet) commentariolum scriptum habere de præcipuis officii nostri capitibus, ut simus ceteros quid potissimum sit nobis hæc in re observandum. *P.* In ipso tempore de hoc admones : & sic ego jam pridem in animo habebam : sed me quotidie aliud ex alio impedit. Dabo igitur ejusmodi commentariolum, quod videlicet contineat quicquid ad observatorum publicorum officia pertinebit. Id autem describetis ex ipso archetypo meo, quod ideo servare volui, ut cæteris quoque tradere possim futuris observatoribus. Nunc redite ad suum quisque auditorium. O Restat inus præceptor.

Clericus. Magister.

Icerne præceptor, ut ego & patruelis eamus domum? *M.* Quævis? *C.* Ad nuptias consobrinæ. *M.* Quando est nuptura? *C.* Crastino die. *M.* Cur tam cito vultis ire? *C.* Ut mutemus vestimenta. *M.* Per me licet. *C.* Hæc tamen lege, ut cras redeatis cubitum. *C.* Quid si vultis potius, ut expectemus repotia. *M.* Non detinebit vos satis scio, dummodo dicatis ei, qua lege dimiserim. *C.* Verum farebimur. *M.* Abite & ab

omni cavete intemperantia, faciteque ut luceat lux vestra coram omnibus unde glorificetur noster ille coelestis pater? C. Ita quidem speramus for ipso nos in omnibus adjuvante.

Carolus. Præceptor.

Licetne exire, præceptor? P. Quæ tibi est exeundi causa? C. Ut quæram in foro aliquem ex nostratibus. P. Quid istud opus est? C. Mihi dare illi volo, ut meos admoneat de pane mihi aut asserendo, aut mittendo. P. Ubi panis deficit omnia sunt illic venalia. C. Istud vulgatum est apud nos proverbium. P. Imo ubique pervulgatum, adeo panis mortaliū vitæ est necessarius. Sed ad rem: tu nunc prodire vis? C. Si tibi placeat præceptor, ne mei negotii occasionem amittam. P. Abi & festina ad prandium redire. C. Dabo equidem operam.

Edvardus. Præceptor.

Licetne mihi exire una cum fratre? P. Quid causæ est? E. Ut matrem emat nobis calceos: deinde ut tonsorem adeamus. P. Quid eo? Refectum capillos. P. Quid nunc opus est? E. Ut cras (si Dominus permiserit) invisamus patrum. P. Ite, & mature redite ad studium. S. Heus pueri, adverte mihi a matre testimonium in diem crastinum, aut crastinem adducite. E. Deo juvante id curabo diligenter. Nunquid vis præceptor? P. Ut meis verbis matrem officiose salutetis.

Albertus. Præceptor.

Præceptor, licetne nobis ire ad tonsorem? P. Quid eo? A. Ut capillum tondeamus. P. Libenter quotidie exiretis sexies, quin expectate crastinum diem, ut eatis una cum cæteris. A. Atqui propter forum turtur erit in constrina. P. Quid tum? Satis habebitis otii ad expectandum. Recipite vos ad studium. A. Ut libet præceptor.

Carolus. Præceptor.

Præceptor, accersor a patre. P. Ubi is est? C. In diverforio. P. Quando venit? C. Advenit modo. P. Quis tibi tam cito nunciavit? C. Misit ad me famulum. P. Ubi est? C. Præforibus me expectat. P. Cur illum non intromisisti? C. Noluit intrare. P. Quid ita? C. Quia (ut ait) festinatione urgetur. P. Vocca illum, ut paucis conveniam, deinde abi, sed cura ut quamprimum huc adsis. C. Eo vocatum.

Præceptor. Rescizus.

Ubi est Martinus? R. Ivit ad forum. P. Quid eo? R. Emptum (ut dixit) cingulum. P. Injussu meo exire non debuit, sed hoc nihil aliud. Quis dabit vobis merendam? R. Dixit se hora secunda reversurum ut det nobis. P. Quid si fallat? R. Id non est moris ejus. P. Nisi ad horam adfuërit, admone uxorem de vestra merenda: habet enim clavem alteram cellæ penuatiz.

Præceptor. Scaronius.

Demiror unde nunc venias. S. Domo redeo præceptor. P. Cur ivera domum? S. Petitur merendam. P. Quamobrem non attuleras? S. Mater erat occupata. P. Quid tum? debuisti exire injussu meo? S. Non debui, fateor. P. Quid igitur meruisti? S. Plagas accipere, sed ignosce mihi quæso præceptor. P. Cur non petivisti exeundi potestatem? S. Quia non audebam te interpellare. P. Quid agebam? S. Tenebas bellum quendam, & legebas aliquid. P. Fieri potest: sed vos tamen sapite me interpellatis obrem leviozem. Nunc igitur para te ad vapulandum. S. Pareo mihi obsecro, præceptor. Sine ut prius cogitem aliquantisper. P. Age

LIBER TERTIUS.

51

Age, parco : tum quia ingenue confiteris, tum quod satis studiosus mihi videris. S. Gratias ago maximas, præceptor humanissime.

Gulielmus. Præceptor.

14

Præceptor, non restat mihi charta ad scribendum : visne dare codicem ?

P. Quem in usum ? G. Partim ad colloquia, partim ad exemplaria. Retulisti in codicem tuum ? G. Retuli. P. Ostende. G. Ecce tibi præceptor. P. Quid istud ? retulisti octodecim ? vis ergo de majore ? G. Si mihi placer. P. Pete a famulo : ac ne dubiter, ostende illi tuum codicem ut em in suum referat. G. Audio. P. Audi item, cave abutaris charta, ne si pater graviter succenseat. G. Faxit Deus, ut bene utar.

Graverus. Præceptor.

15

Præceptor, licetne prodire ? P. Quamobrem ? G. Ut emam cultellos necessarios. P. Ubi sunt, quos habebas ? G. Reliqui domi. P. Quid ? G. Quia jam obtusi erant & inutiles. P. Habesne pecuniam ad emendos alios. G. Mater dedit mihi. P. Quis erit adiutor ad emendum ? Gerardus. P. Ite sane, & cavete ne vobis imponatur. G. Cavebimus, eo juvante. P. Omnes quidem juvat, sed eos potissimum, qui ad ejus honorem omnia referunt.

Vernatus. Præceptor.

16

Præceptor, licetne pauca ? P. Loquere. V. Nos duo proponebamus, si tibi ita videretur, ire, dum cæteri ludunt, foras ambulatum. P. Quo vultis ire ? V. In proxima suburbana. P. Quid autem ageris ambulantes ? V. Tractabimus colloquium aliquod. P. Sed de bonis & honestis. V. Hæc temporis serenitas, & tam pulchra terræ facies præbebunt vobis honestum aliquod argumentum. P. Nunquam deest Dei laudandi materia, cunctaxat veris ejus cultoribus. V. Nunquam profecto. Sed ut propositum revertamur, permittis nobis præceptor extrâ urbem prodire ? P. Nisi mihi perspecta esset vestra perpetua fidelitas, & verus amor rerum nunquam permetterem : præsertim quum pravi adolescentes sæpe in hoc genere fefellerunt. Vos igitur prodite, deinde mature ad domum revertimini.

Isaias. Præceptor.

17

Præceptor, licetne prodire ? P. Quo prodire cupis ? I. Ad sartorem. P. Quid eo ? I. Petium femoralia. P. Jamne facta sunt ? I. Sunt optime. P. Recte (opinor) dicis : quia res incerta est. I. Atqui promiserat mihi in hunc diem. P. Quid si faller ? I. Nihil mirum fuerit. P. Nunc loquere vere loquutus es, nam raro ad promissum tempus fidem præstant homines. I. Viso tamen, præceptor, si mihi permittas. P. Nihil impedit. Nunquid vis præceptor ? P. Imo, ut properes, ne desis prælectioni. I. Ne moneas : abeo.

Caius. Præceptor.

18

licetne prodire ? P. Quo ? C. Domum. P. Hem, tam sæpe itare domum : C. Mater jusserat ut ego & frater se adiremus hodie. P. Cujus gratia ? C. Ut ancilla vestimenta nobis excuteret ? P. Quid istud. Sunt vobis pediculi ? C. Et multi quidem. P. Cur uxorem meam non admostras ? C. Non ausi sumus. P. Quasi vero illa sit usque adeo difficilis, anam habet eo potissimum gratia ut vestram omnium curet mundiciem : vos ignoratis istud, sed gaudetis matris invisendæ occasionem vobis dare. Vos igitur manete, cras ego curabo, ut vobis excutiantur vestes. C. Mater excutiet. P. Egomet eam placabo ? quiescite.

Tornator. Magister.

PRæceptor, licetne cras ire domum? *M.* Quid eo? *T.* Peticum panem. *M.* Non tibi restat? *T.* Restat quidem, sed parum admodum. *M.* Quid frater estne tecum iturus? *T.* Iussit pater. *M.* Quando conveni-
tum. *T.* Die Jovis quum venisset in hanc urbem. *M.* Ubi illam vidisti? *T.* Apud forum. *M.* Non Mentiris? *T.* Non mentior. *M.* Unde proba-
bis? *T.* Sunt ex condiscipulis qui aderant. *M.* Qui tandem? *T.* Adfu-
Blasius & Audax. *M.* Estne verum, pueri? *T.* Omnino verum. *M.* Qua-
scitis? *Pu.* vidimus ejus patrem, & audivimus ipsa verba. *M.* Si ita e-
permitto ut eas domum cum fratre. *T.* Vale præceptor. *M.* Vos serva-
Dominus Deus. *T.* Idem tibi precamur ex animo. *M.* Sed heus, quan-
huc aderitis? *T.* Crastino die vesperi, Deo juvante. *M.* Cura ut promi-
memineris. *T.* Curabo. *M.* Scilicet ut soles. *T.* Imo melius spero. Nu-
quid vis? *M.* Ut verbis meis salutem dicas parentibus. *T.* Faciam libere.
iterum vale, præceptor. *M.* Vos quoque valete, & lento gradu ambulato-
propter æstum solis. *T.* Ita facere solemus.

Præceptor. Villarianus.

Quid sibi vult, quod absueris hac tota hebdomade? *V.* Oportuit me m-
nere domi. *P.* Quamobrem? *V.* Matri adessem, quæ agrotabat.
Quod illi officium præstabas? *V.* Sæpius ei legebam. *P.* Quid legebas?
Aliquid ex sacris literis. *P.* Sanctum illud & laudabile ministerium. *U.* S-
nam sic omnes studerent verbo Dei. Sed quid? nihil agebas præterea.
Quoties opus erat, illi ministrabam cum ancilla. *P.* Hæcine vera sunt
omnia. *V.* Habeo testimonium. *P.* Profer illud. *V.* Ecce. *P.* Quis scrip-
V. Famulus noster, matris nomine. *P.* Agnosco ejus manum quia la-
ab illo mihi attulisti. *V.* Licetne igitur redire in sedem meam. *P.* Qui-
licer, quum mihi iacisteris. *V.* Gratias ago præceptor.

Lucetus. Hypodidascalus.

PRæceptor, licetne mihi prodire. *H.* Quæ tibi est prodeundi causa?
Est mihi eundam ad forum. *H.* Quid eo? *L.* Ut emam cornum.
In quem usum? *L.* Ad calceorum soleas. *H.* Quis te adjuvabit in em-
ne? *L.* Quidam oppidanus, cui hoc mandavit pater meus. *H.* Debe-
adire cum cæteris qui ad forum prodierunt. *L.* Occupatus eram. *H.* Q-
in re? *L.* In scribendis ad patrem literis. *H.* Quando eas dabis. *L.* H-
die si quem in foro nostratam offendero. *H.* Abi, & memineris ad hunc
solitam adesse. *L.* Meminere.

Atiator. Præceptor.

PRæceptor, tuo permissu hora prima prodieram, nunc redeo. *P.* Cu-
sti negotium tuum? *A.* Curavi, gratia deo. *P.* Factum bene, qu-
est hora. *A.* Instat secunda. *P.* Voca mihi famulum, deinde ito ad
bondam cum cæteris.

Hugo. Præceptor.

PRæceptor, visne mihi mutuo dare aliquantum pecuniæ? *P.* Quid o-
est tibi pecunia? *H.* Ut Sylvio satisficiam. *P.* Quantum debes illi.
Assum cum semisse. *P.* Quo nomine. *H.* Quia scripsit mihi aliquot
loquia. *P.* Ostende. *H.* Vide, si tibi placent. *P.* Adi hypodidascalum,
ut det quantum petis. *H.* Gratias ago præceptor. *P.* Non est quod ag-
sed refer in codicem tuum. *H.* Quin jam reculi. *P.* Factum bene, oste-
ipsum hypodidascalo.

LIBER TERTIUS.

Blasus. Præceptor.

33

24

Licetne mihi præceptor adire tutorem? P. Quæ te causa movet? B. Jusserrat ille ut se hodie convenirem, si liceret per ocium P. Quando jusserrat? B. Nudiustertius. P. Ubi illum vidisti? B. In area quæ est e regio-
ne templi. P. At vide ne mentiaris. B. A me absit mendacium. Si vis
dabo testes, ex condiscipulis, qui mecum aderant. P. Qui sunt illi? B.
Daniel & Corderius: visne ut eos accersam? P. Mane, ego illos conveni-
am Sed dic quid eget tutor opera tua? B. Ad aliquid describendum P.
Qua igitur hora vis illum adire? B. Nunc sit tibi placet P. Quando huc
redibis? B. Quum primum me dimiserit P. Nunc abi atque illi ex me dic
salutem plurimam. B. Faciam libenter.

Scriba. Magister.

25

Præceptor, pater te invitat ad prandium, si tibi placet. M. Estne so-
lus? S. Solus, opinor, præter, domesticos. M. Excusa me illi: jam
enim aliunde invitatus eram. Age tamen illi meis verbis gratias S. Nun-
quid vis aliud. M. Nihil nisi ut mature ad scholam redeas. S. Mature
juvante Deo.

Gasper. Magister.

26

Licetne prodire præceptor? M. Quo? G. Primum ad sartorem, deinde
ad tonsorem. M. Cur ad sartorem? G. Ut curem tibialia reficienda.
M. Suntne lacera? G. Adeo lacerata, ut vix induere possim. M. Cur ad
tonsorem? G. Ut illi ostendam ulcus quod mihi his diebus subortum est in
semore. M. Detege ut videam. G. Vide quando ita placet. M. Est fu-
runculus. G. Ita conjiciebam. M. Quum aperueris tonsori, roga illum
ut emplastrum ulceri adhibeat. G. Faciam quod suades M. Sed nunquis
est qui tecum prodire velit? G. Imo Joannes Flavianus. M. Quod habet
negotium? G. Tonsorem quoque vult adire. M. Ite igitur unas, & redite
similiter G. Nunquid vis præterea? M. Ut maturetis reditum, ne merenda
vestra mulctemini.

Latonus. Præceptor.

27

Præceptor licetne nobis prædicer. P. Estne multi qui prodire vultis? L.
Ferme omnes P. Quid hoc sibi vult? L. Est hodie merceatus, inde
fit ut fere unusquisque velit aliquid sibi en ere. P. Nunc ego sum occupa-
tor, quam ut singulorum prodeundi causam possim cognoscere: adite igitur
subcoctorem, qui cognoscatur, & si vacat, vos deducat ipse. L. Gra-
tias agimus, præceptor humanissime

Magister. Theophilus.

28

Hodie igitur Petrum convenisti? T. Hodie. M. Ubi? T. In templo.
M. Quota hora? T. Octava matutina. M. Nunquid rogasti quan-
do sit repetiturus scholam? T. Rogavi M. Quid ille? T. Nescio, in-
quit M. Debnissi illum ad reditum exhortari. T. Id ego teci, & multis
quidem verbis. M. Bene fecisti, sed quid ille respondit? T. Se adhuc a pa-
tre detineri ad fructus colligendos. M. Quid si ad ipsum patrem scribas de
statu nostro scholastico, forsasse enim movebitur ut filium citius remittat.
T. Si tibi ita videtur, taciám, idque diligenter. M. Fac igitur primo
quoque tempore: sed audi, scribe plenissime, deinde literas tuas mihi o-
stende, priusquam des preferendas. T. Sedulo faciam præceptor.

Andreas. Præceptor.

29

Præceptor, licetne mihi exire? P. Quo tibi eundum est? A. Ad ton-
sorem. P. Non est tibi aliud negotium? A. Tonsore volo ire emp-
tum

tum ligulas, illinc me ad fatorum conferre. P. Cur ad futorem? A. Ut alteri ex calceis meis annectat corrigiam. P. Ista omnia quando confeceris? A. Intra horæ spatium, ut spero. P. Erunt multi fortasse in constrictina expectantes. A. Fieri potest: sed si videro diutius mihi morandum illic esse, expectabo in diem Sabbathi. P. Estne alius qui prodire velit? A. Pontanus ait se velle chartam emere. P. Scisne illi opus esse. A. Scio. P. Ite igitur una: curate diligenter suum uterque negotium: nec suis cessatores. A. Deo juvante cavebimus.

Corbonarius. Magister.

Licetne exire? M. Quo? C. Ad fatorum. M. Quid eo? C. Ut mihi tunicam faciendam metiatur. M. Quæ tibi est materia? C. Niger pannus. M. Ubi est. C. In area mea. M. Sartor autem quis tibi est? C. Petrus Sylvius. P. Estne peritus artifex? C. Sic audiui, & est notus patri meo, qui iussit ut illum adirem. M. Ubi habitat? C. In vicio Xenodochii. P. Non nimis longe est, cave discurras. C. Cavebo. P. Facile a me veniam impetrant qui nunquam fallunt. C. Avertat Deus ut unquam fallam.

Luternius. Præceptor.

Præceptor licetne pauca? P. Loquere quid velis. L. Quam interdum dicis alicui nostrum, ubi est follis? vel cedo follem, non apparet utrum follis sit masculini an fœminini generis. P. Non apparet fateor, quid tum? L. Unde igitur scire possumus? P. Cur me de hoc nunquam rogastis? L. Tam multa tam sæpe interrogamus, ut veremur ne tibi molesti simus. P. Quasi vero istud unquam præ me feram; contra, eo magis amo vos, quo me rogatis sæpius. Quid enim magis cupio, quam ut aliquando vos videam, & optimos & doctissimos? L. Habemus gratiam maximam Præceptor humanissime. P. Eam gratiam ego & vos Deo nostro debemus, qui solus, sua bonitate, utriusque bonam dedit voluntatem. L. Faxit ille ut hoc beneficio recto semper utamur in ipsius gloriam: Sed dic quæso, Follis cujus est generis. P. Masculini. L. At ego potius fœminini dixissem. P. Quamobrem? L. Quia tale est pellic quod est in rudimentis pro exemplo positum. P. Non abs re id conjiciebas. Nam in is finita quale est pellic, magna ex parte fœminina sunt. L. Non igitur omnia? P. Vix ulla est tam generalis regula, quæ exceptione careat. Follis igitur sub exceptionem cadit, quia masculinum est. Sic aliquot alia, ut ignis, piscis, axis, &c. L. Sed unde illud dignoscam? P. Facile cognoscēs, quum perveneris ad Grammaticæ regulas. Sed interim Latine loquentes attente observa, teque ad eorum imitationem diligenter accomoda. L. At istud longum est præceptor. P. Non sunt nisi longo tempore præclara ædificia. L. Experientia nos istud docet. At pater meus vellent me annuo spatio doctum videre. P. Ego vero istud unius diei spatio videre vellem. Sed quid agas? omnibus in rebus expectandum tempus est. Pater tuus quia non didicit literas, nescit quid doctrina valeat neque quantis laboribus illa comparetur. L. Verum dicis, sed quid illi respondere possum, quum apud me conqueritur de temporis longi spatio in discendis literis. P. Docebo te inter cœnandum, nunc ito lulum cum cæteris, ut me in musæum recipiam. L. Ignosce mihi quæso, præceptor, quod te interpellaverim. P. Nihil me interpellasti: non enim occupatus eram; præterea si te audire mihi molestum fuisset, nonne poteram te in alio tempus rejicere? L. Tuò jure id poteram. P. At igitur.

LIBER TERTIUS.

Carolus. Magister.

31

32

Salvus sis præceptor. **M** Auspicato advenis, quid nuncias? **C** O-rat pater meus, ut animi causa eamus una in hortos suburbanos. **M**. Ad eam rem nos invitat serenitas, & nunc sumus feriati: Sed quid illic aspectu jucundum videbimus? **C**. Varias & pulchras arbores cum suis fructibus, item herbarum & florum miram varietatem. **M**. Nihil est illis rebus hoc tempore jucundius. **C**. Ea est Dei erga nos beneficentia. **M**. Quem quidem assiduus laudibus prosequi debemus. **C**. Sed vereor, ne patri in mora simus. **M**. Tantisper expecta dum togam muto, ut sim ad ambulandum expeditior. Jam paratus sum, nunc eamus. Sed estne domi pater? **C** Præ foribus nos expectat. **M**. Bene res habet: vide ut eam decenter salutes. **C** De hoc te docente sæpe admoniti fuimus.

David. Magister.

33

Pater meus tibi salutem plurimam dicit: **M**. Ain tu? Quando rure rediit? **D** Heri tantum. **M**: Ut valet? **D**. Optime. **M** Mater vobis ubi est? **D**. Adhuc est in Gallia. **M**. Ubi in Gallia? **D**. Aureliæ. **M**. De illa quid auditis? **D**. Esse bona valetudine præditam, Dei beneficiis. **M**. Dominus Deus conserveat eam. **D**. Ita precor. **M**. Dic vicissim patri salutem plurimam verbis meis. **D**. Faciam sedulo.

Bernardus. Præceptor.

34

Præceptor, licetne pauca? **P**. Dic libere. **B**. Cur non dicimus hic arbor, sicut hic labor. Item cur genitivum arboris non proferimus perultima longa, ut fere in cæteris nominibus terminationis ejusdem. **P**. Quia loquendi usus aliter approbavit. Nec enim ubique locum habet analogia: sed ubi ea deficit, sequendus est eorum usus, qui recte & pure locuti sunt. Nam ipsa Latinitas, usu & auctoritate magis, quam ratione constat. **B**. Da igitur auctoritatem de nomine arbor? **P**. *Arboris exesæ* *ancus*, apud Virgilium. Nonne hic manifeste vides, & genus, & accentum? **B**. Video Præceptor: sed suntne alia eodem accentu. **P**. In priore Græca omnia: ut Castor Castoris: sic Hector, Nestor & similia. In hac duo neutri generis, æquor æquoris, marmor marmoris: sunt & æctiva quædam, ut memor memoris: Et ex eo compositum immemor. Ita quoque sunt ex decus & corpus composita, ut indecor indecoris, tripor tricorporis. Sed hæc apud Grammaticos annotata facile per te inies. Nam ista ætas tua majorem indies requirit diligentiam. Huo edit, quod hæc ipsa quæ tuo labore & diligentia inveneris, firmare tenebis memoria. **B**. Ago tibi gratias humanissime præceptor, quod tanta humanitate non solum doces, sed etiam admones. **P**. Bene facis: interim volo memineras soli Deo acceptum reterre, quicquid boni ex labore in te proficiatur. Frustra enim docendo laboramus, nisi laboribus tuis divinus favor accesserit. Nosti illud Apostoli. Neque qui plantat effundit, neque qui rigat, sed qui dat incrementum Deus. **B**. Effemus profecto indo stupidiore si ista ignoraremus, quæ nobis tam sæpe incutcas, tam diligenter. **P**. Tanto diligentius vos oportet tum meminisse, tum referari. Sed jam tempus est ut ad quotidianum pensum te referas. Ego interea me abdo in musæolum.

Præceptor. Olivarius.

35

Latine, *A Book*. **O**. Liber. **P**. Liber cuius generis? **O**. Masculini. **P**. Qui scis? **O**. Ex bene loquendi usu & consuetudine. **P**. Ostende ut. **O**. Nam quotidie loquentes sic dicimus. **Hic liber cuius est? Dicitur Bene**

tum ligulas, illinc me ad fatorum conferre. P. Cur ad futores? A. Ut alteri ex calceis meis annectat corrigiam. P. Ista omnia quando confeceris? A. Intra horæ spatium, ut spero. P. Erunt multi fortasse in constrictina expectantes. A. Fieri potest: sed si videro diutius mihi morandum illic esse, expectabo in diem Sabbathi. P. Estne alius qui prodire velit? A. Pontanus ait se velle chartam emere. P. Scisne illi opus esse. A. Scio. P. Ite igitur una: curate diligenter suum uterque negotium: nec sitis cessatores. A. Deo iuvante cavebimus.

Corbonarius. Magister.

Licetne exire? M. Quo? C. Ad futores. M. Quid eo? C. Ut mihi tunnicam faciendam metiatur. M. Quæ tibi est materia? C. Niger pannus. M. Ubi est. C. In area mea. M. Sartor autem quis tibi est? C. Petrus Sylvius. P. Estne peritus artifex? C. Sic audiui, & est notus patri meo, qui iussit ut illum adirem. M. Ubi habitat? C. In vicco Xenodochii. P. Non nimis longe est, cave discurras. C. Cavebo. P. Facile a me veniam impetrant qui nunquam fallunt. C. Avertat Deus ut unquam fallam.

Luternius. Præceptor.

Præceptor licetne pauca? P. Loquere quid velis. L. Quam interdum dicis alicui nostrum, ubi est follis? vel cedo follem, non apparet utrum follis sit masculini an fœminini generis. P. Non apparet fateor, quid tum? L. Unde igitur scire possumus? P. Cur me de hoc nunquam rogastis? L. Tam multa tam sæpe interrogamus, ut veremur ne tibi molesti simus. P. Quasi vero istud unquam præ me feram; contra, eo magis amo vos, quo me rogatis sæpius. Quid enim magis cupio, quam ut aliquando vos videam, & optimos & doctissimos? L. Habemus gratiam maximam Præceptor humanissime. P. Eam gratiam ego & vos Deo nostro debemus, qui solus, sua bonitate, utriusque bonam dedit voluntatem. L. Faxit ille ut hoc beneficio recto semper utamur in ipsius gloriam: Sed dic quæso. Follis cujus est generis? P. Masculini. L. At ego potius fœminini dixissem. P. Quamobrem? L. Quia tale est pellis quod est in rudimentis pro exemplo positum. P. Non abs re id conjiciebas. Nam in is finita quale est pellis, magna ex parte fœminina sunt. L. Non igitur omnia? P. Vix ulla est tam generalis regula, quæ exceptione careat. Follis igitur sub exceptionem cadit, quia masculinum est. Sic aliquot alia, ut ignis, piscis, axis, &c. L. Sed unde illud dignoscam? P. Facile cognoscet, quum perveneris ad Grammaticæ regulas. Sed interim Latine loquentes attente observa, teque ad eorum imitationem diligenter accomoda. L. At istud longum est præceptor. P. Non sunt nisi longo tempore præclara ædificia. L. Experientia nos istud docet. At pater meus vellent me annuo spatio doctum videre. P. Ego vero istud unius diei spatio videre vellem. Sed quid agas? omnibus in rebus expectandum tempus est. Pater tuus quia non didicit literas, nescit quid doctrina valeat neque quantis laboribus illa comparetur. L. Verum dicis, sed quid illi respondere possum, quum apud me conqueritur de temporis longi spatio in discendis literis. P. Docebo te inter cœnandum, nunc ito lulum cum cæteris, ut me in mufæum recipiam. L. Ignosce mihi quæso, præceptor, quod te interpellaverim. P. Nihil me interpellasti: non enim occupatus eram: præterea si te audire mihi molestum fuisset, nonne poteram te in alio tempore rejicere? L. Tuò jure id poteram. P. Abi igitur.

LIBER TERTIUS.

Carolus. Magister.

31

32

Salvus sis præceptor. **M** Auspicato advenis, quid nuncias? **C** O-
rat pater meus, ut animi causa eamus una in hortos suburbanos. **M**.
Ad eam rem nos invitat serenitas, & nunc sumus feriati: Sed quid illic
aspectu jucundum videbimus? **C**. Varias & pulchras arbores cum suis
fructibus, item herbarum & florum miram varietatem. **M**. Nihil est
illis rebus hoc tempore jucundius. **C**. Ea est Dei erga nos beneficentia.
M. Quem quidem assiduis laudibus prosequi debemus. **C**. Sed vereor,
ne patri in mora simus. **M**. Tantisper expecta dum togam muto, ut sim ad
ambulandum expeditior. Jam paratus sum, nunc eamus. Sed estne domi
pater? **C** Præ foribus nos expectat. **M**. Bene res habet: vide ut e-
am decenter salutes. **C** De hoc te docente sæpe admoniti fuimus.

David. Magister.

33

Pater meus tibi salutem plurimam dicit: **M** Ain tu? Quando rure
rediit? **D** Heri tantum. **M**: Ut valet? **D**. Optime. **M** Mater ve-
rubi est? **D**. Adhuc est in Gallia. **M**. Ubi in Gallia? **D**. Aureliæ.
M. De illa quid auditis? **D**. Esse bona valetudine præditam, Dei benefici-
um. **M**. Dominus Deus conserveat eam. **D**. Ita precor. **M**. Dic vicissim
mihi salutem plurimam verbis meis. **D**. Faciam sedulo.

Bernardus. Præceptor.

34

Præceptor, licetne pauca? **P**. Dic libere. **B**. Cur non dicimus hic ar-
bor, sicut hic labor. Item cur genitivum arboris non proferimus pe-
nitima longa, ut fere in cæteris nominibus terminationis ejusdem. **P**.
Galia loquendi usus aliter approbavit. Nec enim ubique locum habet ana-
logia: sed ubi ea deficit, sequendus est eorum usus, qui recte & pure lo-
qui sunt. Nam ipsa Latinitas, usu & auctoritate magis, quam ratione
constat. **B**. Da igitur auctoritatem de nomine arbor? **P**. *Arboris exesa-*
ntus, apud Virgilium. Nonne hic manifeste vides, & genus, & accen-
tum? **B**. Video Præceptor: sed suntne alia eodem accentu. **P**. In pri-
ma Græca omnia: ut Castor Castoris: sic Hector, Nestor & similia. In
hæc duo neutri generis, æquor æquoris, marmor marmoris: sunt &
selectiva quædam, ut memor memoris: Et ex eo compositum immemor.
Alia quoque sunt ex decus & corpus composita, ut indecor indecoris, tri-
por tricorporis. Sed hæc apud Grammaticos annotata facile per te in-
venies. Nam ista ætas tua majorem indies requirit diligentiam. Huc
redit, quod hæc ipsa quæ tuo labore & diligentia inveneris, fir-
mè tenebis memoria. **B**. Ago tibi gratias humanissime præceptor, quod
tanta humanitate non solum doces, sed etiam admones. **P**. Bene facis:
interim volo memineras tibi Deo acceptum retere, quicquid boni ex labo-
re tuo in te proficiscitur. Frustra enim docendo laboramus, nisi laboribus
tuis divinus favor accesserit. Nosti illud Apostoli, Neque qui plantat est
quid, neque qui rigat, sed qui dat incrementum Deus. **B**. Effemus profecto
ambo stupidiore si ista ignoraremus, quæ nobis tam sæpe inculcas, tam-
diligenter. **P**. Tanto diligentius vos oportet tum meminisse, tum re-
ferri. Sed jam tempus est ut ad quotidianum pensum te referas. Ego
interea me abdo in musæolum.

Præceptor. Olivarius.

35

Latine, *A Book*. **O**. Liber. **P**. Liber cujus generis? **O**. Masculini.
P. Qui scis? **O**. Ex bene loquendi usu & consuetudine. **P**. Ostende u-
bi. **O**. Nam quotidie loquentes sic dicimus. *Hic liber cujus est?* **D**ici-
Bene

mus item sæpenumero. Liber meus, liber tuus, bonus liber, & similia. P. Bene respondiſti: ſed quis loquendi uſum te docuit? O. Tu ipſe præceptor. P. Ergone tenes omnem uſum linguæ Latinæ? O. Si tenerem, jam non eſſem diſcipulus. P. Quid igitur? O. Magiſter fortasſe. P. Abi, reſponſo tuo contentus ſum. O. Gaudeo ſane. P. Age grãcias Deo, qui tibi dedit ingenium & mentem bonam. O. Utinam ſemper agnoſcam ejus in me beneficia. P. Utinam ille favore ſuo tua ſtudia proſequatur. Quid hoc ſibi vult oliuari? O. Quod mihi bene precaris. P. Ergo tu quoque memento bene ex animo precari omnibus, præcipue vero condiſcipulis tuis. O. Meminero præceptor. P. Addendum fuerat, Deo juvante. O. Oblitus ſum, fateor.

Præceptor. Niger.

A Teude Niger, ut diſcas Latina bene Anglice vertere. N. Attendo prætor. At diligenter: N. Imo diligentiffime & ex animo. P. Bene facis. N. Propone igitur mihi Latina ut nobis interdum ſoles. Quid opus eſt? N. *What is needful.* P. Gallinæ. N. *To a hen.* P. U. N. *That.* P. Illa. N. *She.* P. Sit. N. *May be.* P. Bona. N. *Good.* P. Recte vertiſti. Nunc ad ſingulas partes hujus orationis reſponde nomen. N. Reſpondebo quoad potero, dummodo mihi præris. P. Quid. N. Eſt nomen. P. Opus. N. Nomen. P. Eſt. N. Verbum. P. Gallinæ. N. Nomen. P. Ur. N. Conjunctio, hoc in loco. P. Illa. N. Pronomen. P. Sit. N. Verbum. P. Bona. N. Nomen. P. Age dicamus iterum ut ſingula paulo planius intelligas. N. Quid nunc reſpondebo? P. Indica breviter ſingularum partium declinationem, ut vos docere ſoleo. N. Præito igitur ut cœpiſti. P. Quid? N. Quid cujus, nomen ſubſtantivum anomalum. P. Opus. N. Hoc opus operis, ut oneris. P. Falleris Niger. N. Quid ita? P. Quia opus hic eſt adjectivum. N. Eho adjectivum! quomodo declinatur? P. Eſt indeclinabile. N. Me miſerum? nunquam iſtud audiveram. P. Addendum fuit, quæſciam, vel quod meminero. N. Quamobrem? P. Quia fortasſe audiveras, ſed memineras male. N. Fieri poteſt: ſed perge (quæſo) me docere. Quid Anglice ſignificat iſtud nomen? P. Non ſolet Anglice verti, junctam cum verbo ſum, es. N. Da exemplum. P. Quotidie in ore habes exempla. N. Nunc mihi non occurrunt. P. Nonne ſoles dicere & adire ex condiſcipulis? opus eſt mihi charta, atramento, pecunia & ſimilia. N. Sæpe dico fateor. & ſæpe audio: ſed parum adverto. P. Nunc igitur adverte, & manda memoria: Opus eſt mihi pecunia ad libros emendos, *I have need of money to buy books.* Vel ſic, *I want money.* *I have to do with.* N. Da item aliud exemplum quæſo. P. Opus eſt tibi virgis, ut tua expellatur pigritia, *Thou haſt need of rods, that thy ſloth may be driven away.* N. Fateor equidem præceptor. Sed Deus (ut ſperamus) mei miſerebitur. P. Omnium miſeret Deus, qui pie illum invocant. de nomine opus jam ſatis multa, quod ad vos attinet: ad cætera recte. Eſt. N. Sum es, eſſe verbum anomalum. P. Gallinæ. N. Gallina, Gallinæ, ut menſa, menſæ. P. Ur. N. Non declinatur quia eſt conjunctum Anglice, *That, to the end that for that.* P. Illa. N. Ille, generis maſculini, illa g. f. Illud gen. n. Declinæ in feminino. N. Illa, iſtius, &c. P. Sit. N. Jam dictum eſt. P. Bona. N. Bonus, gen. maſculini, ſcæm: bonum, neutr. nomen adjectivum. P. Conſer ad exemplum. Juſtus, juſta, juſtum: bonus, bona, bonum. P. Nunc mutuo vos inſinuate ut plenius omnia tractetis.

LIBER TERTIUS.

57

Blanderius. Præceptor.

Præceptor. P. Quid vis ? B. Licetne mihi ire domum ? P. Cur ante horam ? B. Pater iussit ut nunc abirem. P. Quid eget opera tua ? B. Vult me in villam mittere. P. Quid eo ? B. Petiturum uvas, & eadem opera nunciatum alii villæ nostro. P. Quid si me fallis ? B. Adferam testimonium, ut scias. P. Quando redibis ? B. Hora prima, ut spero. P. Qui tam cito ? B. Illa nostra non longe hinc est. P. Ito sane.

David. Præceptor.

32

Præceptor. placetne audire excusationem meam ? P. Quando abfuisti. D. Hesterno die. P. Quota hora ? D. Prima. P. Quæ fuit causa ? D. Accersitus fui. P. A quo ? D. A patre. P. Quis tibi nunciavit ? D. Famulus noster. P. Cur me non adivit ? D. Quia dicebat ille se urgeri festinatio. P. Suntne tibi testes ? D. Adsumt præceptor. P. Abi, sede in loco tuo, ego interim eos interrogabo.

Præceptor. Michael.

39

Ur non venisti citius ? M. Expectabam fratrem. P. Ubi est ? M. Restitit in foro. P. Cur eum non aduxisti ? M. Volebat emere atramentum. P. Imo, pyra, mala, aut aliquid e cæteris fructibus. M. Nescio, tamen illud dicebat. P. Quum sitis fratres. cur non habetis domi commune atramentum in ampulla ? M. Erater nihil vult habere commune mecum. Vult igitur omnia sibi propria ? M. Illud est. P. Admone me quum emerit, ego illum docebo quid sit fraternitas. M. Faciam præceptor. P. Ad locum tuum.

Daniel. Præceptor.

40

Licetne abesse hora secunda ? P. Quid habes negotii ? D. Pater eget opera mea. P. Qua in re ? D. Ut sibi aliquid scribam. P. Sed interim non reddes quæ præscripta sunt vobis. D. Jam edidici. P. Factum bene. Placetne tibi audire me ? P. Cras audiam, quum licebit per otium. D. Permittisse igitur ut absum præceptor ? P. Age, permitto, sed ita ut crastino die scriptum adferas testimonium. D. Ego semper tibi adfero aut a patre scriptum, aut a nostro famulo, patris nomine. P. Recte facit pater. Sunt enim multi qui me pascunt mendaciis. Nunc abi, & patri dic saluta in verbis meis. D. Faciam libenter.

Præceptor. Caperonus.

41

Eus Caperone. C. Hem præceptor. P. Quid fiet fater tuus ? C. Egrotat. P. Qui scis ? C. Satis apparet. P. Quo signo ? C. Quia vomit. B. Quid illi dolet ? C. Caput & stomachus, ut dicit. P. Cur non recipit remedium ? C. Non ausus est. P. Tu vero non audebas me admonere ? Age duc tu ipse demum usque, & matri narra diligenter, ut ille se habeat. Propterea, quid cessas ? Duc eum lento gradu. C. Ducam præceptor.

Magister. Tiliacus.

42

Eus Tiliace, sequere me in cubiculum est quod ego te secum manere velim. T. Adsum præceptor. M. Nunquamne mature in scholam venis ? T. Non possum venire citius. M. Semper istud dicis, quid impedit te ? T. Nemo est domi nostræ qui me expergesciat. M. Nemo ? T. Forsus nemo. M. Non habetis ancillam. T. Habemus quidem, sed non curat me excitare. M. Imo (ut opinor) non curas surgere : nonne verum dico ? quid taces ? responde nunc tandem aliquid. T. Me miserum, quid dicam ? M. Nihil est quod verearis, fatere verum. T. Quid si confessus ero ? Eho, tibi ignoscam, crede mihi. T. Abi, pudet. M. Ne pudeat verum

LIBER TERTIUS.

fateri quæso : alioqui vapulabis. Pergin tacere? Heus observator, vise a matrem ejus & roga. T. Ne mittas, præceptor, dicam tibi rem omnem nihil reticebo. M. Age esto animo bono. T. Sic est profecto, ut dixisti, M. Non satis istud est. volo audire sigillatim omnia. Narra mihi plane, quemadmodum tota sese res habeat. T. Quum venit ancilla me excitatum, primum nihil respondeo quasi serio dormiam, deinde si magis urgeat, attollo ægre caput, sedeo in lecto, thoracem injicio humeris quasi statim surrecturus. M. Quam pulchre narras? Ita me Deus amet, nunc te magis am quam unquam feci. Perge? T. Quum primum ergeßa est ancilla cubiculum, tum ego reclino caput in pulvinum. ac demitto pedes. M. Etiamne dormis? T. Ego vero redormio bene, placideque M. Quam diu? T. Donec ancilla secundo veniat. M. Quum rediit, quid tibi dicit? T. Exclamat, vociferatur, insanit, M. Quibus utitur verbis? T. Hem nebula (inquit) quando eris in schola? Ego dicam præceptori tuo, ut te bene videret : tu nunquam vis surgere, nisi bis aut ter excitatus fueris. M. Bonæ fide promittis facturum te posthac officium? T. Si unquam recidero, causam non dicam quin palam cædar virgis, idque acerbissime. M. Belle quidem promittis, sed quomodo præstabis promissa? T. Adjuvante Domino Deo. M. Qua ratione flectes illum? T. Fide & assiduis precibus. M. aliquid qui nihil possis obtinere. T. Credo equidem. M. Non satis est credere, nisi cures efficere diligenter. T. Curabo pro viribus, ac dies noctesq. id unum meditabor. M. Optime loqueris, dum tamen memor esse pergas. T. quomodo possem oblivisci? Nunquam desinunt istud monere concionatores, sed vero fere quotidie ad id nos hortatis & bene facis præceptor, quia omnifsumus valde negligentes : sed ego primus omnium M. da igitur operam ut tu omnium primus mores istos mutes, ac memento præcipere semper verax esse. T. Faxit Deus, ut nunquam mentiar. M. Quam felix esses. T. Satis in præsentia felix ero, si tantum me absolvere. M. Faciam quod tibi sum pollicitus, sed ea lege ut tui promissi memineris & re ipsa præstes, quemadmodum nunc mihi promissisti. T. Quid igitur restat quo minus abeam liber? M. Imo illud restat : mane & audi etiam nunc. T. Quamdiu voles, præceptor? M. Inter cætera, excutere oportet istam pigritiam quæ te in lecto detinere solet. Non enim decet studiosum adolescentem somniculosum & inertem esse, sed alertum & expectantem, cujusmodi vides aliquot ex condiscipulis tuis. Non tenes memoria divinum Petri Apostoli præceptum? T. Quid illud est? Sobrii (inquit) esto & vigilate. T. O quoties audieram, sed (proh dolor) nunquam usurpavi. M. Fac ut studiosè usurpes in posterum neque id solum, sed etiam cætera bene vivendi præcepta, quæ toties audivisti quod quidem si diligenter feceris, tibi in primis consules, jucundus eris parentibus, & mihi, & condiscipulis tuis : denique (id quod est præcipuum) charus eris Deo, qui studia tua in gloriam sui nominis magis indies movebit. T. O quantum fructum sentio ex ista admonitione tua. M. Vehementer sane gaudeo, & tua & condiscipulorum causa. T. Quid si narres illis meam penitentiam? M. Ego vero narrabo primo quoque tempore ut exemplo tuo discant nihil esse acceptius Deo quam culpam agnoscere, & ad fragem bonam redire. Vale fili, & adesto hora tertia in auditorio. Ago tibi gratias ingentes, Amantissime præceptor. Vale.

Collo

Colloquiorum Scholasticorum

LIBER QUARTUS.

Paulo graviora continens, præsertim in moribus & Christiana doctrina.

COLLOQUIUM PRIMUM

Hugo. Samuel.

O Bsecro te, *Samuel*, da mihi operam paulisper. H. Quid istud est? H. Nescio quid incidit mihi in oculum, quod me habet male? S. In utrum oculum incidit? H. In dextrum. S. Vis inspiciam; H. Inspice, amabo te, S. Aperiquantum potes, ac tene immobilem, H. Non vides a noctu continere. S. Mane, egomet tenebos sinistra manu. H. Ecuid vides? S. Video aliquid minutum. H. Exime, quæso, si potes. S. Quin jam exemi. H. O tactum bene, quid est? S. Cerne tu ipse H. Est mica pulveris. S. Et quidem usque adeo pusilla, ut vix cerni possit. H. Vis quantum doloris adierat oculis res tam exigua, S. Haud mirum quidem. Nullum enim e membris exterioribus, oculo tenerius esse dicitur. Inde etiam fit ut experiamur nihil esse nobis charius. H. Hoc Deus approbat, quum de sua in nos charitate loquens apud Zachariam, 2 cap Sic ait, qui vos tangit, tangit pupillum oculi mei? S. O immensam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet: H. Non mihi ruber oculus? S. Aliquantum, nempe quia fricuiisti. H. Credin? tu adhuc mihi dolere? S. Quidni credam qui toties talem molestiam sum expertus? H. Experientia est rerum magistra, S. Ita vulgo dicitur, H. Quid pretii dabo isti medico, pro labore? S. Quantum pacti sumus, H. Brevis est conclusio: ergo nihil. Sed tamen, habeo tibi gratiam: atque utinam detur referendi locus. S. Quin potius avertat Deus: H. Bene correxisti: dixeram imprudenter: at sine dolo. S. sic accepi, sed interim joculari licet, præsertim ut in Latina lingua nos exercemus. A. Faxit Dominus Deus, ut omnia studia nostra ad gloriam ipsius referantur. S. Faxit precor,

Alexander. Carolus

Cce, reddo tibi commodatum. & gratias ago maximas C. Non est quod agas: sed tu satisne utius eras? A. Satis civi usum concessisti, quæ tua est humanitas C. Quoties opus erit, quæso, ne parcas rebus meis, non parcam: quando ita jubes. C. Pergratum mihi feceris, A. Gratiâ habeo maximam, tu vero nostris vicissim utere, si quis usus fuerit. C. Non est quod moncas, satis mea sponte sum impudens. A. Imo verecundus nimis, C. Esto: aliquando tamen senties. A. Ita velim: bene vale, C. Te servet Dominus Deus.

David. Quintinus.

Cur diligenter, audire debemus Evangelium? Q. Ut discamus Deum colere ex voluntate ejus. D. Nihil aliud respondes? Q. Quid responderem? Nihil enim scio præterea. D. Nonne etiam ut sçis & iuste viva-

mu ? Q. Declara mihi illa duo adverbia quæso. D. Sobrie, id est continenter : iuste, id est in iustitia, nempe ut suum cuique tribuamus. Ita si ut sobrie, ad vitam cuiusque privatam pertineat. Iuste autem, ad charitatem quam proximo debemus. Q. Sed audi, mi Paulè Nonne cultus Deum omnia illa complectitur ? D. Probe sentis : Quintine : sed volui experiri in responsionem tuam recte intellexeris. Q. Bene fecisti. Nam de sinceris verbi divini intellectu nihil nimis dici potest. Et de hac re quidem tecum pluribus verbis libenter agerem : sed nos hora ipsa admonet ut discedamus, vale.

Observator Baptista.

FRater tuus semper in concione, aut garrat aut ineptit, aut aliquem incitat, ex quo fit ut sæpe notandus sit, deinde vapulet. B. Quid vis faciam. O. Cur non sæpe mones ? B. Nunquam desisto monere. O. Perge precor. B. Nihil est quod me preceris : nunquam cessabo donec (volente Deo) aliqua ex parte se correxerit. O. Sic usurpabis Catonis præceptum *Quando mones aliquem*, nosti cætera. B. Sed oro te mi Nicolae ut quoties eum nota veris, id mihi renuncies. O. Nunquam finis esset, adeo frequens est nomen ejus in meis comestariolis. B. Saltem fac me semel certior, quum primum commiserit, quo sit accusandus : tum ego dicam patri, cujus verbum magis timet quam verbera. O. Istud est non parvum bonæ indolis argumentum. B. Ita spero quidem. Facies igitur quod rogo. O. Ego vero æque libens.

Blasus, Melocus.

Quid consilii tractabas modo cum præceptore ? M. Si scire cupis, illum percontare. B. Cur me celas ? M. Ut ne palam facias. B. Non ideo. (Crede mihi) te rogo ut id proferam, quid enim proficerem ? M. Quamobrem igitur tam cupide rogas ? P. Nimirum ut mecum tacitus gaudeam. si quid boni audieris. M. Itane paratus advenis ut a me extorqueas, quod mihi uni, idque a præceptore creditum est ? B. Quod mihi dixeris, sardo & muto dictum puta. M. Egone tergum meum in tuam fidem committam ? B. Id profecto potes & quidem sine periculo. M. Nunquam dices tam commode ut istud mihi persuadeas. B. Dabo fidem me taciturnum. M. Etiam si ter quaterve sanctissime juraveris, non prodam. Proinde tu desine percontari. B. Hem ubi est illa nostra amicitia ? M. Nescis dictum istud sapientis. *Quod tacitum esse vis, nemini dixeris.* B. Audivi aliquoties, sed quod amico dictum sit nemini dictum videtur : est enim amicus quasi alter idem. M. Eadem tibi dicet, qui scire ex te vult. & item alius qui ex illo, atque ita ad aures omnium pervenit. Itaque si me tibi posthac vis amicum esse, me missum facito. P. Non sum imperator, ut te missum faciam. M. Pergit molestus esse ? B. Abire malim, quam tibi molestiam exhibere.

M. N.

Quando vis abire domum ? N. Nescio, ubi Deo visum fuerit : id enim pendet ex voluntate ejus, non mea. M. Quid si te accersat pater ? N. Tunc intelligam Deum sic velle, ideoque parebo. M. Quid si alia fuerit Dei, alia patris tui voluntas. N. De hoc non est meum disputare, sed ut confido, pater non temere me accerset. M. Ego quoque non aliter sentio : sed volui tantisper tecum fabulari. N. Gaudeo hunc nostrum sermonem non fuisse fabulosum. M. Utinam in scholis frequentiores essent sermones ejusmodi. N. Tum erunt, quam Deus ipse puerorum animos immoro tui affecterit. M. Ergo precemur eum ut id brevi contingat.

MAT.

Marthorius. Hieremias.

Qua pecunia emisti librum istum? H. Qua censes, nisi mea. M. Miror unde habueris. H. Quid miraris? Antibi debeo reddere rationem? M. Egone exigo? H. Videris exigere. M. Non exigo, inquam, sed sic solemus inter nos familiariter, & libere fabulari: ut Latine semper discamus aliquid. H. Ea res fateor, plurimum confert nobis ad Latine loquendi facultatem. Sed nemo est tam lenis, quin interdum subirascat. M. Est, ut dicis; sed est brevis Puerorum ira. H. Quod autem de pecunia rogabas, eam a patre acceperam. M. Quando venerat? H. Ab hinc octo dies. M. Miror quod eum non viderim. H. Non est quod mireris. M. Quid ita? H. Quia vix sesquihoram hic moratus est? Quum enim de equo descendisset, meque paucis esset alloquutus, Ascendimus (inquit) in tuum cubiculum, ut tecum liberius colloquar. M. Sed antequam narres cetera, velim scire quid sibi vellet adventus ejus tam inopinatus. H. Falso quodam rumore (ut sit) audierat me ægrotum esse. M. Quid ille, quum præter spem te valentem invenit? H. Mirifice affectus est gaudio. M. Quis dubitet? H. Præterea, Deo oprimo maximo, in primas egit gratias. M. Libenter hæc audio, perge quæso. H. Tunc urbem de valetudine pertrahatur, una precamur, non sine gratiarum actione: tandem quærit æquid mihi opus sit. Opus (inquam pater, Qua inquit) re eges? Libro (inquam) decem assium. Tum ille promittit ex marcipio decusssem: eum mihi in manum dat: & vale dicto statim conscendit quum, atque abit. M. Cur tibi plus dederat quam petiveras? H. Istud illi opte quæris. Scilicet ita lætus erat, quia me præter spem, bene sanum idem offenderat, ut si vel coronatum petivissem, tam facile dedisset mihi. M. Quamquam debes illi summo patri, qui tibi adeo bonum patrem dederit. M. Ne cogitari quidem potest quantum debeam. Nam etiamsi malum dedisset, deberem tamen non parum. Sed quid cessamus audire ire præcedentem? M. Jam instat hora tertia. H. Parata sunt mihi omnia. M. Mihi quoque. H. Eamus ergo in auditorium.

Sonerius. Villarius.

Ibi nunc est frater tuus natu maximus? V. Ivit in militiam. S. Quid ais? In militiam? V. Sic res est. S. Sic ergo valedixit literis? Jam pridem literarum satietas eum ceperat. S. Quid ita? V. Nescio, quia volebat liberius vivere. S. Quomodo permisit pater? V. Quid? Itas permisit? Patre absente matre invitatus profectus est. S. O miserum atque olescens. V. Imo vero miserrimum. S. Quid faciet? V. Id quod esse, ceteri qui sequuntur illud vitæ genus, nempe spoliabit, rapiet, ludeat aergum, porabit, scortabitur. S. Estne isthæc militum vita? V. Omnino. S. Unde scis istud. V. Audivi nuper ex patre quum cenarem. S. Quoribus nam narrabat talia? V. Docebat nos nihil esse certius quam Deum timere, si custodit parvulos, eosque in viam rectam paulatim inducit. S. Et præceptor ipse noster de istis rebus sæpe nos admonet. V. Tanto magis debemus esse solliciti, ut parentes charos habeamus, & præceptores, quod in opera Deus ad nostram institutionem utitur. S. Utinam utrique præcipimus quod ipse nobis in sua lege præcipit. V. Ita faxit ille. S. Faxit.

Lucas. Orosius.

Udio fratrem tuum jam revertisse ex Germania. O. Sic est. L. Solusne remisit. O. Non omnino. L. Quis igitur cum illo? O. Quidam civis

LIBER QUARTUS.

civis hujus oppidi, qui fere biennium illic habitaverat. L. Cur iverat frater? O. Missus illuc fuerat a patre ut Germanice disceret loqui. L. Quam igitur ob rem non fuit illic diutius? O. Jam non poterat ferre matris desiderium. L. O tenellem adolescentem? Quotum agit annum? O. Decimum septimum, si recte mater meminit, ex qua id audivi sæpe. L. Age, quo vultu a patre acceptus ejus est adventus? O. Rogas? pater non sustinebat illum aspicere: quin etiam nec salutatione dignatus, nec alloquio, jussit eum abire e conspectu. L. Quid præterea? O. Nisi mater cum lachrymis intercessisset, jubebat apparitorem accersi, qui miserum in carcerem conficeret. L. Atque non poterat injussu magistratus. O. Nescio, tamen conabatur. L. Quid postea factum est? cubitne domi vestra? O. Minime vero. L. Ubi igitur? O. Sororis meæ virum nostin? L. Tanquam digitos. O. Eo missus est a matre, dum patris iram deservesceret. L. Quid tandem accidit. O. Egit mater cum propinquis & amicis nostris ut iratum patrem mitigarent. L. Sic igitur frater tuus cum patre in gratiam rediit. O. Id non fuit magni negotii, jam enim patrem coeperat pœnitere quod sic excanduiisset quodque tam graviter accepisset filium. L. Nempe dies iram ejus lenierat. O. Ea tamen lege recepit illum ut promitteret se in Germaniam rediturum statim a vindemia. L. Videram quam ineptus sit ille in matres nostras affectus. O. Atqui ipsæ matres sunt in causa. Cur enim adeo tenere nos adamant? L. Naturam cogere difficile est. O. In hanc sententiam tenesne versum ex Horatio. L. Naturam expellas furca licet, usque recurret. O. Sed quid hoc? dum fabulamur, a lusu cessatum est. L. Nihil inde nobis accidit mali: ad disputationes conveniamus jam.

Conradus. Lynus.

Ubi fuisti hodie post prandium? L. In horto præceptoris. C. Quam illuc iveras? L. Ille me miserat petitem olera. C. Quæ tandem olera collegisti? L. Vix enumerare possum omnia. C. Saltem quæ occurrunt memoriæ? L. Sed cur istud quæris? C. Ut interim recordemur aliquam rerum nomina quæ parvuli didicimus. L. Pulchra est exercitatio præsertim quum aliquid nobis superat otii. Audi igitur, collegi allia, ferpillum, porros, cepas, nasturtium, cuminum, sceniculum, thymum, amaracum, hyssopum, apium, salviam, satireiam, C. Herbarum sunt olera, quas adhuc enumerasti. L. Sic institueram memoriæ gratia. C. Perbreve porro. L. Pauca quidem restant, ut beta, cichorium, lactuca, oxalis, eruca, brassica portulaca. Plures non occurrunt. C. Qui potuisti totum meminisse? L. Præceptor mihi dederat scriptum catalogum. C. Et nonne se veras omnes? L. Noveram, alioqui eum interrogassem. C. At ego non novi omnes, quamvis nomina dedicerim. L. Ego tibi plures etiam demonstrego, quum licebit nobis in hortum ire. C. Multumne attulisti. L. Vere plenum calathum. C. Sed de singulis quantum? L. Nimis es curiosus. C. Quid vis? De singulis attuli quantum opus fuit. C. Tamen si curiosus tibi videor, tamen hoc mihi velim respondeas? Scin? tu in quem usum præceptor tot olerum genera curaret apparanda? L. Partim ut jus bene condiretur Partim ut minuat ex oleribus fieret. C. Quam bene consulebas nobis. L. Optime: sed tamen ea non erat causa præcipua. C. Quænam igitur? L. Legistine unquam Moretum Virgilii? C. Carmen quidem legi sed Moretum nunquam egi, nec vidi quod sciam. L. At videbis, spero. Nam præceptor uxorem docuit conficere, & illa confecit ex ejus præscrip-

LIBER QUARTUS.

63

C. An apponetur nobis aliquid in cenam boni? **L.** Sate[m] jus car-
 nium pingue, bene conditum, carnes optimas, & minutal ex oleribus.
C. Unde scis ista? **L.** Omnia vidi in culina quum iussus essem adjuvare,
 præcipue in meis oleribus repurgandis. **C.** Quid moretum? non saltem
 gustabimus. **L.** Imo dabitur nobis: nam confectum est quod satis sit om-
 nibus. **C.** Ista mihi sapiunt magis, præsertim æstate, quam carnes ipsæ
 aut pisciculi. **L.** Optarem proiecto servari carnes in hyemem, ut tota
 æstate olera & fructus escitaremus. **C.** Atqui (ut accepi) ista minus alunt.
L. Id ego audiui quoque aliquoties sed quid opus est tanto studiosis ali-
 mento? **C.** Non tanto fætor: si tamen parentes nos viderent pallidos &
 macilentos, statim ejus rei culpam assignarent præceptori: nohne sic est?
L. Non est dubium, sed quid agas: fere parentes (præcipue matres) no-
 bis indulgent nimium. **C.** Vere quidem dicis: sed tu interim matris indul-
 gentia libenter trueris. **L.** Quasi vero tu minus. **C.** Ne mentiar, quod
 tibi ascribo, in me quoque frequenter experior. **N.** Non possumus paren-
 tum erga nos affectum nisi nostris vitiis immutare: tantum caveamus e-
 illorum abuti benevolentia, sed in primis laudemus illum patrem nostrum
 benignissimum, qui nobis tales progenitores dedit. **C.** Ista libens audio,
 sed nos hora vocat. **L.** Age, finem imponamus.

Molerius, Dothaus.

11

I. Unde redis? **D.** E foro. **M.** Quid emisti? **D.** Carnem. **M.** Qualem?
D. Vitulinam. **M.** Ostende, quæso: fere nova res est hoc tempore.
I. Vide, bona videtur mihi. **M.** Non falleris, opinor. Quot sunt libræ?
D. Nolunt lanii appendere vitulinam. **M.** Cur non? **D.** Propter novita-
 tem. **M.** Vide astutiam Scilicet quisque vendit quam potest carissime. **D.**
 Quis acu attigisti. **M.** Quantum putas pendere? **D.** Duas libras, & pau-
 cum olei amplius. **M.** Quanti emisti? **D.** Age, divina. **M.** Non sum divinus.
 Occurrit. Atqui multi divinant, qui tamen divini non sunt. **M.** Fieri potest, sed
 nunc ex quibusdam conjecturis: alioqui divinatio vetita est in divinis literis.
 Divina igitur ex conjectura. **M.** Emisti totum duobus assibus? **D.**
 aliaulo minoris. **M.** Quanti ergo? **D.** Tenta iterum. **M.** Viginti denari-
 ymum. **D.** Nolo te diutius torqueri de nihilo. **M.** Dic igitur sodes. **D.**
 Hoc totum constitit mihi sex quadrantibus. **M.** Profecto fortuna tibi pul-
 cre favit. **D.** Quam mihi narras fortunam? **M.** Hic mos est loquendi,
 oxa, Mos (ut dicitur) tyrannus est pessimus. Atque utinam bonos mores
 cum studiose coleremus, quam obstinate retinemos malos: **M.** Tunc me-
 Et nos se haberent omnia. **D.** Nos igitur fortunam istam Ethnicis & impiis
 ego non relinquamus. Fortuna nihil est, solus est Deus qui favet nobis, solus est
 demonjutor & protector noster. **M.** Istud quidem certo scio, fideliter credo,
 si vere confiteor: sed quid agas? sæpe labitur lingua, nihil mali cogi-
 tans ante animo. **D.** Oportebat te illud meminisse. Ne lingua præcurrat
 sensu timentem. **M.** Istud quidem didicimus e septem sapientum dictis: sed non
 præpater occurrunt ejusmodi pulchre dicta, licet ea mandaverimus memoriæ.
 ene coram. Tanto igitur magis illa est exercenda: ut nobis quum opus est suppetat:
 insulebris. Isto tuo admonitu discam esse alias prudentior: **D.** Sed audio signum
 Quænam: definamus.

Herus, Famulus.

12

I. Vistine hodie in foro? **F.** Fui. **H.** Quando. **F.** Post concionem sa-
 cram. **H.** Quid emisti nobis? **F.** Fere nihil. **H.** Quid autem? **F.**
 tyrum. **H.** Quanti? **F.** Quadrante. **H.** Tantillum? **F.** Non ausus
 sum

sum amplius emere. H. Quid timebas? F. Ne bonum non esset. H. Satis prudenter factum. F. Cur istud dicis, here? H. Quia malim te esse hac in re timidiores quam audaciores. Sed nunquid omisti præterea? F. Nihil. H. Eho? nihilne? F. Nihil prorsus. H. Vah, quam parce nobis opsonatus es. F. Quid aliud emere potuissim. H. Quasi nescias quibus cibis oblectari soleam. F. Scio te amare caseum molliusculum & pyra & alios fructus recentes. H. Recte dicis: cur ergo non emebas. F. Caseus ipse carior erat pro nostra pecuniola. H. Quid fructus. F. Alii non erant satis maturi, de aliis ego dubitabam, essentne boni. H. Miser non poteris gustare. F. Atqui istæ mulieres nihil gustare permittunt, nisi te empturum affirmes. H. Nihil mirum, multi enim gustarent, animi tantum gratia. Tu igitur esto alias prudentior. F. Quomodo. H. Si Videris pulchrum aliquem fructum, eme aliquantulam denariolo, ut facias periculum. F. Quid tum præterea? H. Si tibi sapuerit, tum emito amplius, sin minus relinquo & alio te conferto. F. Bona est ista cautio. H. Memineris igitur ut ipse postea utaris. F. Ego (ut spero.) meminero diligenter. Nunquid vis præterea? H. Ut cures quæ tui sunt officii, deinde de literis incumbas.

Carolus. Quintinus.

Admissine maturinæ precatoni. Q. Adtui: tu vero ubi eras? C. Ives-ram ad patrem in cauponam, Q. Quid eo? C. Heri vesperi jussit ut se convenirem bene mane. Q. Qui ausus es tam mane prodire, idque inconsulto præceptore? C. Jam heri, veniam impetraram antequam iretur cubitum. Sed dic mihi, quid ille a precatione palam admonuit. Q. Audi (inquit) esse inter vos qui sæpenumero Anglice fabulentur & nemmo interea vestrum mihi quicquam indicat: quod est argumentum confessionis omnium in eodem peccato. Hæc fuit accusationis summa deinde ipsam sententiam multa dixit, quæ meminisse non potui. C. Sed quæ tandem fuit conclusio? Q. Quamobrem (inquit) admoneo vos, ut alii alium Latine loquendum cohortemini diligenter, & eorum nomina qui parere noluerunt, ad me quamprimum deferatis, ut huic malo remedium adhibeam. C. Nullum-igitur verbum licebit efferre Anglicum. Q. Quantum ex verbis ejus colligere potui, non ita rem intelligit. Non enim (ut scis) usque adeo est severus exactor, ut statim puniat, si cui verbum aliquod inter colloquendum exciderit. C. Aliquoties (ut memini) palam dixit edictum suum ad eos demum pertinere, quum Latine sciant, tamen semper latibula quærunt, ut Anglice fabulentur, idque de rebus ineptissimis. Q. Ea est quorundam pertinacia ut malint sæpissime vapulare repugnando præceptis honestissimis, quam laudari atque diligi obsequendo. C. Meministi te audire ex ipso præceptore *Nitimur in veritatem, &c.* Q. Memini: atque adeo est verissimum, tamen qui doctrinam Christi libenter amplectuntur, non studio peccant, neque malitia. D. Istud præstat verus illius timor Domini. Q. Tales igitur quoad licet per naturæ infirmitatem sedulo cavere nituntur, ne quid sciente faciant, dicant aut cogitent, quo deus vel minimè offendantur. C. Ergo studeamus, & nos id ipsum cavere studeamus recte vivere, & Dei nostri parere voluntati: non modo ne vitupulemus, sed magis ut illi optimo patri nostro placeamus. Q. Ita fiet ut vere simus non tenebrarum, sed lucis filii. C. Sed de his aliis pluribus nunc ad disputationes recipiamus nos. Q. Ecce, vocat signum.

Alber. Lib.

LIBER QUARTUS.

Albertus. Tirotus.

65

14

Nunc demum redis a foro? T. Quid demum? Tanta est ad lanienam tur-
 ba, ut vix accedere poterim. A. Quas tulisti nobis carnes in diem
 crastinum? T. Bubulam & vervecinam. A. Estne in foro carnum magna
 copia? T. Tanta profecto, ut mirer adeo caras esse. A. Nihil mirum. Ut
 mulæ sunt carnes, ita multi qui carnes edunt quotidie. Sed quæ potissi-
 mum vidisti carnis genera? T. Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, verve-
 cinam, suillam, hadinam, agninam. A. Nihilne amplius? T. Quid velles
 præterea? A. Nihilne igitur erat ferinæ. T. Non queo referre simul om-
 niæ: immo etiam ferinam vidi. A. Qualem? T. Cervinam & aprugnam.
 Quam pinguis est aprugna? A. O quam ineptus es? T. Quid ita? A.
 Quia talleris in rerum nominibus. Nam quod in Sue Domitico dicitur ar-
 acina id in Sue fero (id est apro) callum vocatur, & est in eo genere duris-
 simum. T. Istud quidem audire non memmi. A. Nunc audisti: manda-
 H. si vis) memoriæ. T. Tu vero doctor, unde istud didicisti? A. Domi no-
 diæ, ferina caro est longe frequentissima. T. Unde vobis tanta est copia?
 deinde. Pater habet ruri ferarum multarum vivarium, ex quo interdum solidi
 pri in urbem deferantur. T. Quale est vivarium istud? A. Locus est fere
 quadrangulæ forma amplissimus, muris altissimis septus, undique confitus
 Ives multis & proceris arboribus, inter quas sunt dumeta maxime densa. T.
 feras. Quales sunt illic arbores? unum urbanæ an sylvestres? A. Sylvestres
 idque te omnes sed in his sunt potissimum quercus & fagi, quarum glande pas-
 cuntur cervi, apri, damæ. T. O quantas merito gratias deo debetis, qui vo-
 bis largitus est tantam rerum omnium abundantiam? A. Non sumus im-
 memores beneficiorum ejus, pater enim plurima bona in pauperes erogat,
 & ne quod tamen tibi uni dictum esse velim. T. Cur ita? A. Quia talia non
 inde est prædicari. T. Tanto magis laudandus, quod Christi præceptum vere
 tanquirit, cujus verba apud *Matheum* scripta sunt. *Quum facies* (inquit)
 um a *elemosynam* &c. A. Quot capite? T. Sexto, nisi me fallit memoria. A.
 parere hac tractenus, satis enim sumus colloquuti, & jam ad disputandum
 adhiberi convenit. T. Eamus igitur. A. Sequere me: aut (si mavis) præcede.
 Quam. Ego neutrum faciam, sed una ibimus.

Guinandus. Monerotus.

15

Tantum igitur hodie e villa revertisti? M. Hodie tantum, idque paulo
 ante prandium. G. Atqui dixeras te futurum illic modo biduum. M.
 tamen sperabam fore, & sic pater promittebat. G. Quid igitur obstitit, quo
 neptius redieris citius? M. Mater me detinuit: tamen etiam cum lachry-
 repugnans eam obsecralem ut me missum faceret. G. Sed cur te tam diu remo-
 o. Quid est? M. Ut se comitaret in reditu. G. Quid vero agebas interea? M.
 G. Medigebam fructus cum rusticis nostris. G. Quos fructus? M. Quasi non
 ibent tibi noti fructus autumnales & serotini, pyra, mala, juglandes, casta-
 rus illæ. G. O jucunda exercitatio! M. Non est jucunda solum, sed etiam frugi-
 n sedora. G. Sed hoc malum, quod iterum quinque aut sex prælectionum
 o. Denique tibi periit. M. Non omnino periit, spero, curabo pro viribus, ut
 caverit aliqua ex parte recuperem. G. Quid facies? M. Describam quam potero
 ne vigilantissime. G. Quid tum postea? M. Ediscam ipsam authoris prælecti-
 fiet nem. G. Sed sententiam non satis intelliges. M. Ipsa me juvabit præcepto-
 luribus interpretatio, ut sensum magna ex parte assequar. G. Nec tamen id fa-
 cerit. M. Tu (si placet) aderis mihi per otium, ut conferamus una,
 libenter equidem faciam, sed ne istud quidem sufficiet. M. Non habeo
 quod

111 *Albertus. Tirotus.*

quod possim amplius. G. Quanto præticitisset vivam audire magistri vocem? M. Multo sane prætiterat, sed quando id mihi non contigit, nec mea culpa factum est, nihil habeo quod me accusem in hac parte. G. Recte dicis, fac igitur habeas animum bonum. Nam quod ego tecum pluribus verbis de hac re disputavi, non ideo feci ut vellem te adducere in desperationem: sed totum illud profectum est ex meo in te amore singulari. M. Haud mihi dubium istud est, quo fit ut maiorem tibi habeam gratiam. G. Sed ecce, vocat nos ad cenam tinnabulum. M. Nuncius opportunus.

Joannes. Eliel.

Salve, Eliel, E. Joannes, auspicio advenis: valesne bene? J. Optime, gratia Deo, tu vero, ut vales? E. Recte sane, Dei beneficio: sed quando redisti domo? J. Nudiustertius. E. Bene habet: opportune venisti. J. Semper Sciebam initare vacationis terminum. E. Placene ut otiose aliquandiu confabulemur? J. Maxime, dummodo semoti simus ab hac turba clamorosa ludentium. E. Bene mones: secedamus in auditorium illud quod est apertum. J. Quam apte hic sedemus? Age loquamur libere. E. Suntne peractæ vestrae vindictiæ? J. Omnino. E. Quantum temporis posuisti in isto opere? J. Dies circiter quindecim. C. Tu igitur semper interfuisti? J. Nullum intermisi diem. E. Quid agebas? J. Uvasæpius colligebam. E. Cum verbo colligebam, debuisti aliquid addere. J. Quidnam quæso? E. Et edebam. J. Quid opus fuit? De hoc nemo dubitare potest. Quis enim fructus bonos & maturos leget quin edat etiam ex optimis. E. Profecto recte loqueris: euge, responsum laudo. J. Jamne putabas os conclusisse mihi? E. istud ne cogitavi quidem. J. Quid igitur? E. Non expectabam tam promptum, tamque prudens responsum. J. Non est quod mireris: nam ut est proverbio, *Sæpe etiam est olitor verba oportuna loquutus*. E. Cui debes hoc proverbium? J. Magistro Juliano. is enim dicitur nobis interdum proverbia ejusmodi, & pulchras sententias ex bonis auctoribus. E. Optime vobis consulit: sed quibus horis id solet facere. J. Nonnunquam a cena, sæpius autem quum in auditorio nihil habere reddere. E. Unam sic omnes facerent, dummodo non essent impedimenta quotidianis scholæ exercitationibus. J. Bene subjunxisti istam exceptionem per adverbium dummodo. Sunt enim quidam pedagogi, qui suis dictatis & privatis lectionibus sic onerant pueros suos, ut non possint in schola satius facere. E. Inde fit, ut ipsi præceptores interdum conquerantur de talibus pedagogis. Sed quid agimus? Redeamus ad sermonem institutum. J. Placet. E. Fuistine semper occupatus in uvis colligendis? J. Opus illud paucis diebus absolvitur: propterea quod ita magnus operariorum numerus ad id locari solet. E. Quid deinde fit? J. Calcantur uvæ, vinum hauritur e cuppis majoribus, eadem opera diffunditur in dolia: deinde uvæ ipsæ nondum expressæ subjiciuntur prelo in torculari: postremo, exporantur & abjiciuntur vinacea. E. Atqui non curabas ista, J. Imo curabam aliqua ex parte. nam agendis omnibus intereram, maxime ut sollicitus operarios. E. Eras ergo illis tanquam præfectus, & quasi magister operum. J. Imo eram revera magister operum & præfectus. Pater enim præfecerat. E. Quam gaudebas isto magisterio? quam pulchrum erat videre te cum tua gravitate aliis imperantem, alios adhortantem alios denique arguentem, J. Profecto, si vidisses, me dixisses alium esse quam scholæ discipulum. E. Ut video, non eras otiosus. J. Imo, ut bonus pater familias adhibebam sæpenumero manus operi, ut ipsos operarios me

exemplo instigare. E. Non abs re (ut apparet) pater te huic muner
 præfecerat. J. Nempe aliis ex rebus expectus erat meam diligentiam. E.
 Absit tamen verbo jactantia. J. Ego sic intelligo: sed libere sic loquor,
 quia cum familiari meo E. Sed pergamus. Quanta est vobis vini copia?
 J. Mediocris, qualis fere hoc anno ubique esse dicitur, tametsi vinum ru-
 bellum habemus affatim, album non item: verum quicquid est, contenti
 sumus, & de manu Domini cum gratiarum actione recipimus. E. Quot
 implevisti dolia. J. Plus minus quadraginta, sed sunt alia aliis majora. E.
 Papæ. Non tibi videtur magnus proventus? J. Satis quidem: sed non pro
 ratione anni superioris. E. Quid refert? Quanto minor est quantitas, tanto
 etiam pluris venditur. J. Sic fere solet venire Sed nonne tibi videor satis nar-
 rasse de vindemiis? Quid præterea desideras? E. Quoniam sic abundamus
 otio, volo etiam aliquid ex te audire de fructibus arborum. Est enim quasi
 altera vindemia. Nonne habetis multos? J. Plena tabulata, quæ est Dei
 benignitas. E. Quando collecti sunt? J. Quo tempore vinum iaciebamus,
 familia colligebat. E. Quæ sunt vobis ejusmodi fructuum genera? J. Mala,
 pyra, castaneæ, Juglandes, sed malorum & pyrorum multa est varietas.
 E. Quid? coronea non etiam habetis? J. Imo habemus: sed ea sub ma-
 lorum genere continentur, unde & alio nomine appellantur mala cydonia.
 E. Quid autem attulisti huc rediens,, J. Nihil nisi quasillum uvarum se-
 lectarum: sed singulis post hac hebdomadis mihi afferentur plenis faccis
 mala, pyra, castaneæ. E. Interea da mihi quæso aliquot ex uvis tuis. J.
 Eamus in cubiculum meum illic dabo tibi. E. Equidem paratus sum, e-
 amus. J. Illic etiam agemus de repetendo ultimo in diem Lunæ colloquio, Nam
 (ut opinor) id Præceptor in primis exigit.

Eustachius Bosconellus.

17

A Udivi patrem tuum venisse hodie in gymnasium. E. Verum audivisti.
 E. Qua venerat gratia? B. Ut pro meis alimentis præceptori nume-
 raret pecuniam, simul ut me illi commendaret. E. Nunquamne te commen-
 darat? B. Imo sæpissime. E. Quid sibi vult ista commendatione tam fre-
 quenti? B. Amore vero me prosequitur. E. Quid tum? B. Ideo cupit me
 diligenter erudiri. E. Quid si commendat ut sæpe vapules? B. Ea est for-
 tasse causa: sed quid inde? non propterea me diligit minus. B. Unde istud
 colligis? E. Quia puero tam necessaria est correctio quam alimentum. E.
 Verum quidem dicis, sed pauci ita judicant. Nemo enim est quin panem
 quam virgam malit. B. illud est naturale omnibus, quis negat? sed tamen
 patienter ierenda est pæna præsertim iusta. E. Hæc habetur in libello mo-
 rali sententia, *Quod merito pateris patienter ferre memento*. Sed quid si pæna
 sit injusta? E. Ea quoque patientia est nihilominus. E. Cujus causa? B.
 Propter Jesum Christum, qui mortem injustissimam eamque acerbissimam
 tulit pro peccatis nostris. E. Utinam id nobis in mentem veniret, quoties ali-
 quid patimur. B. Præceptor id nos sæpe monet, quoties occurrit occasio:
Sed surdis narratur fabula, ut est in Proverbio. E. Ergo demus operam
 ut simus posthac diligentiores. B. Ita faxit Deus.

G. T.

18

C UR non intersuisti hodiernæ concioni. T. Occupatus eram in scribendis
 literis. G. Non poteras differre negotium? T. Urgebat tabellarii festi-
 cinatio. G. Atqui præceptor docet nos, omnia postponenda esse Dei negoti-
 o. T. Docet quidem, neque id mihi dubium est, sed nunquam sumus adeo
 perfecti, quin Deum terrenis istis postponamus. G. Istud malum. T. Pes-
 simum.

finum vero, sed semper homines sumus; nisi Deus nos spiritu suo immutaverit. Sed dic, quæso fuitne frequens auditorium? G. Non admodum promovere solito. T. Unde sit istud? O. Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis? T. Non ignoro: sed non possunt homines divinis rebus unicam horam impendere. G. De hoc non est meum reddere tibi rationem: tantum dico: *Turpe est doctore cum culpa redarguit ipsum.* T. Pape! quantum colaphum impigisti mihi, Vale: *Verbum non amplius addam.* Esto igitur alias prudentior.

Molinaus. Coriarius.

TU igitur cras (ut audio) discessurus es? C. Cras, si Dominus permiserit. M. Eho, cur tam cito? O. Urget me pater. M. Immo tu urges patrem. C. Itane tibi videtur? Quomodo patrem urgere possum? M. Assidua missione literarum. C. Tantum semel scripsi instare vacationem scholasticam. M. Quando misisti literas? C. Hebdomade superiori? M. Quo die? C. Veneris. M. Quid facies domi? C. Instat vindemia: interim colligendi sunt fructus arborum. M. Poteras expectare dimissionis diem. C. Nescio quando sit futurus. M. Spero fore ad finem proximæ hebdomadis. G. Sed istud non est in nostro situm arbitrio. M. Ne in preceptoribus quidem. C. Cujus igitur? M. Solius Dei, qui hominum consilia suo nutu gubernat. C. Atqui Satanas videtur interdum gubernare. M. Quantum Deus ipse permittit. Sed ista sapientioribus relinquamus. C. Tutius est moneri enim proverbium, *Ne futor ultra crepidam.* M. Sape illud ex præceptore audivimus. C. Idem quoque non semel docuit nos illam Pauli sententiam. *Noli altum sapere, sed time.* M. Illud etiam frequenter habes in ore, altiora te ne qua fieris. C. Sed audin' tu ad cœnam signum dari. M. Adhuc pulsas aures meas tintinnabulum. C. Eamus in aulam, ne desimus precationi. M. Cras ante discessum te salutabo.

Fontesius. Croferanus.

QUO ludi genere hodie te exercuisti? C. Juglandium. F. Ecquid lucrasti? C. Imo perdidisti. F. Fortuna igitur tibi adversa fuit. C. Nescio quæ fortuna, tantum scio mea culpa id accidisse: sed ita volente Deo. F. Cur Deus id voluit? C. Ut hinc discam ferre graviora, quam acciderint. F. Quasi vero Deus lusiones puerorum curet. C. Curat profecto: quin etiam nihil sit in rerum natura sine divina providentia. F. Scilicet philosopharis? Quisnam te ista docuit? C. Non tute audivisti toties ex concionatore nostro? F. Fieri potest ut audierim: sed quid agas? fluxa est mihi memoria. C. Nimirum, quia illam non exerces. F. Quo modo exercenda est? C. Primum diligenti attentione, hoc est, diligenter advertendo ad ea quæ audimus aut legimus: deinde eadem sæpe repetendo denique docendo alios ea quæ didicimus. F. Ista nobis sæpius inculcantur a præceptore: sed (me miserum) quam supina est hæc mea negligentia! C. Sic sumus omnes, nisi Spiritus ille Dei nos excitet. F. Quid igitur facipui? C. Expurgare, mi Fontesius, toto animo, totisque viribus ad Deum aspira, illum assidue & pro affectu precare: vigilans esto, pravos numeros gito, versare cum bonis: tuis moribus facillimis effice, ut eos tibi familiaribus ares reddas. F. Quid tandem consequar? C. Rogas? Si te istis moribus affueveris, Dominus Deus sua clementia tui miserebitur, brevique numerum tuum immutatum senties. F. O quam opportunus hic mihi congressus fuit. Obsecro te, mi Croferane, ut sæpius colloquamur. C. Per-

me non stabit, quoties utrique licebit per otium. F. Gratiās ago maximas. C. Non est quod agas, recipiamus nos in auditorium.

E. M.

21

C. Ur hic dispergebas pisa? M. Quando? E. Post prandium. M. Id faciebam animi causa. E. Sed pisa illa unde habueras? M. Acceperam e conchula ubi repetita erant, ut crastino die coquerentur. E. Debuistine animi causa malum facere? M. Non putabam id esse malum. E. An non est malum conculcare panem pedibus? M. Istud ego nollem facere. E. Cur nolles? M. Quia panis est maxime nobis necessarius. E. Et pisa ipsa, & cetera quæ eduntur, Deus in usum nostrum creavit. M. Non ignoro: quin etiam pisces libenter vescor, si bene cocta & condita sint. E. Præterea, vellesne abuti rebus tuis? M. Minime. E. Tanto minus alienis debes. M. Istud satis intelligo. E. Ergo non recte fecisti. M. Non recte fateor, non tamen animo malo. E. Cur igitur fecisti? M. Mea ineptia me ad illud incitavit. E. Quid inde meruisti? M. Plagas. E. Recte dicis; sed (opinor) non ex animo. M. Imo certe. Ne me accuses, oro. E. Quandoquidem sponte fateris, non accusabo. Sic enim velle se dixit præceptor sapissime. M. Quid ille dixit? E. Ut de rebus ejusmodi levioribus neminem ad ipsum dederamus, qui modo culpam libens agnovisset. M. Istud ergo beneficium tibi debebo, mi Aegidi. E. Nihil velim debeas hoc nomine: sed mecum precare Deum ut a malo nos liberet. M. Quotidie in schola quater aut quinque palam precamur. E. Quid tum? M. Præterea privatum quoties cibus sumitur, quoties cubitum iter, quoties cubitu surgitur: Nonne satis hæc sunt? E. Præter illa sæpe monet præceptor, ut interdum pro se quisque precandi causa secedat aliquo secretum locum, meministi? M. Memini probe: sed (ut scis) difficile videtur esse, ut pueri secretis precibus assuescant. E. Et tamen paulatim assuescere oportimum fuerit. M. Progressu temporis, Deus ipse noster ad eam rem nos incitabit, atque assuesfaciet. E. Ita fore sperandum est, si tamen in verbi C. Ejus tum lectione, tum auditione sedulo prosequamur.

Varro. Georgius

22

Q. Uid est quod hodie tam cito a patruo redieris, præsertim quum fuerit convivium? G. Quid illic fecissem diutius? V. Cœnam expectasses, sed ederes de prandii reliquiis. G. Satis ederam in Prandio. Præterea jussit patruus ut domum reducerem præceptorem quem ego ad convivium deduxeram. V. Quid frater tuus patruelis? Cur in ludum vobiscum non redi? G. A Matre retentus est in unum aut alterum diem. V. Quomodo? G. Ut illi refarciantur vestimenta. V. Illa est mulierum cura. Sed age, quoniam nunc otiosi sumus, narra mihi, quæse, aliquid de convivio. G. Quid de illo scire cupis? V. Primum, qui convivæ fuerint, deinde quam lautum & opiparum convivium? G. Convivæ fuerunt hi præcipui: quatuor Syndici, subpræfectus urbis, & alii duo primæ notæ & Senatorum numero. V. Nostin? G. De facie quidem, sed eorum non teneo nomina. V. Nulline præterea. G. Duo item ex patrui mei familiaribus. V. Quotus accumbebat præceptor? G. Quotus esset non observavi, sed erat in media sese mensa, e contraria parte mei patrui. V. Tu vero. G. Hui inepie, qui istud roges? Egone homunculus cum tantis viris opularer? Satis hoc mihi honorificum fuit quod ministrarem. V. Nullæ erant mulieres? G. Nullæ, præter uxorem patrui, quæ quidem sedebat

fedebat in mensa extrema V Quid ita tam remota? G. Sic voluit ipse
 ut identidem commodius surgere, propter ordinem ministerii V. Quid
 filius. G. Juxta matrem afflicto. V Habeo de convivis, nunc ex-
 pecto de convivio G. Quis mihi valde regnum imponis ac officio
 maxime propter memoriam: sed quando (ut dixisti) plusculum otii nacti
 sumus hoc pomeridiano tempore, dabo equidem operam, ut aliqua ex par-
 te expleam desiderium tuum. V. Pergratum mihi feceris. G. Ea tamen
 lege ut par pagi referas, si quando dabitur occasio. V De hoc nihil est
 quod dubites, incipe. G. At ego interea sedere volo, quia longa est nar-
 ratio. V. Eamus sub pergulam, ut in umbra commodius fabulemur. G.
 Audi nunc jam. V. Quia ut ais longa est narratio, dic mihi primum
 quora hora accubitu est? G. Fere decima. V. Quota surrectum? G.
 Paulo ante meridiem. V. Sēdebantne omnes commode? G. Commodissi-
 me. V. Nunc ad rem aggredere. G. Accipe igitur mensa praeludia. V.
 Appone quum voles. G. In primis apposita sunt renella crustula mellita
 operis pistorii, cum aromate. V. Optimum sane exordium & ad concili-
 andos animos aptissimum. G. Omne quāto istas interpellationes, ne
 mihi perturbetur memoria. V. Posthac non interpellabo, nisi quid opus
 erit requirere. G. Sequitur sunt pernz saluz, hila infumata, lucanica
 linguaz bubulaz, sale quoque & fumo indurata. Atque hæc ad excitā-
 dum appetentiam, & si im acutem. V. Quasi vero non satis acueretur
 solis æstu & fervore. G. Sic docti solent facere convivatores. V. Istæ au-
 dio libenter, præsertim quum exprimas omnia propriis & significantibus
 verbis. Perge porro. G. Eodem ordine interposita sunt acetaria e lactu-
 cis capitans: avium intestina frixa, miantal ex viculina, cum ovorum vi-
 tellis integris. At hæc hætenus de praeludiis, qui missum primus fuit V.
 Nihil interim bibitum est? G. Indigna homine quæstio? quis enim vino
 hic parceret? Vix tres & quidem strenuissimi fundendis potibus sufficieba-
 mus: sed de potibus agam posterius, sine me cibos expedire. V. Age
 fino. G. In secundo missu hæc fere fuerunt artocrea, pulli gallinacei elix
 cum lactucis, bubula vervecina, vitulina, suilla recens, falsa, jus carniū
 ovorum vitellis, croco & omphacio suavissime conditum, aliquot etiam
 juscula ex oleribus. V. Hic plus opinor fabulatum quam esum fuisse
 quia scilicet assa expectabantur. G. Vix mensam attigerant, cum ille
 tollere iussi sumus. Venio igitur ad tertium missum in quo assa hæc fue-
 runt exposita: pulli gallinacei, pulli collumbini, anserculi fartiles, & su-
 culi, item cuniculi, armi vervecini: postremo ferina duorum generum
 opere pistorio incrustata. V. Quid præterea? G. Quid? hein (pene præ-
 termisi) duæ perdices interjectæ cum leputculo, fabæ virides frixæ, &
 pisa eocta cum siliquis. V. Nihilne piscium? G. In tempore admones.
 Erat trita ingens, quæ divisa fuerat in partes quatuor præter caudam, præ-
 grandis item lucius, ad eundem modum quadripartitus. Taceo minores
 pisces & mediocres, partim elixos, partim assos aut frixos, item cancre-
 flaviatiles, magno omnia numero, sed hæc magis ad ostentationem quam ad
 necessitatem. De iis enim fere nihil gustatum est V. Unum mihi videri
 prætermisisse. G. Quid istud est? V. Nulline erant intinctus? G. Immo
 singulis propemodum ferculis addita erant scitissimi saporis embammata
 quæ coquus ipse miro artificio concinnaverat. Nec vero defuerunt cappa-
 rides ex oleo & aceto, mala citrea, olivæ conditivæ cum sua muria, ace-
 tum rosacenum, & succus oxalidis. V. O quot & quanta gulæ irritamen-

G. Adde etiam corporis & animi impedimenta. V. Sed quis quæso
 ultimus actus fabulæ? G. Tandem quum jam nec carnes nec pisces
 illis ederet, jubet patruus apponi bellaria: in quibus hæc fuerunt præci-
 ua, caseus recens pinguisissimus, itemque vetus multiplex; scriblita, pla-
 tentula, oryza in lacte cocta & bene saccharata persica præcocia, ficus,
 cerasa, uva passæ, caryotæ, tragemata, ferotina, falgama multorum ge-
 nerum, & alia quæ nunc mihi non occurrunt: Tanta enimque fuit omni-
 um esculentorum affluentia, ut mensa ipsa vix sustineret. Quid quæris?
 quater aut quinque mutati sunt orbes & quadruæ. Cibos crassos & du-
 ciores magna ex parte integros in culinam retinebamus: adeo pauci attinge-
 bantur propter deliciarum copiam. V. Quid confert tanta cibario-
 rum abundantia & diversitas? G. Ad gravandum stomachum, & morbos
 compitres generandos. Sed quid agas? sic fere hoc tempore vivitur. V.
 Qui talibus viris convivia faciunt certare videntur de copia, de apparatu,
 de splendore & lautitia. G. Et tamen extant inter hujus civitatis leges quæ-
 dam (ut audiui) sumptuaria. V. Silent leges inter convivas, ut obiter e-
 Cicerone detorqueamus aliquid. G. An putas omnes convivas ista sump-
 tuum immanitate delectari? V. Non puto: nisi forte sint Lurcones, aut
 Asotri, aut Apiciani (ut ita dicam) ventricolæ. Cæterum quid est in
 causa? G. Rogas? convivorum non modo stultitia sed etiam inopia.
 V. Maxima pars hominum morbo jactatur eodem, ut ait Horatius. G. Sed
 nos hanc censuram omittamus juxta proverbium. Ne furor, &c. V. Re-
 deamus igitur ad propositum. Quale vinum appositum est? G. Si de co-
 lore quæris, album, nigrum, fulvum, sanguineum; deque singulis colo-
 ribus vina multiplicia. Si de bonitate, omnia fere generosissima sed
 imprimis commendabant illud vini genus, ex Burgundia, quod vulgo voca-
 tur Arbosum. V. Unde hoc periebatur? G. E patris cella vinaria. V.
 Haberne multum ejusmodi? G. Duos cadas vini helvatii: duos item alii
 impidissimi. V. Quis fuit prandii exitus. G. Ubi vidit patruus convivas
 omnes pene desectos edendo, bibendo, colloquendo, tunc vinum fundi ju-
 bet singulis: omnes ad extremum potum invitavit. Hinc ordine tolluntur
 omnia, inferuntur mensis latiora mantilia ex lino tenuissimo, datur a-
 qua odorifera manibus leviter abluendis, Ego & patruelis de amore Deo
 gratias agimus, ipse vero patruus clara voce agit gratias universo cœni,
 tandem primus Syndicus convivarum nomine satis accurato sermone pub-
 lica agit convivatori: simul objurgat eum quod tam magnifico & sumptuo-
 so apparatu convivatus fuerit. Imo (inquit patruus) mihi quæso ig-
 noscite, quod vos pro dignitate non satis ampliter tractaverim. His dictis
 surgimus & mensa universa: magna pars, vale dicto, statim discedit:
 cæteri manent, stantes & colloquentes in aula. V. Quid vos interea qui
 ministraveratis ad mensam? G. In culinam ad prandium nos recipimus.
 Corpus illic otiose & ex animi sententia curavimus. V. Ubi erat interim
 præceptor? G. Patruus illum seorsim vocaverat ad colloquium. V. Cre-
 do ut te & filium suum de meliore nota commendaret. G. Istud est verissi-
 mile. V. Nescis quæ fuerit causa tanti convivii? G. Quid mea scire re-
 fert? V. Tanto minus igitur mea. G. Recte colligis: & sic expectabam.
 Atqui non sum Dialecticus. G. Tibi est naturalis Dialectica. V. Ean-
 dem & habent rustici. G. Sed age, dic mihi serio, non ego te tractavi
 magnifice? V. Tali convivio nunquam interfueram. G. Gaudeo stomach-
 o tuo satis esse factum. V. Est Deo gratia, qui dedit nobis otium tam
 jucundum. G. Surgamus tandem, nam audio pueros a lusu discedere.

- H. **T**ityre, qui patulæ refides sub tegmine mori,
Tunc hic solus eris, tam lætus, tamque supinus?
F. O Melibœe: Deus nobis hæc otia fecit,
Ille Deus magnus qui nostrum fecit in usum
Omnia, dans propriam cunctis animalibus etiam,
Qui mare qui terras & quod regit omnia Cœlum
Condidit, ille opifex rerum qui summus habetur.
H. Carmina mute loqui: nunc me liquere Camœnæ:
Est mihi mens alibi, cupio certare merenda:
F. Sed tamen hoc tecum poteris residere sub umbra,
Namq; hic ut cernis locus est satis amplius utrique.

H. Mittamus ergo versiculos, & merendas nostras conteramus. F. Per meum, non stabit: Scrutemur peras: Age, explica tuam. H. Expecta parum, tectæ per: dic mihi prius, quid habes in merendam? F. Panem, H. Quasi fieri vero sine pane merenda esse soleat. H. Ne panem quidem pauperes semper habent. F. In tempore admones, ponenda erunt reliquiæ nostræ in canticorum corbulam. H. Quid si reliquiarum nihil fuerit. P. Saltem restabide panis, & hoc satis erit. Sed dic tandem, nunquid habes opsonii. H. Utuo. Etiam dubitas? Mater mea, nunquam committeret, ut me in scholam mita. Quiteret sine aliquo opsonio. F. Dic ergo quid est? H. Divina? F. Nonum visum vates: nec velim hanc merendam horam in nugis terere. H. Saltem aude periculum facies quam valeas conjecturis: Quæ de re jam aliquid inrecurrerit. Rhetoricis audivimus. F. Aut caseus aut caro est residua ex prandio. H. Num Neutrum. F. Dic sodes, ut accingamus nos operi. H. Ne te diutius torgeo equam, sunt pyra præcocia. F. Ain' tu. Res nova: nondum hoc annuendo, videram. H. Vide nunc. F. Quam matura sunt. H. Cur non addis eritbet am quam bona? F. Sed nondum gustavi. H. Satis acute me reprehendim udis. Accipe, & gusta. F. Pape, quam mitia: Quam boni succi? H. Nonne quis merito maximas gratias agere debemus Deo nostro, tam benigno Patri, qui utuo nobis indignis tot bona tam varia largitur? F. Qui id non facit, is est pro uerbo festo ingratus. Agedum, vescamur bonis ejus cum gaudio & gratiarum quid actione. H. Jamdudum esurio? F. Sed tu nullum habes opsonium? H. Vix de frustum crassum vetusti casei. F. Edamus primum pyra: caseo claudeddamus stomachum. H. Sed maturemus, ne forte hora nos, opprimat. F. Ne uo dilu tu n cessare video: Certe quod ad me pertinet, non queo comesse citius. H. Anti Ne tamen ita devores porcorum more. Ecquid pudet? F. Quia dicebas esse uo festinandum. H. Maturemus, dixeram, non autem festinemus. F. Ego non tepin adeo scrupulose inter hæc verba discrimen facio. H. Vult tamen præcepto ut proprie loquamur, quantum per ingenii caput licebit. Nam bene loquendo, bene etiam scribere discimus. F. Contra diligenter scribendo, confuescimus etiam recte loqui. H. Hæc duo inter se conjuncta sunt. Sed heus, habio otiose (inquam) edamus: satis habemus temporis. F. Nonne tota hæc me hora ad merendam libera est? H. Hodie quidem libera sed tamen designa. F. Exmus, ne panis deficiat nobis & nihil reliqui fiat pauperibus. F. Eamus ergo nihil ad patrem, ut aliquantum potemus. H. Hem verberum proprietate semper atueri. Istud bibere est non potare. F. Quod mihi non parcas, habes tibi gratiam: Ex prava institutione prima hæc vitia contraxi. H. Verissimè me iur, Quinilius dixit. F. Hæc ipsa magis pertinaciter hærent quæ sunt deteriora sunt. Meministi? H. Memini, sed interim juva me. ut hauriamus mus.

Agnaquam e puteo. F. Enuiere validius : nimium me laborare finis. H. Nunc bibes jucundius. F. Bibitum satis est : recipiamus nos in aulam, precationi desimus & actioni gratiarum. H. Tu præcede, dum urinam de eo redditum.

Leonardus. Olifernus.

24

Emisor tuam negligentiam. O Qua in te tandem? L. Quod te non curas diligentius. O. Ego vero me curo fortasse nimis. Satis edo, bibo, dormio, quæ est Dei erga me benignitas : præterea pecto capillum, vo manus, faciem, dentes, oculos, & hæc mane præcipue : quin etiam unum tempus postulat, corpus exerceo, relaxo animum, & ludo cum cæcis : quid vis amplius? L. Mittamus ista : non ea sunt quæ in te sepiendo. O. Quid igitur? L. Circumspice vestimenta tua, a calce ad vertex meam, nihil integrum invenies : omnia sunt lacera, & obsoleta. Ista vestimenta nequaquam vestrum genus decet : si saltem curares vestitum tuum. Quasiendum, aut quoquo modo instaurandum. O loqueris tu quidem quæ sembet : quod si parentes haberes tam procul remotos, fortasse non esses esurienti in eantior. Si mihi pecunia suppetere, non paterer me usque adeo pannaosum stabide. L. Nec ideo tamen cases negligentia. Cur enim non petis aliunde? H. Nunc : O. Unde peterem? L. Si non aliunde, certe a præceptore potes. L. Quid si dari nolle? L. Nemini denegat ex discipulis domesticis : si quidem non videt opus esse. O. Id ego non ignoro : sed sum verecundior, quam altem audeam ex eo petere. L. Ah rusticus est iste pudor. O. Malo tamen id inrecundus esse, quam impudens. L. Verecundia (ut dixit quidam) est. Honum in adolescente signum, sed ubique est adhibenda mediocritas. O. Tor-go eo sum ingenio, ut semper verear offendere quempiam. L. Ingenium annoquo, sed est modus in rebus. Nam ille offendendi metus habere locum is eribet in rebus turpibus, aut certe indecoris, hic vero nihil tale video : est enim usitatum in hominum societate, ut alii aliorum opera indigeant. Nonne quis igitur mihi vitio dabit, si quid ab amicis, aut commodato petam aut i, quibus? O. Nemo reprehendet, nisi forte rebus ejusmodi abuti velis. L. pro- u vero quantum ego te novi, abuti noles. O. Apage istum abusum. L. arum quid ergo jam obstat, quo minus petas præsertim ab homine facillimo, i, L. Vix ut apparet amantissimo? O. Age petam, sed per epistolium, quod ut aude dadas, tibi dabo. L. Reddam profecto libentissime, teque illi commendabo diligenter. O. Equidem non parvam tibi gratiam habebō, quod me is, Hanti feceres, ut ad hæc fiduciam hortarer. L. Nunc restat ut scribas quod effuod dicis epistolium, reliqua mihi committas. O. Bene vertat Deus quod non cepimus. L. Ne dubites, res prospere succeder.

Clavellus. Hæstor.

25

Nescio quid mihi his diebus in mentem venerit. H. Quid istud, quæso? C. Cogito in gymnasium me recipere. H. Quid? in gymnasium? Hæstor. Habirandi causa? C. Non ut inquilinus habitem sed ut vobiscum vivam hæc mensa præceptoris. H. O utinam istud ex animo ac vere diceret, sinas. C. Ex nostra mutua consuetudine atque amicitia deberes satis intelligere, me ergo nihil apud te neque simulare neque dissimulare solitum. H. Plane istud semper pridem intelligo : sed audito ex te isto verbo, me rapuit affectus in istam exclamationem, ita prorsus oblitus eram mei. C. Non aliter dictum tuum nisi decipio : sed ad rem, pater quidem non cogit me, sed ex vultu & verbis quæ mihi satis video id illi placere maxime. H. Nempe hoc illud est, novit- ura tuus, vir prudentissimus, liberalia ingenia cogi nolle, duci facile. Sed mus.

men non dubito id fieri divini instinctu numinis : Tu vero quid iudicis ?
C. In eadem sum sententia, præsertim quam ego quoque in eam par-
 sponte propendeam. **H.** Magnum argumentum istud esse ex Deo consiliando,
C. Id ego crediderim. Nam qui ad eam rem coguntur a parentibus, excento
 quærunt subterfugia quibus detrectent imperium. **H.** Ego (ut fateor)
 genue) aliquando id in me sum expertus, ante scilicet quam ingressus
 sem Quid enim censes ? Audiebam ex istis Satanae mancipiis tot
 dicta, tum de præceptore, tum de disciplina, ut mihi viderer carcerem
 piltrinum ingredi verius quam gymnasium : quod si tu quoque in aliquo
 ejusmodi pestem incidisses, non dubium est quin ille manibus, pedibus
 obnixè conatus esset abstergere ab isto tam sancto proposito. **C.** Nemtus ?
 adhuc palam feceram. **H.** Quod mihi dicis, non est palam facere, schola
 Satis scio : sed mihi istud excidit ex Terentio. Nunc pergamus ad reliqua
H. Quid restat, nisi ut Deum preceris, & pergas gnæviter in sententia ?
 Audivi de quotidiano victu in vestra mensa, de præceptoris & hypodidacti
 li familiaritate in audienda prælectionum repetitione, de facilitate præ
 toris in ipso convivio, de illo a cœna placida studiorum certamine, de libe
 zate colloquendi per otium de honestis rebus, de libera inter nos reprehensio
 one, de his (inquam) omnibus satis multa narrasti mihi alias, quæ quæ nos
 dem valde placent omnia : Mihi tamen nihil videtur utilius, quam illa pedere,
 petua Latine loquendi exercitatio Quis enim major est studiorum finis
 ctus ? Quid honestius ? Quid jucundum magis ? Præsertim ubi alius a nec
 um sine odio aut invidia libere reprehendit. **H.** Quid, quod victi in eam
 rerum certamine, pudore tantum puniuntur, victores etiam præmio donati in
 rur. **C.** Omnes denique vestrae exercitationes, vel auditu ipso, me de
 stant mirifice. **H.** Quanto magis illud diceres, si videres ista, si dum g
 runtur, interesses. **C.** Ego (Deo volente) interero. **H.** Utinam prop
 diem. **C.** Ita spero quidem : unus tamen restat mihi scrupulus, quo
 facile (si voles) liberabis. **H.** Faciam, bona fide, si poterò : sed inter
 vide ne nodum in scirpo quæras, ut antea vidimus in Terentio : Age, q
 tandem scrupulus iste est ? **C.** Suspecta est mihi vestra disciplina scholastic
 ea, non quod velim ob id incepto desistere, sed ut alacrius veniam & jucundam
 dius, ubi ea de re te audiero. **H.** Nisi tu esses qui (ut ego novi) me ne
 vanum, nec mandacem astimes, equidem malletm de hoc omnino facere
 quam ea tibi referre quæ sentio. **C.** Quid ita tandem ? **H.** Quia difficil
 est ea verisimilia facere, quanquam alioqui verissima, quum de his vulg
 hominum pessima quæq; dicat & judicet. **C.** Quorum istud quæso ? Rep
 Nam improborum mendaciis adeo male audit nostra disciplina inter istos
 diotas, ut mirum sit unum aliquem habitare in schola nostra velle, tamen
 si (quod est opus Dei) quo pejus audimus, eo plures ad nos conveniunt
C. Nihil opus tam longa insinuatione : Dic mihi plane omnia : ne timeas
 non me absterrebis. *Omnia præcepti, atque animo mecum ante peregi.*
 Adverte igitur animum, dicam brevissime quicquid alicujus esse momen
 videbitur. Imprimis, illud velim tibi persuadeas, præceptorem esse nobis
 multo humaniorem, quam in schola palam appareat. Tam enim familiaris
 iter versatur inter nos, quam prudens pater solet inter liberos. Cur igitur
 (inquires) est palam tam severus ? Respondeo, quia sine tali severitate
 (ut ex ipso audivi, quum aliquando familiari cuidam narraret) tanta tur
 ba scholastica, tamque variis moribus prædita, nec coerceri, nec in officio
 contineri posset. Sui enim quisque more, sui quisque arbitrato vellet vi
 vere.

ere. C. Quin etiam miror ego mecum sæpissime, tantam esse in tota schola reverentiam, tantum silentium, tantum denique modestiam. H. Multo magis mirarere, si unquam vidisses scholas paganæas. C. Vidi aliquando, atque consideravi diligenter. Plus est silentii in gymnasio nostro, sexcentario, quam quadraginta puerorum, imo triginta, in istis scholis civilibus. Sed perge, quæso, vereor ne sis Orator Asianus, jam enim inusitata oratio tua quasi longius aberrare. H. Atqui etiam interpellas ipse. C. Nichil extra propositum dixi, sed nunc proseguere. H. Vis in summa disciplinam tibi? Disciplina hæc domestica, licet paucis improbis odiosa videatur, liquidis tamen & studiosis propter utilitatem valde placet. Nam si domi res esset dissoluta, quid nobis tutum foret contra lascivorum & petulantium in-venitus? quæ nobis quies? quæ studiorum tranquillitas? Itaque discipline prima ipsa veris studiorum amatoribus est perflugium & quasi reliquopugnaculum non secus ac nautis prorsus in tempestate. Deniq; quisquis inter nos pacificus, & ad recte semper agendum paratus, is est a disciplina tutissimus. Nec vero id agit præceptor, ut nos plagis & verberibus præceat ad literarum studia: sed nos potius adducere nititur his maxime rebus libris, honesta & liberali tractatione, benevolentia, humanitate, facilitate morum, beneficiis, denique virtutis & studiorum amore: Ex quo fit ut major quæ nostrum sic affecta sit, ut illi ex animo parere studeat, eum caveat offensa ledere, eum tanquam parentem diligit, observet, revereatur. C. Alium sui discipulorum officio non sengeremini. H. At sunt quidam verberones, illius nec Deum timent, nec parentes, nec verbera: qui & literarum studia contemnant, cane pejus & angue, ut verbis utar Horatii: Talibus (inquam) dona interdu adhibetur disciplina, quia videlicet necessitas cogit. C. Sarcina deo. Nunc enim video, quorsum spectet vestra disciplina severitas. H. Numquid ut mores bonos tueatur, malos autem ut corrigat aut expellat. propterea disciplinam istam sane deosculor: tantum abest ut reformidem. Tu autem mi Quercerane, amo quidem de ista loquendi libertate, qua mihi interitulos aciores addidisti. H. Ego vero Immostrales gratias ago Patri cæge, qui tibi mentem bonam dedit, & sincerum iudicium. C. Vale iholaster, & (si Dominus permiserit) expecta in proximam hebdomadem. Eucum vale, & inceptum nostrum tuis precibus Christo commenda etiam me me etiam. H. Precor tibi noctem quietam, & somnum placidum.

Florentius. Basilus.

26

difficili. Quid est quod ita re tristem video? B. Me miserum, vix sum compos avulgi nemi ita sum timore perculsus. F. Quid (inquam) istud est? B. Meptor nos deprehendit. F. Qua in re? furtone? B. Ah minime istosum. F. In quo igitur? B. In secreta comporatione. F. Indignum tamen. B. Heu me miserum, me miserum! quid agam? F. Ah! ne veniunt fides tantopere. Qui aderant tecum? B. Fluvianus & Forensis. O timeatros qui me huc impulerunt! F. Ubi id factum fuit? B. In cubiculo. F. Aniani: qui urinam hodie & lecto non surrexisset. F. Quomodo tantomeni reprehensi estis? Noa erat obseratum cubiculum? B. Imo erat: e nobis (ut scis) præceptor claves habet omnium conclavium: præterea puamiliarius illum in conventum hodiernum fratrum accessisse, alioqui pessulum ar igitur issemus ostio. F. Utunque res habet, Deo volente accidit. B. Sic veritateno sum persuasus, sed fere ita solemus nostra omnia, sive bona, sive nra tua, vel prudentiæ nostræ attribuire, vel imprudentiæ. F. Quæ occa- n officio comporationem istam occoperatis? B. Illi duo (quod satis nosti) veller vi non

non sunt convictores. F. Quid tum? B. Domo allata fuerunt eis, ad statum nescio, quæ cupiditas, quæ utinam in via perissent. F. Sed, nolite Deum: perge. B. Et quia illos interdum per otium doceo, heri post cenam ad istas epulas me invitarunt in hodiernum jentaculum. F. Tui infaustum jentaculum: sed quid? erant vinum? B. Imo plus fuit erat vini. Habent enim vini doliola in cella præceptoris. F. Quid præceptor ubi vos sic epulantes vidit? an non exceadit gravissime? B. Nichil prorsus commotus est, sed subridens, volo (inquit) esse de isto symposio si placet. F. O molestum convivam! Quid vos? B. Attoniti omnes omnes. Nam eo dicto, statim se proripuit. Omnia signa video habere pessima. B. Quis ita non judicet? F. Oportet præceptorem a cunctis rem discesse. B. Suspectus est mihi quidam, qui nos indicaverit. F. Quem suspicaris? B. Dicam tibi post rei exitum. F. Quod invenietis huic malo remedium? B. Nescio, valde stupemus omnes: Tamen duo illi convivatores mei nihil videntur esse solliciti: Habent enim promptam causam. F. Quid tandem causari queant. B. Iveramus jentaculum, inquit, quia mane quum ceteri jentarent, eramus cum parentibus qui heri nobis attulerant alimenta. F. Istud quidem est aliquid: sed tamen sic poenas evadent. B. Cur non? F. Quia id fieri debuit in tunc palam, non autem clanculum in cubiculo. Istud etiam causam gravabit, quod te (quum sis convictor) quasi ad crapulandum abduxerim. Quod quidem ipsi præceptoris est maxime odiosum, tua tamen causa est longe pessima. B. Cedo igitur, quid faciam, mi Florenti? F. Age conferamus consilia: quibus (si fieri potest) absolvaris. B. Nihil est quod a me expectes in eo genere. Neque enim consilii locum habeo, neque ullam remedii copiam. Sed tu, obsecro, explica vires ingenii tui: me cito juvandum. Animus pendet mihi: Instat poena, satis vides: (cuius quid impediatur) post cenam exigetur. F. Id iniquum fieri. Quum enim crimen publicum non sit, non erit poena publica. B. Sive publicæ sive privæ id futurum est, non differetur. F. Recte iudicas. B. Causæ est, quæ obrem nunc ad opem tuam confugerim quod si me deserat, actum est. Dabo poenas gravissimas. F. Ad Deum potius confugiendum fuit, sine quo nullum valet consilium. A quo item salus omnis & petenda & speranda est. B. Res manifesto satis, & ego priusquam te adire non prætermisi precandi officium: Sed tamen vult ille pater clementissimus ut iis utamur consiliis, quæ nobis offert ipse. & quasi in manum dedit. Quare te oro, per nostram arctissimam necessitudinem, ut consilio tuo mihi succurras. Hic non est cessandi aut tardandi locus: Huc igitur res tuas intende, hanc causam suscipe, obsecro. B. Quandoquidem scio, ut vim adire quodammodo videaris dicam ex animo, & vere quæ sentio. Nostin' præceptoris ingenium? B. Novi (opinor) ex parte aliqua. F. Ergo memoria tenes, nihil esse eo clementius iis quidem quos det submissos esse, culpam ingenue confiteri: superbis autem & contumacibus vix aliquid potest ignoscere. B. Egomet non ista semel observavi. Scin' igitur quid facies? B. Dic mihi quæso. F. Dum tua res adhuc integra est, tibi suadeo, ut hominem solus adeas in musæum, & orationem habear in hanc sententiam: En ego præceptor humanissime graviter peccavi, fateor: Sed (ut scis) prima est noxa, quam admisero: nunquam enim ante quicquam admiseram, quod flagitiis dignum videretur. Quamobrem, clementissime præceptor hanc primam culpam (si tibi placeat) per-

LIBER QUARTUS.

finæ integritati meæ condonabis. Quod si unquam posthac recidero, causam non dico, quin plectar severissime. Hac, aut simili oratione illum (ut spero) exorabis. B. O. consilium prudens, & opportunum? F. Utere, si tibi videtur. Tale certe est, quale mihi dari velle in ejusmodi malo. B. Sed unum restat, de quo sum sollicitus. F. Eho, quid restat. B. Non potero tam breviter & commode dicere in conspectu præceptoris quam tu nunc dixisti. F. Non debes adeo de verbis meis esse sollicitus: modo teneas sententiam. B. Propemodum teneo. F. Bene habet: scribe nunc crasso modo ut poteris, deinde conferemus una, postea edices ad verbum diligenter. B. Hoc nihil est neque tutius, neque certius: Sed quo tempore censes illum adiri posse opportune? F. Quum primum videbis eum a prandio se recipere in Bibliothecam: Aut si forte (ut solet) ambulatum in horto solus iverit, tunc illum statim sequere. B. Quonam utar exordio? F. Non opus est alio, quam quo apud illum uti solemus omnes. B. Quodd est illud? F. Præceptor licerne pauca? B. Bene vertat Deus omne consilium tuum. Nunc ea scriptum quod dixisti: deinde te revisam. F. Matura: nam instat hora prandii.

Ambrosius Gratianus.

27

SUB tristis mihi videris. Gratiane: quid rei est? G. Dies noctesque de parte absente cogito, & ob eam rem interim in dolore conficior. A. Quamdiu absuit? G. Quatuor ab hinc menses. A. Nihil ad vos interea scripsit? G. Ex quo discessit, ne verbum quidem audivimus. A. Fieri potest ut scripserit, sed aut literæ interciderint, aut fuerint interceptæ. G. Quod dicis, verisimile est: nam ante ubicunque esset, solebat nobis scribere. A. Nonne hac æstate iverat Luteriam? G. Eo certe consilio tunc sese in viam dederat. A. Confido salvum esse. G. Ego quoque non diffido, sed non ideo meus alleviatur dolor. A. Quid ait mater? G. Fere semper lamentatur: Inde fit, ut mihi duplicetur ægritudo. A. Sed tamen non usque adeo te macerare debes. Potius enim de illo bene sperare oportet, quam te sic macerare: quid enim sunt quatuor menses? quotula est pars eorum qui tot annos domo absunt, interim jactant, *Per varios casus, per tot discrimina rerum.* G. Sed quid me consolantur aliorum casus & pericula. A. Vide tamen ne sis nimium delicatus qui patris desiderium tantillo tempore ferre non queas. G. Ferrera quidem æquo animo modo illi bene esse saltem intelligerem. A. Qui potest esse male, qui in Deo spem omnem collocavit. Sive enim vivimus, sive morimur, Dei semper sumus, ut divus Paulus ait. G. Nihil dubito istud esse verissimum: sed ea est carnis hujus infirmitas. A. Quid faceret igitur qui in Christo nullam spem habet? G. Nescio. A. Sed cave tamen ne ista tua impatientia Deus ipse offendantur. G. Delictum meum subinde agnosco, & supplex imploro veniam. A. Facis ut debes. Sed audi, quæso, quid mihi nunc in mentem venerit? G. Quid illud est? A. Quid si pater tuus navigaverit in Britanniam negotiandi causa? Illic enim nunc est libertas maxima. G. Quam libertatem dicis? A. Evangelii, quod illic auditur liberrime. G. Ain' tu Evangelium nunc esse in Britannia? A. Certa res est. G. Atque idololatram profligatam. A. Omnino. G. O auditu jucunda Evangelia. A. Immo jucundissima. G. Sed unde scis ista? A. Unde sciam, rogas? Miror ego te adhuc ignorasse quod in ore est omni populo. G. Mirari defines, si scias ubi nos habitemus. A. Ubi quæso. G. In angulotioris urbis remotissimo. A. Atqui putabam vo-

LIBER QUARTUS.

Hic esse domicilium in vico ad Molardum. G. Jam ante migraveramus quam peregre pater esset profectus. A. Quod nunc ignorabas, nunc habeo certissimum, ut magis credas, hoc audi præterea: Major pars Britannorum, qui ob Evangelium in hanc urbem tanquam ad asylum sese receperant, in patriam remigrarunt jam ante dies quindecim. G. O mi Ambrosi, quantum me isto nuncio de Britannicis rebus hodie recreasti, qualem adhibuisti meo dolori medicinam? A. Sic solet Deus noster suis adesse in extremis angustiiis. G. Mirum mi pater est in Britannia. Jampridem enim sæpius querebatur, quod non esset tutus illuc accessus ad mercaturas obeundas. A. Quin etiam Britannus quidem homo, neque levis, neque nugator, narrabat, his diebus patri meo se literas certas illinc accepisse, in quibus hoc erat inter cætera, omnes undique ob Christi nomen protugos in ipsa Britannia excipi humanissime, tractarique benignissime. G. Quid est igitur quod amplius dubitemus? H. Nulla (ut audis) restat, ea de re dubitatio. G. Tantum superest, ut imprimis Dei optimi maximi bonitatem extollamus, quanta possimus laude & gratiarum actione: deinde sedulo atque assidue precemur, ut sua beneficia non modo confirmet, sed etiam indices magis ac magis augeat. A. Igitur, mi Gratiane, memineris patris salutem ipsi Deo per Jesum Christum sæpiissime commendare, idque votis ac precibus ardentissimis. G. Utinam ille suo Spiritu sic afficiat animum meum; ut ex imo pectore ejusmodi preces effundere valeam, quas ipse dignetur ausare. A. Votum sanctissimum: modo (quod quidem credo) ex animo profectum. G. O mirabilem consolatorem Deum nostrum! O quantum valet in adversis rebus veri amici consilium. & consolatio. A. Sed quo nunc is? G. Domum recta propero, ut hæc matri quamprimum nunciem, atque ejus animum omni expleam gaudio. A. Faxit Deus, ut illa serio exhalaretur. G. Ita precor.

Disfinangaus. Jonas.

28

Salve Jona optatissime. I. Salve & tu vindemiator jucundissime. D. Quomodo se habet schola? I. Optime. D. Jamne redierunt multi? I. Vix quarta pars nunc abest. D. Quid agitur? I. Docetur, legitur, scribitur, repetitur. D. Ista sunt generalia & quotidiana; sed quid sit in nostra classe? I. Idem quod sit in cæteris, & quod fiebat ante vacationem. D. Ergone jam serio habentur prælectiones? I. jam ab hinc octo dies. Nam quid aliud fieret? D. Solebamus per aliquot dies exercere in his repetendis, quæ antea didiceramus. I. Tribus diebus totis nihil aliud actum est. D. Quid probatio Jamne incepta est? I. Huius inepte. Propemodum finita est: Cras sexta classis interrogabitur. D. Me miserum, exclusus sum a præmio. I. Etiamne præmium sperabas. D. Quidni sperarem? Unicuique sperare licet præsertim studioso. I. Malim ego nihil sperare. D. Quid ita? J. Nam si nihil contigerit, nulla erit mihi frustratio, neque molestia: si consequar aliquid, id ego in lucro deputabo. D. Nunquamne legisti. *Vivere spe vidi, qui moriturus erat?* I. Imo vero legi, & memoria teneo, sed hoc nihil ad propositum. D. Cur non? I. Quia illic loquitur Ovidius de spe illa quæ in rebus adversis retinenda est: Quem sensum expressit Cato noster hoc Disticho. *Rebus in adversis animum submittere noli. Spem retine, spes una hominem nec morte relinquit.* D. Tu igitur nihil speras? I. Spero vitam æternam. D. Dicebas modo sperandum esse in adversis rebus: quæ tibi sunt adversa? I. Ea quæ me oppugnant quotidie. D. Quæ tandem sunt illa? I. Propria caro, Satan, & improbi homines, qui me injuriis afficiunt. D. Ex

quo

LIBER QUARTUS.

79

quid tempore factus es Theologaster : I Nec sum Theologus, nec Theologaster : sed quod dico, id ego didici e sacris concionibus. D. Laudo equidem : sed age, dic mihi serio, estne acta classis nostræ probatio ? I. jam tibi serio dictum puta. D. Dolet mihi non interfuisse. I. Citius venisses : quid agebas ? D. Mater me coegit vindemiz exitum expectare. I. Credo : sed tua voluntate coactus es. D. Ut fatear ingenue, lebenter expectavi Sed quid agas ? homines sumus ut ajunt J. Imo pueri. D. Sed vix credas quam sit jucundum rusticari, præsertim ubi tanta est omnium fructuum affluentia. I. Estne vobis magnus vini proventus ? D. Tantus profecto, ut majorem vidisse non meminerim I. Quid aiunt rustici in hac tanta ubertate ? D. Nihil aliud quam potationes, & crapulas crepant : quin etiam vino jam perinde abutuntur, quasi aqua fontana sit. I. Ea est stultæ plebis dementia ut Dei beneficiis nunquam recte uti sciat. D. Scilicet istud est quod dicitur. Nunquam sapiunt stulti nisi in angustiis : I. Ergo plestuntur merito D. Quid, quod admonitiones etiam irrident ? I. Sunt qui nullam omnino ferre possunt : quin bene ac compiter etiam monentibus irascuntur. D. Audi aliquid gravius : fuerunt qui mihi verbera minarentur, Quum eos humanissimæ admonerem. I. Illud mihi novum non est : nam & quidam mihi aliquando pugnum intentavit : quod nisi veritus esset mei patris auctoritatem, profecto vapulassent acernime. D. Sed omittamus eas quia cæci sunt ; nec tamen se tales esse intelligunt : Jactant se probe callere, quid sit Evangelium, quum revera Evangelio adversentur. I. Si verbi divini ministros, & pastores suos non audiunt, qui putas fieri posse ut nos audiant ? D. sequamur ergo quod præcepit Christus. Nolite sanctum dare canibus. I. At sunt quidam simplices & benevoli, qui auditione verbi divini mirum in modum delectantur : hi sunt quos docere est jucundissimum D. Quam gaudio, quoties in tales incido ? Ut ego illos complector libenter ? I Nec immerito. Nam ubi docueris, tum demum frueris laboris tui fructu, non sine voluptate maxima. D. Sed nos quid, cogitamus ? Non vides ut nox fere nos oppreserit ? I. Discedamus igitur, & cras si Dominus permiserit, pluribus verbis agemus una de studiis alacriter repetendis.

Rufinus. Sylvester.

29

Pater tuus (ut accepi) rediit e Gallia. S. Rediit sane. R. Quando ? S. Die Lunæ vespere. R. Adventus ejus non tibi molestus fuit ? S. Quid molestus ? Imo vero jucundissimus, sed cur istud rogas R. Quia forsitan illo absente liberius vivendi tibi est potestas. S. Nescio quam mihi libertatem nares. R. Potandi, ludendi, cursitandi, S. An igitur putas me nihil aliud agere dum pater abest. R. Sic fere solent omnes. Diffoluti quidem. Nam quod ad me attinet, absente patre, sic vivo ut eo præsentem. Non poto, sed bibo quantum satis est : ludo quum tempus populat : Non discurro, sed cum bona matris venia in publicum prodeco, cum aliquid habeo negotii. R. Etiamne matri tantopere subditus es ? S. Que ac patri. Quid enim putas ? Nonne de utroque æquale est præceptum Domini ? Honora (inquit) patrem tuum, & matrem tuam. Ethnicus & auctor Distichorum moralium ? *Aqua diligito charos pietate parentes, ne matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.* Quid Paulus nollet : *fili j redite (inquit) parentibus in Domino.* Nonne parentis nomine, pater & mater continentur ? R. Istud a Latinis observatur auctoribus. S. Quin etiam quod esset reverentiæ discrimen, videremur optimo jure plus debere matri, ut quæ dolores tantos, ac labores propter nos pertulerunt. R. Novi ego

ist.

LIBER QUARTUS.

S. & quæ dixisti, placent mihi omnia. **S.** Cur ergo mihi repugnabam? **U.** Ut ea quasi repugnantia, nobis accersem sermonis materiam. Nam ut ante nostri præceptor sæpe nos exhortatur, ut nostrum otium in ejusmodi sermonibus impendamus. **S.** Bonum sane otium, quod honesto in negotio consumitur. **R.** Huc pertinet illud Aphricani epothegma, qui dicebat se nunquam minus otiosum esse, quam quum otiosus esset, ut ex Cicerone didicimus. **S.** Sed jam tempus inonet, ut huic sermoni finem imponamus. **R.** Recte mones, fortasse enim tua causa ecena tardatur domi. **S.** Plura (si dominus permiserit) in proximo congressu. **R.** Precor tibi noctem proferam. **S.** Et ego tibi placidam per membra quietem.

N. D.

N. Non satis mirari possum, te non esse diligentorem. **D.** Qua in re videri tibi negligens? **N.** Quod mane fere nunquam ades in tempore: atque inde fit ut pene quotidie nateris in catalogo: Cur tu es tam somniculosus? **D.** Mea sic fert natura. **N.** Corrige istam naturam, hoc est naturæ vitium, quid tibi profuit Catonis nostri dictum? **D.** Quodnam quæso? **N.** Plus vigile semper &c. **D.** Ne plura, ego probe memini. **N.** Nihil prodest meminisse, nisi ad usum tuum accommodes. **D.** Utinam & hoc, & alia præcepta filubria tam facile ad vivendi usum transferamus, quam ea facile edificamus. **N.** Ut verum fatear, præcipere quam præstare multo est facilius. Sed tamen eniti debemus, ut vel monitis, vel precibus proficiamus aliquid, & iudices evadamus meliores. **D.** Qui id non facit, ejus salus desperanda est. Sed nihil difficilius emendatur quam naturale vitium. **N.** Omnia fere vitia sunt nobis naturalia: & nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes seculatissimi. **D.** Quid igitur faciendum? **N.** Fortiter cum vitiis nostris pugnandum est. **D.** Quo duce? **N.** Ipso Deo. **D.** Quibus armis? **N.** Divinis & spiritualibus. **D.** Ubi tandem inveniuntur? **N.** In epistola sancti Pauli ad Ephesios. **D.** Quoto capite? **N.** Sexto. **D.** Quid si locum per me non intellexero. **N.** Non omnino intelliges, satis scio, sed præceptor est consulendus. **D.** Quid si tecum adieris? **N.** Adesse volo, certum est: Verum capiunda erit opportunitas. **D.** De hoc igitur alias consilium capiemus. **N.** Quando istud erit? **D.** Proximo die Mercurii si tibi ita videretur. **N.** Quot hora? **D.** Post meridiem prima. **N.** Placet sententia. **D.** Nunc igitur discedamus.

T. R.

L. Ictæne malum malo rependere? **R.** Cur istud quæris? **T.** Ut iis respondere possim, qui hac in re mihi contradicunt. **R.** Breviter interrogasti, respondebo brevissime: Non licet. **T.** Cur non? **R.** Quia verus Christus, & post eum Apostoli. **T.** Quid igitur faciendum est? **R.** Malum bono compensandum. **T.** Annon tatis est bonum bono rependere. **R.** Non facit Christiano quidem. **T.** Quamobrem? **R.** Nam Christianum oportet Christum præceptorem imitari. **T.** Quid fecit Christus in eo genere? **R.** Sanavit eum qui ipsi colaphum impegerat: Precatus est pro iis, qui ipsi in crucem sustulerant: Alia item multa fecit ejusmodi. **T.** Nihilne igitur facit, qui gratiam pro gratia rependit? **R.** Tantum facit quantum faciunt Ethnici. **T.** Quid isti faciunt? **R.** Amicos diligunt & reterunt gratiam quibus acceperunt. **T.** Nihilne amplius? **R.** Nihil: Nam quid amplius expectet ab iis qui verum Deum non noverunt? **T.** Quid faciunt inimici? **R.** Quiboscunque modis possunt, eos persequuntur. **M.** Estne id Christiano peccatum? **R.** Si non licet (ut tibi jam probavi) concludere id peccatum.

LIBER QUARTUS.

um esse. T. Atqui (ut vulgo dicitur) vim vi repellere licet. Quam sententiam novus quidam Poeta latius interpretatus est his verbis.

Pellere vim vi jura sinunt, & vulnere vulnus

Quid ad hoc responderes? R. Istud quidem permittunt Ethnicorum leges: Sed Lex divina longe aliter loquitur T. Quid divina Lex? R. Idem quod Dei verbum. T. Quicquid ergo sit contra Dei verbum estne peccatum? procul dubio peccatum est. T. Potestne ista probare ex divinis literis? R. Quidni possum: nihil facilius. T. Adfer mihi (quaso) sententias. R. Non credi id quod est omnibus in confesso? T. Imo vero Indubitanter credo. R. Quid igitur opus est testimoniis. I. Ut contradicentibus certo respondere possim. R. Recte intelligis: Sed quia non possis ex tempore memoriz mandare, expecta, dum tibi describam in chartula, in qua etiam sit locorum annotatio. Ut possis quibus voles etiam digito demonstrare. T. Optimum ex tempore consilium: Quanto istud mihi commodius fuerit? sic enim per otium ediscam? ut ad manum habeam quoties erit opus. Sed quando mihi dabis? R. Cras (si liber) huc ad me revertere. T. Quota hora? R. A meridie prima. T. Sat habeo, interea vale. R. Te servet Dominus Deus.

Glimundus, Blevetus.

32

Vis emere hoc cingulum? B. Cur emerem? Unum mihi satis est: tu vero cur vis vendere? C. Quia sunt mihi duo. B. Nec tamen licet ut vendas, nisi vis in penam incurrere. G. Quid vetat me vendere res meas? B. Nihil adhuc tuum habes. B. Eho, nihil unde probas istud? B. Quia nondum es tui juris, sed sub patris potestate: deinde vis audire breviter, tibi istud non licere? G. Maxime velim. B. De hoc lex est scholastica: cujus hac est sententia, pueri injussu parentum nec vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent quo vis alio modo. Qui contra fecerit, verberibus plectetur. G. Istud ego non ignorabam, sed volebam periculum facere, an constans esses in observandis legibus. B. Tu igitur es simulator. G. In hac simulatione nihil video esse mali, num interpretaris male? B. Minime vero nihil enim nocuisti mihi. G. Quid si nocuissem? B. Tulissem æquo animo ut Christianum decet. G. Utinam adversa omnia sic feramus propter Christum, qui nihil non tulit salutis nostræ causæ. B. Feremus certe, si exemplum ejus semper nobis proponamus ob oculos. G. Difficile id quidem est. B. Immo impossibile, nisi illius Spiritu semper adjuvemur: quod quidem assiduis precibus est impetrandum. G. O quam suavi sermone tantillum otii consumpsimus?

Sartor, Odetus.

33

Ecquid hodie precatus es domi? O. Cur istud quæris? S. Quia non interfuisti matutinæ precationi. O. Qui scis? S. Observavi. O. Atqui tu non es observator. S. Non sum. O. Quomodo igitur observabas? S. Quia es mihi charissimus. O. Quid tum? S. Dolebit mihi si vapulabis. O. Quid? an ego notatus fui. S. etiam dubitas? O. Quum recitaretur catalogus, nemo me excusavit? S. Nemo quod sciam. O. Sed me tantopere amas (ut dicis) cur tute non excusasti me? S. Quid causa dixissem? O. Commemus esses aliquid. S. Ergo mentitus essem. O. Quid inde? S. Sed ex verbo Dei mentiri vetitum est. O. Fateor, sed erat leve mendacium. S. Nihil leve judicandum est, quo Deus offenditur. Negare id non possum: sed levia ista facile remittit nobis propter Jesum Christum, qui est deprecator noster & advocatus. Nam quævisquis

LIBER QUARTUS.

que non peccat quotidie sapissime? S. Profecto nullus: quin etiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non insit aliqua peccati species. O. Quid ergo futurum esset nobis, nisi Deus facile ignosceret? Unde & quotidie precantes dicimus. Remitte nobis debita nostra. S. Nihil dubitare debemus, quin remittat, si errata nostra serio & vere agnoscamus, si ex animo petamus veniam, si fidem habeamus nobis ignosci. O. Quid igitur restat? S. Illud restat, ut neque delectemur peccatis, neque in his persistamus, neque malitiose, scienter, & de industria peccatum committamus. Nimis enim multa sunt, quæ per carnis infirmitatem, peccamus, aut etiam per ignorantiam. O. Nihil dubito de peccatis illis, quæ ex carnis imbecillitate perpetravimus: qualis fuit Petri abnegatio: sed quid sit ut peccemus per ignorantiam? S. De hoc, Pauli exemplum habes, qui scribens ad Timotheum, in priore epistola palam profteritur se, quamvis Ecclesiam Dei persequutus fuerit tamen veniam esse consequutum, quia ignorans id fecerit. O. Isto exemplo mihi abunde satisfecisti: (nam & ego id legere memini) sed scin' tu quoto epistolæ capite id scriptum sit? S. Equidem non soleo vexare memoriam in retinendas capitum numeris: mihi hoc tempore satis esse videtur, aliquot sententias quasi raptim annotare, quas memoriæ mandare liceat, si quid interdum otii suffurari possum, ex quotidiana studiorum præsertim occupatione. O. Utinam ego quoque id facere possem. S. Quid impedit? O. Vix ego quoque satis præcepto i facere in exercitationibus scholasticis: tantum abest ut aliis studiis aliquid temporis impertiri concedatur. S. Satis profecto quotidie sumus occupati: sed hæc tamen ferenda sunt, quamdiu nobis opus esse ipsi Deo & parentibus nostris visum fuerit. O. Ego propterea libenter fero ac tolero omnes ejusmodi labores. S. Qua spe toleras? O. Quia futurum spero, ut primi sint gradus, quibus ad majora aliquando perveniam. Sed de his alias pluribus, nunc agamus quod instat. O. Quid istud est? S. Audin tu ad cenam signum dari? O. Borum signum nuncias, jam sentiebam esurientem. S. Nimirum, quia merendam prætermisisti. O. Utinam ea tam facile semper abstinere possem, quam hodie carui libenter. S. Ego vero non libenter carco, nisi occupatus necessario negotio.

Phrygio. Stephanus.

34

Salve ambulator optatissime. S. Et tu salvus sis cessator occupatissime. P. Satiusne recte valet, mi Stephane? S. Imo rectissime, quæ est Dei optimi maximi benignitas. P. Equidem ex animo gaudeo, tibi que vehementer gratulor reditum istud incolumem. Ubi fuisti hoc toto anno? S. In Italia. P. Quam ob causam animum induxeras illuc proficisci? S. Ob famam regionis, de qua tam multa ubique prædicantur. Nec ignoras quam simus rerum novarum cupidi. P. Sic est natura comparatum, sed quid illic invenisti? S. Certe multo plura, quam ex fama audiveram. P. Sed multa (credo) vidisti quæ minime velles: S. Nempe scelera: sed quod ad regionem attinet, terra est longe fertilissima, omnium optimorum fructuum genere valde abundans, præcipue vino præstantissimo. P. Scilicet ea potissimum res tibi arridebat. S. Ut verum fatear, mire afficiebat palatum. Nam quale dicas hoc nostrum vinum esse? Vinulum vere dicas, si cum illo compares. P. Inde ergo tibi se offerebat pulchrum Dei laudandi argumentum. S. Pulcherrimum. Sic enim sæpe cogitabam, Quam bonus es Domine Deus, qui nos amavisti usque ad delicias. Non enim solum ea creasti nobis ad victum, quæ terra sponte sua producit, sed etiam

etiam tot genera rerum delicatissimarum, quæ si moderate sumamus, & cum gratiarum actione, & corpus suavissime nutriunt, & ipsum animum mirifice exhilarant. O. Quibus verbis, quibus operibus satis digne glorificemus nomen tuum, Domine: Denique sic afficiebar animo, ut nihil magis cuperem, quam divinas laudes semper in ore habere: sed (proh dolor) aliis atque aliis subinde conceptis cogitationibus, ignis ille paulatim extinguebatur. P. Istud apud me non est novum: nam saepe tale quid mihi solet accidere. S. Ea est naturæ nostræ inconstantia. P. Horis fere omnibus istud experimur: sed quid tandem egisti in tua Italia. S. Invisi animigratia aliquot urbes celebriores alicubi etiam studui aliquamdiu: P. Quas urbes invisisti potissimum? S. Multas quidem vidi in transitu, sed paucas contemplatus sum otiosus, nimirum Genevam, Florentiam, Venetias, denique Romam illam, quæ olim mundi caput dicebatur: Nunc autem est omnium abominationum fons & origo. P. Vidistine magnam illam bestiam? S. Vidi obiter quum per vicos (opinor) spectaculi gratia portaretur. P. Sed (ut ad rem) in quibus tandem oppidis commoratus es fructuorum gratia? S. Roma rediens, transivi Bononiam, Patavium, Mediolanum. In eorum oppidorum singulis, mentes circiter tres versatus sum in vario literarum genere. Volui enim e singulis paucula quasi degustare. P. Quid autem vidisti novi in tot celeberrimis oppidis? S. Regis? fere omnia mihi nova videbantur, sed longum foret omnia tibi narrare, præsertim nunc quum mihi est aliquo properandum. P. Quo tandem? S. Ad patrum, qui me ad cœnam invitavit. P. Nolo igitur te remorari diutius: sed quando licebit nobis magis otiose confabulari? S. Cras, a prandio si volueris. P. Ego vero id percipio. S. Ad horam igitur primam expecta me in cubiculo. P. Fiet: hora est ad merendam opportuna.

Magister. H. podidasculus

35

Quid quod hisce diebus inter nos egeramus, satissæ cogitasti? H. Etiam, atque etiam cogitavi. M. Ecquid placet tibi conditio quam obruli? H. Maxime. M. Quid mensa seu convictus? H. Nil in ea desidero. M. Quid restat igitur? H. Ut (si tibi non molestum est) præscribas mihi quas operas a me tibi præstari velis. M. Id vero est æquissimum. Accipe igitur præcipua officii tui capita quorum hoc primum est, Quotidie mane diligenter curare ut omnes domestici mei discipuli mature cubitu surgant, pro ratione temporis, tum hyberni, tum æstivi. Ubi surrexerint, ea curent quæ ad culum & munditiem corporis pertinent, postremo ut adsint privatæ nostræ precationi. Secundum, ter quotidie in aulam deducere manes scilicet, & ante horam undecimam ac tertiam pomeridianam, illic (nisi egomet adero) expectare donec aliquis ex doctorebus adfuerit: interea curare recitandos aliquos, Catalogos, & precationem dicendam. Item observare sedulo num quis ex ipsis doctorebus absit ab auditorio suo. si quis aberit mihi statim renunciare, aut ejus partes agere. Tertium, mahere cum pueris domesticis? quoties non docentur in scholis suis: Interea minores ad lectionem, & scripturam instituisse, cæterorumque repetitiones audire, quantum tempus & opportunitas patietur, omnes denique in officio retinere, admonere, arguere oburgare, virgis etiam, ubi opus fuerit castigare. Quartum, feriatis diebus eo ad sacras conciones ordine deducere, ac domum similiter reducere. Quintum, quoties ludere permissum erit subinde observare, ne quid præter officium & bonos mores, vel iactis vel dictis admittant. Sextum, suppedire

LIBER QUARTUS.

illis, ex pecunia, quam tibi in manus dabo, chartam, pennas, attramentum, & alia quædam, duntaxat parvi pretii necessaria. eaque omnia in expensarum codicem referre: id autem Mercurii & Saturni potissimum diebus fieri solet. *Septimum*, quæ ad eorum libros, vestimenta, & curam corporis pertinebunt, non negligere, hoc est, interdum ab illis librorum & vestimentorum rationem exigere, valetudinis & cultus corporis rationem habere. & alia ejusmodi in pueris præsertim minoribus curanda & observanda. *Octavum*, docere pueros tum in classe mea: tum in cæteris: præter tres superiores, si quando necessitas postulabit. *Nonum*, interdum (si opus fuerit) me & domi & foris in privatis negotiis adjuvare. Hactenus audisti quæ mihi abs te præstari velim officia, quæque etiam ab iis domesticis hypodascalis exigere soleam, eorum tamen omnium non adeo severus exactor fuero, quin ipse, quoties per otium licebit, aliqua tibi remittam: in quibus ego quasi vicarii partes agam. Intellexisti hæc omnia? B. Ego vero diligenter omnia: sed unum te oro, ut ad memoriam renovandum des mihi eorum commentariolum, & simul cogitandi ac deliberandi spatium M. Quantum temporis postulas? H. Diem unum naturalem. M. Ego vero duobus integros dabo. Interea (ut cœpisti) nullo tuo sumptu nobis perges convivere & commorari tam libere quam si esses domi tuae. H. Istud non sine humanitate facis: quo fit ut majore beneficio me divicias. M. Habebis a prandio quod requiris commentarium, quum primum mea tibi manu conscripsero. H. Quid si mihi dictares? M. Malim egomet scribere, ne quid forte inter dictandum excideret. H. Ut liber.

Hugo. Benignus.

36

Quam doleo me non interfuisse mane repetitioni vestrae? B. Cur non venisti in ludum istum, ut tere soles? H. Me miserum! non surrexi in tempore. B. Quamobrem? H. Quia nemo expergescit. B. Quis te sollet excitare? H. Hospes noster aut ejus ancilla: sed absente illo, ancilla sæpe obliviscitur, aut certe negligit. B. Ubi erat hospes? H. Sub auroram prædierat ad sua negotia, ut postea rescivi. B. Quid hospita? nihilne curat? H. Quid putas eam curare? quotidie ex quo surrexit semper intentia est, partim curandis filiis, partim cæteris domesticis rebus. B. Nullasne habes contubernales scholasticos? H. Prorsus nullos. B. Ah puer infelix, qui neminem habes, quocum de studiis conferas? H. Ob eam rem mea est miserrima conditio quantum ego judico. Non enim possum arbitrio meo studere, propter tantam mercatorum turbam qui domum illam frequentant, & mihi toto die obstrepuunt. B. Non habes tibi cubiculum. H. Quid mihi prodest habere? Est enim ita conjunctum gradibus & cochliis, ut ne felis qui em aut ascendat, aut descendat, quin feriat aures meas aliquis strepitus. B. Magna profecto molestia. H. Illa vero multo major quod supra meum cubiculum est amplissimum conclave ubi merces asservantur. Unde fit ut horis omnibus aliquæ graves sarcinae vel importentur vel exportentur. B. O Deum immortalem! quomodo illic potes vivere? H. Quid ais, vivere? Equidem non vivo, sed langueo potius. Neque unquam mihi videor esse liber, nisi quum sum in schola tecum una & cum cæteris nostris condiscipulis. B. Quam doleo vicem tuam? H. Utinam liceret mihi tecum habitare in his ædibus scholasticis. B. Nihil esset mihi iucundius, sed quid impedit? H. Patris verus amicitia cum illo hospite meo. B. Deberes patrem admonere de studiorum tuorum incommodis. Sæpe quidem monui & coram, & per literas. B. Quid responderet? H. Frustra monui.

n etur

netur, quasi surdo narretur fabula. B. Quid ita? quia nunquam in discendi ludo versatus est; ideoque in studiorum ratione nihil intelligit. B. Ego tamen, si mea res ageretur, omnem moverem lapidem, ut voti compos efficerer. H. Quid si præceptor ipse ad patrem meum scriberet? B. Nunquam istud illi persuaderes. H. Cur non? B. Quia non vult ambire quempiam, ut discipulorum turbam sibi comparer. H. Quid igitur mihi faciendum suades? B. Unicum habeo consilium. H. Ne mihi quæso reticeas. B. Ea res per amicos tentanda est. H. Idem mihi quoque aliquando in mentem venerat: Sed nunquam ausus sum experiri. B. Quid dubitas? H. Vereor ne hoc parum succedat. B. Rei exitus in manu Domini: Sed quid tentare nocebit. H. Tentemus sane: nihil enim mali (ut confido) inde potest accidere. At ego nescio qua ratione hic utendum sit. B. Dic mihi non expectas ut brevi pater in hanc urbem veniat? H. Spero venturum propediem. B. Quando igitur? H. Ad Kalendas Quintiles. B. Optime est. Scin' igitur quid sit opus facto? H. Doce quæso. Fac singulatim convenias duos aut tres ex patris amicis præcipuis, qui sunt viri graves & honorati: Nempe ut plus valeat eorum auctoritas apud patrem tuum. H. Bene mones, quid illis dicam? B. Narrabis diligenter omnes incommoditates studiorum tuorum. H. Nihilne amplius? B. Docebis insuper quoniam modo tibi provideri possit, ut tempus redimas, quod apud istum hospitem tam misere hastenus perdidisti, quod nisi eo remedio tibi mature consulatur, actum esse de studiis & eorum progressu. Denique ne ante dederis monere, orare, obsecrare, donec persuaseris, ut tibi promittant se æquos esse serio cum patre tuo negotium. H. Quid si recusabunt. B. Vix fieri potest ut recusent omnes. H. Non est venisimile, præsertim quum sint mei amantissime & mihi patris nomine gratificentur adeo libenter. B. Ad hæc res ipsa urgebit eos, nempe tanta studiorum tuorum jactura. H. Pluribus verbis opus non est. Auxilio Dei fretus aggrediar primo quæque tempore. B. Sed interim memora esto, ut in divinas preces dies noctes incumbas. H. Ipso volente Deo, id curabo pro vniuersis. Satis enim scio nulum consilium mihi esse profuturum nisi quod ille iuuerit. B. Sed jam tempus est ut domum te recipias, ne forte hospes offendatur. Quid cessas? H. Cogito ne quid prætermiserim de quo esses admonendus. B. Si quid aliter nostrum præterea occurrerit, cras otiose tractabimus. H. Vale igitur, mi Benigne: & perge, quæso, me tuis precibus adjuvare, quemadmodum iuvisti optimo consilio. B. A Domino Deo profecta sunt omnia qui a consilio dedit, sic dabit effectum. H. Ita fore confido. Iterum vale. B. Vale Hugo suavissime.

Thomas. Benjaminus.

37

Mecine me insciente abiit pater tuus, ut mihi non li uerit eum convenire? P. Cur a prandio non venisti in diversorium ejus? T. Quia putabam cras illum esse discessurum. R. Ego quoque idem arbitrabar: sed fuit occasionem prætermittere quæ se ex tempore obtulerat. T. Adde ille meminit Caronis Distichon illud.

Quam primum rapienda tibi est occasio prima:

Ne rursus quæras quæ jam neglexeris ante.

B. Illud opusculum sic memoria tener, ut in eo videatur ætatem contri-

stis. T. Vide quanta vis sit memoriæ in iis, quæ rudibus annis didici-

mus. B. Ea est Quintiliani super hæc re sententia, cujus verba (ut opi-

ni) meministi. T. Memini: sed (ut ad rem) quæ fuit patri occasio,

ut

ut ante discesserit quam insisterat? B. Quidam Lugdunenses, quibuscum ad mercatum hoc venerat. T. Aderasne quum profectus est? B. Præstolabar illum in diversorio. T. Unde scieras mutasse consilium de profectione? B. Eram in praidio quum inter ipsos convenerant, ut expedius quibusdam reliquis in urbe negotiis, equos sub horam secundam conscenderent. T. Quod superest, satisne ex animi sententia rem suam fecit. B. Ita scilicet, ut me ob eam rem ad divinas laudes vehementer hortatus fuerit. T. Tu nunc igitur (opinor) bene nummatus redis. B. Mene rides? T. Cur ego id facerem? B. Pro tua libidine. T. Quasi vero animi gratia solem irridere cæteros. B. Atqui id putabam. T. Longe aberrabas. Nam aliud est joculari, aliud irridere. Alterum caret vitio, estque inter amicos satis frequens: Alterum est vitiosum, atque odio dignum, utpote quod ex contemptu fere proficiscitur. B. Ignosce igitur mihi. T. Non gravis est culpa. Sed dic, rogo, nihil tibi pecuniae dedit pater? B. Ne petivi quidem. T. Tamen sponte dedit. B. Aliquantulum. T. Quantum igitur? B. Perpusillum. T. Dic sodes. B. Cur tam avidè inquiris? T. Ut amicorum more tibi gratuler. B. Nihil est gratulatione dignum. T. Fateor tandem quid sit. B. Soti asses quinque. T. Huius tantillum! O stulte qui non petieris duos aut tres decusses argenteos. B. Non ausus sum. T. Quid verebares? B. Ne plane denegaret, atque ægre ferret quod peterem. T. Nunquam id fecisset, modo petendi causam addidisses. B. Credo equidem: sed quid causæ attulissem? T. Rogas? Nonne sunt res sexcentæ, quibus indiget usus scholasticus? B. Multæ sunt fateor. T. Tu vero adeone abundas rebus omnibus ut tibi desit nihil. B. Imo desunt plurima, sed quibus facile caream: præterea satis novit pater quæ mihi opus sint studiorum causa, tum ad victum cultumque corporis. T. Novit quidem: sed alia multa sunt illi & curanda & cogitanda. B. Credo esse illi præcipuam liberorum curam. T. Sed nimis ab eo remotus es. B. Sine me pervenire quo volo. T. Age, sino. B. Novit etiam pater me nondum esse idoneum ad res & tractandam pecuniam. T. Cur non? An tu ad eam rem non satis attenti habes, atque prudentiæ? B. Istinc absum longissime. Itaque pater de cetero præceptori in mandatis, ut omnia mihi suppediret ad usus vitæ studiorumque necessarios: ad quam rem præbet illi quantum satis est pecuniarum. T. Eiste. B. Ergo si quid a patre peterem, mo statim ad præceptorem remitteret: fortassis etiam irasceretur & me graviter objurgaret. T. Facile est objurgationem pati, modo ne sequantur verbera. B. Facile est credo: sed iis duntaxat quos neque pudor movet, neque ulla parentum reverentia. Ego autem ipsa verbera ferre malim quam patris irati objurgationem. Ex quo fit, ut sedulo caveam, ne quid illi præbeam causæ ad irascendum. Id enim sub quinto præcepto divinæ legis continetur. T. Facis ut pater decet adolescentem. B. Ejus rei laus non mihi, sed soli Deo tribuenda est. T. Nempe a quo proficiscitur quicquid nobis est boni. B. Faxit ille, ut quæ bona inspirat nobis, ea sequamur animo promptissimo. Sed ut ad redeam, sermone reprehendebas quod nullam pecuniam a patre rogassem? An ego te vellem ad fallendum patrem inducere? B. Mihi quidem non verisimile? Metamen ipsum telenisti. T. Quomodo? B. Quia se illo loquendo videbaris, adeo apte vulum verbis ipsis accommodabas. T. Sed quid censes de hac nostra confabulatione? B. Argumentum satis aptum dedisti nobis in hoc oratio nostro vespertino. T. Et quid habuit sermo noster quod reprehendisset observator, si forte (ut solet) nos observasset ex insidiis.

LIBER QUARTUS.

Nihil, ut opinor. T. Protecto verum est quod sæpe nobis præceptor inculcât. B. Quid illud est? T. Latine linguæ copiam & facilitatem comparari his potissimum rebus, sæpe scribendo, confabulando, legendo auctoribus Anglica Latine, aut Latina Anglice convertendo. B. Ergo his rebus diligenter nos exerceamus adjutore Domino Deo, in cuius manu sita sunt studia nostra omnia. T. Idem faxit, ut ejus erga nos beneficia vero cultu, dignisque laudibus perpetuo celebremus.

B. Hoc opus, hoc studium parvi properemus & ampli.

Hæc sint votorum summa suprema precor.

T. Sed audi horologium. B. Nos opportune admonet, itaque desistamus. T. Alioqui Solis occasus nos hic opprimit.

H. V. F. Padagogus.

38

Quod caret alterna requie durabile non est,

Hæc reparat vires seseque membra novat.

V. Nec me offenderit lusus in pueris: Est & hoc alacritatis signum. *Quintilianus*. F. Nulla res est, quæ perferre possit continuum laborem. *Quintilianus*. P. Video quorsum spectant ista, nî mirum ut vos ambulatum ducam: sed eandem cantilenam semper tere recantatis, ut solent vestrae aviculæ. H. Quid ergo vis dicamus, præceptor? P. Dicere post hac suam quisque sententiam ex novo Testamento. V. Euge: nihil erit nobis facilius, habemus enim in promptu multam earum copiam. Vis ergo præceptor ut jam nunc incipiamus. P. Sane velim quando (ut ais) tanta est vobis copia. V. Quis incipiet. P. Tu Honorate, vis honoris tui causa hujus rei specimen edere? H. Id ego libenter faciam: sed Dei honoris causa. P. Laudo istud verbum: Divinus enim honor & gloria omnibus in rebus est præterenda. Eia, incipe si quid habes. H. Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum & Phariseorum, non potestis ingredi in regnum cælorum. *Matth. 5. cap. V.* Deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo. *Ad Ephes. cap. 4.* F. Filii, obedite parentibus in omnibus: Hoc enim placet Domino. *Ad Colos. 3.* P. Euge, bonum specimen: videte ut progressus respondeat: hoc est, ut pergatis in posterum diligenter. H. Qui nobis principium dedit, dabit idem successus prosperos. I. Ita sperandum est. Parate vos, ut prodire maturemus. H. Mox aderinus paratissimi. P. Sumite suum quisque pallium ut prodeatis honestius, sed heus pueri. F. Quid vis præceptor? P. Videte ut Psalmos etiam adperatis, alicubi in umbra cantabimus. F. Ita fiet deambulatio nostra jucundior.

Guilielmus. Marcellus.

39

Quistine hodie in gymnasio? M. Ubi ergo fuisssem? tu vero quid agerbas? G. Eram domi occupatus. M. Evenit præter morem tuum. Soles enim abesse rarius. G. Quam possum rarissime: quid autem actum est? M. Nihil prorsus. G. Ergone remissionem habemus. M. Certo. G. Quamobrem? M. Propter mercatum hodiernum. G. Quis dedit. M. Lucius prægister, permissu tamen Rectoris. G. Quid concessit? M. Vacationem ab omni munere scholastico. G. An in totum diem. M. A mane, ad occasum usque solis: tamen si diligenter & multis quidem verbis admonuit, ut in otio de negotio cogitarem, ne cras in ludum veniremus imparati. Quid igitur nos? heccine abutemur otio? M. Id vero ætatem nostram nec minime. G. Tu ergo quid paras facere? M. Me recipere in musæon, nisi forte tibi magis placeat ut sesquihoram aliquo prodeamus ambulatum.

um. G. Egone recusa. in? imò nihil est quod nunc magis velim. Nam
 nos interea tractabimus aliquem sermonem literarium, & simul corpus
 ercebimus. M. Eatnus igitur extra muros. G. Quonam? M. Usque
 ripam lacus. G. Valde istud mihi arridet: sed tu (si placet) me expec
 bis. M. Quidiu? G. Tantisper dum crepidas eo mutarum calceis.
 Ubi vis expectare? G. Ad portam Franciscanam. M. At vide ne me fal
 G. An ego amicum fallerem, quum sciam etiam inimico servandam esse
 dem? M. Abi, festina, ego dum te operior, aliquid interim legam. G. S
 Marcelle. M. Quis iste saluator? G. Ecce, redii. M. Eho, tam cito? n
 videris volasse. G. Ni mirum, affectus ipse pedibus alas addidit. M. Ean
 nunc, ducente Deo. G. Solus Deus est cui suos ducit ac reducit. M. Mat
 mus, satis longe hinc lacus abest. G. Tanto melius prandebimus, perge

FINIS.

15. 4. 81

B L

am
us
ue
pe
e
tal
ffe
S
m
Can
utu
ge

...quodammodo enigmata velim. Nam
...et simul corpus e
...Quoniam? M. Usque
...me expect
...Tanti per eam crepidas so. mutatum calcem.
...Ar vide ne me tal
...quum sciam etiam mimico servandam esse
...aliquid interim legam. G. Sal
...Quis iste saluator? G. Ecce, redii. M. Eho, tam cito? mi
...effectus ipse pedibus alas addidit. M. Eam
...Deo. G. Solus Deus est cui suos ducit ac reducit. M. Matu
...Tanto melius prandebimus, perge.

FINIS

Tam
ous e
que
pes
tal
esse
Sal
mi
Eam
latu
ge.